SPISY ADOLFA HEYDUKA

XLVIII.

ZA VOLNOST A VÍRU

SPISY

ADOLFA HEYDUKA

XLVIII.

ZA VOLNOST A VÍRU.

NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE.

1909.

ADOLF HEYDUK:

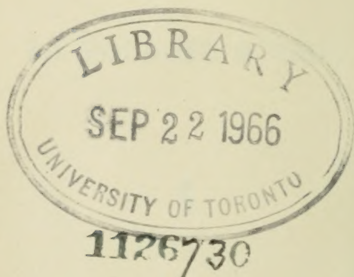
ZA VOLNOST A VÍRU

DRUHÉ VYDÁNÍ.

NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE.

1909.

Tiskem UNIE v Praze.

VÁCSLAVU VLČKOVI

POSVĚCUJE V BRATRSKÉ LÁSCE

SPISOVATEL.

VSTUP.

Stínem letěl kol mých skrání čas,
kosmy kštice jeho dštily krví,
lesem kopí byly jeho brvy,
požárem byl očí jeho jas;
jeho hlasem bylo hřmění kusů,
perutěmi loupeživé pluky,
města trhal mávnutím své ruky,
nohou bořil hory na hrst trusu,
a kde chrám a stánek lidí stál,
v troud a prach ho dechem zloby sváł —

Proč mne děsíš, stíne dávných časů?
proč mne stíháš zloby plnou snahou?
proč mé oko plníš smutku vlahou?
proč mi vplótáš jíní v temno vlasů?
proč vlast posud stíníš perutěmi?

Což tvé hrozné vření nepokleslo
od těch dob, co nad ubohou zemí
rudé meče znamení se vzneslo?

Tys, jenž Slávu zaklel v ženu chudou,
v mohyly a hroby kyprý luh,
Horu Bílou v mohylu teď rudou
čině jako satan chtěl, ne bůh,
aby místo zrní v zlatém klasu
mučednická krev se ukrývala
a divokým vášním k hodokvasu
smečka dobrodružných vrahů hrála.
Chtěls, by polnic zvukem, bubnů vírem,
po všem kraji ztýraném a sirém
hrůzou mračně přitahujíc brvy,
zlaté slunce zhlíželo se v krvi;
ve vlnách by purpurových proudův
zubožený rybák při svém lovu
sirotka chyt v sítě, kmeta, vdovu,
nebo mládce urubaných oudův.
Ze škeblí, v nichž dříve perly hledal,
rubín nezralý mu padal v člun:
rubín krve, který skrýt se nedal
v prstenec, jejž dívce dává jun,
ale jako krůpěj třísnil ruku;
krev to byla oněch bohatýrů,

kteří jsouce vůdci v boje víru
mučednickou podstoupili muku.

Zřím, jak hrůza se všech stran se slétla,
jako na lva dravá pouště káň,
aby vlasti proklovala skráň
uhasíc jí křídlem pramen světla.
Zřím, jak krví rudne každá stezka
tam, kde bohapustá soldateska
zbudovala pelech děsných chtíčů,
loupíc panen cudnost, vnadu žen,
skot i brav i zboží berouc v plen,
vozů železo i bran i rýčů,
aby syta byla podlost v čele,
zpustle napájena den co den
džbánem vína, konví hydromele
znamení než dá se na buben,
aby k novému se řadil lupu
cizí lotřík, země šlechta nová,
jako chtěla vůle Huertova
bohu, právu, zemi na potupu!

Vidím hlavy zurážené s plecí,
any ujařmeným na potupu
smutně hledí na pluk živých pluků
s mostních věží ze železných klecí.

Zřím, jak právo hyne mečem kata,
v klášteřích pak pomsta jedovatá
líhne černé trýznitele lidu,
jak se síla toulá bez poklidu,
jako němý žebrák na sirobě,
lest a zrada jak se tulí k sobě,
v zoufalost a bídu těch by hnali,
kdo svou duši lidu odkázali,
jenž jsa potřen v boje lítém víření
dokrvácel za své přesvědčení.

Zřím, jak psi a hladní poběhlíci
a vran krákoravých černý tlum
od čekanu tíhne k šibenici,
kterak drancován je chrám i dům,
a kdo Čechem, třeba prostým viny,
od krbu hnán prchá do ciziny.

Zřím, jak cizák řádí zakoupený
po bohatých městech vsech i hradech,
bádaje a slídě po pokladech,
jak by kojencem byl dravé feny, —
jak pod rouškou víry všecka místa
týrá různých končin zpitá sběř
a jí v patách tovaryši Krista
k matce církvi zpátky nutí dceř.

českou zemi, v kacířském jež vření
k věčnému prý kvapí zatracení.
Zřím, jak českým nachem řeky tekou,
nebe rudne bílých domků září,
divocí jak víry komisaři
muže k špalku, ženy v žalář vlekou;
zřím, jak děti uslzených tváří
jesuité v temné koby skryli,
kde je vraždou potřísněné ruce
vyrvat mají pekel věčné muce,
v kterou padly, z kalicha že pily.

Vidím lid, jenž jako plachý srn
v skalní sluje, do lesů se schoval,
na duši i těle plno skvrn,
jimiž cizák víru promovoval,
chudáka, jenž pány vyučen,
bídou tepán dal se v loupežení
hledaje si bránu z toho vření
v konec hrůzy nebo v pomsty den.
Zřím, jak české říše dálné panství
satan svými perutěmi jímá
volaje k ní: Skloň se v lůno Říma,
nebo jdi a zahyň u vyhnanství,
já si nechám tuto zemi k plenu,
tisíceré dám jí hubitele —

nebudiž už sluncem jiným v čele,
její sláva zahyň u kořenů! — —

Plameny zřím letět z dějin k městu,
prostý dům a trupů plnu cestu,
zřím, jak měšťák dílny, rolník pluhu
zniká před týráním dobrodruhů;
výkřiky jak puká dálná zem;
vidím sani jesuitské zloby
platit boha dětí životem.
Vidím, vrah jak przní otců hroby
aby lebky, prosty bílé kštice,
stepal, zhaněl, ohněm vzteku záře,
a je zavez na popravčí káře
na stínadla pod sloup šibenice. —

Vnořil jsem se v příboj žalů těch
a pln smutku, s hlavou nakloněnou,
probředl jsem zkrvavělou pěnou,
s těžkým oddechnutím na ústech.
Před sebou vždy hrozný stín jsem zřel:
vzlétal výš a křídla rozestřel
nad mou hlavou v přitlumeném skřeku,
až zas děsnou perutí svou hnul,
by mrak s mrakem dál a šíře sul
a kryl hory, lesy, luh i řeku.

Roztruchlen, své skryl jsem líce chvatem,
z ňader hloubi dral se těžký sten,
v rozechvělé duši hbitým dlátem
mlžné sochy vytesával sen.
Občas, jako žhounek rudojasný,
s křídel času toho krůpěj spadla,
buď, by na temena soch se kladla,
nebo háv jim potřísnila řasný. —

Kéž oživnou sochy tím, co cítím,
srdce tlukem, zvučnou strunou písní,
kéž myšlenky v jejich čelech znítím,
byste spatřili je v boje tísni
jako tenkráte, když vzorem rodu
vítězně šli mříti za svobodu.

PRVÝ ZPĚV.

V chrámu jesuitů blíže mostu
zvučným křídlem slétá zvonů hlas;
otec Adam Kravarský v čas postu
z misse Prácheňské se vrátil zas,
aby, jak řád kázal, chladný lid
k spáse volal posvěceným slovem,
než by v balvan plný hříchu styd,
zanikaje ďábla pod okovem.
Přebíhá prý v rouně beránkově
po hranicích českých v lesa krytu,
vkrádaje se predikantem k bytu
chabých Čechů, hříšné duše lově,
tak že země, sotvy uhýčkána,
vzpourou šlehla, roznícena slovy,
proti řádu, církvi, císařovi,
než ji opět stihne boží rána.
Proto bystrá jesuitů vůle

výmluvného vyzvala zpět otce,
aby nepadla zas v peklo z půle
česká země, kleslá přehluboce,
dobyta jsouc mečem msty a hrůzy
svaté církvi zpátky z rukou luzy.
Víť řád dobře, v Kravarského oku
blesků ohnivých že hoří zdroj,
zžíhající srdce v každém boku,
víť, že jeho řečí ostrá zbroj
luteránskou nedůvěru klíčí,
že jak v rudém žáru jatý štír,
jemuž nelze skrze ohňů vír,
ostnem pochyby se sama zničí.

Rychle přišel otec Adam z hor;
však tam nebyl na missi, leč z trestu,
nevčasný že podpuzoval vzdor,
cizákům že ukazoval cestu,
jíž by kacířům, jak církev žádá;
ze zálohy vpadli v bok a záda;
tím, že častá byla v městech tření,
poslán Adam pod pláštíkem kázně
do Prácheńska slabých k posílení,
neznajících opravdové bázně,
ani úcty ponížené dosti
k Ježíšově svaté společnosti.

Teď, když od hranic však v nitro zemi
pikhartství a vzpoura znova tekly,
o Čech blaho Otcové se lekli,
a hřích rudými by peřejemi
nesvláčel se víry do studnic,
povolán zas Adam z Prachatic. —

Hojně vyzdoben je širý chrám,
nejrůznější nádhera zde svátá,
sochařská co nedovedla dláta,
vkouzlil zručně štětců pestrý klam.

Ve prvštěře nitro okrášlené,
světla skrovné střely tíhnou k duli
barevnými okny na kopuli,
která hrdě u výši se klene,
oltář však, ta zdoba hlavní lodi,
nádherou svou všemu vojevodí.

Na točitých sloupech, jež se řadí
po dvou k sobě, lomené je skladí,
vzdutý jeho vlys se v květech neří;
nad svatyní oltářovou letí
andílkové v záře lesklém moři,
v baculatých ručkách květné snětí
nebo palmy, aby v slávě skvělé
složili je před trůn spasitele.

který s oblak, jež se kolem chouli,
s trojhranovou září kolem hlavy,
k zemi kloní obličej svůj smavý,
v rukou žezla skvost a zeměkouli,
na níž dvouramenný kříž se zvedá,
tak že oko, jato zlata plesem,
nepokojně bloudíc zdob těch lesem,
po únavě odpočinku hledá.
Prostřed lodi kazatelna stojí,
s vyzdobeným poprsím a stříškou;
v ní duch svatý, perutí svých šířkou,
apoštoly církve silou pojí,
by na prospěch císaři a víře
zdárně působili na kacíře. —

Na poduškách lavic u popředí
pyšně vystrojené panstvo sedí:
matrony i paní, útlé dcery,
v sukních jemně barvených i líčkách,
bílých ve střevících o špalíčkách,
se pštrosími na kloboucích pery,
v nabíraných obojcích i pasech;
v okázale zkadeřených vlasech,
hojně perlou ovinutých kšticích,
v pižmovaných, hladkých rukavicích,
v oku vilnost, v srdci žhavý hřích.

jenž se morem ve Florenci lih,
Lorenzo když skonal, země pýcha,
bez útěchy Girolama mnicha. —

Přišly ženy cizích dobrodruhů:
pestré býlí, jež se pyšně mísí
v český lid, jak pýřka v kvítí luhu,
snad by milostníka vybraly si.

Není konce panstva, vždy se množí,
stále přibývá ho víc a víc
v pestrých šatech do svatyně boží,
jak by květů nasel do lavic.
Hlavy vlády, vojevůdci, kněží
v druhou stranu sedli, proti paním,
bílé límce na hrdlech se sněží,
kabátců pak hustým prostřiháním
nádhera se deře v kyprém kynu
v povrch šarlatu a karmazinu.
S krajem nohavic a plášťů krátkých
žárlí kordů zlaté rukojeti,
v nichž rubínů zardívá se hladkých
víc, než kapek na rozkvetlé sněti
po májovém dešti v záři stálo;
na pasu pak vyšívaném pruhu

zříti skvostů vyjasněnou duhu,
nad níž slunce velké sponky plálo.

Kudy panstvo chrámem pokročilo,
tudy měšťan ohebností herce
skláněl před ním hlavu na koberce,
zapomenuv, že ho zotročilo,
že mu i ten prostý černý šat,
límec z plátna, váček z hnědé kůže,
i ten pláštík, plný švů a lat,
s plece náhle stržen býti může,
že svou šíji k poctě oněch kloní,
již mu sekerami k smrti zvoní. —

Plny lidem chrámu střed i strany,
jsouť zde starci, muži ženy, děvy,
jedni z bázně boží, druhé hnány
Maradasa ukrutnými hněvy,
který polou na stráž, polou k lesku
rozestavil svoji soldatesku.

Chytří jesuité dobře tuší,
že v ovčinec Krista, zbožnost v lících,
množství kozlů vběhlo nevěřících,
polovic že ztracených zde duší;
ze strachu že mnohý oči klopí,

a své čelo, žár dřív, nyní troud,
křížem posvěcené vody kropí,
by ho zasloužený nestih soud.
Tušíť Otcové, že v síni boží
do půl zvědavci jsou, chladni k bohu:
hluché klasy v satanově stohu.
českých kališníků tajné hloží,
a že pouze ostraha je hnala,
by se lépe v odpor uchystala.

Či chtí znáti kněze, jehož vzlet
v Křivoklátsku za dvě léta skrovná
deset tisíc duší přived zpět
z pekla do ovčince Páně zrovna,
tak že po stech poklekaly na zem,
ne jenom, že dragouny jsou hnány,
leč zázračným Krista před obrazem,
jemuž znovu krvácely rány,
chtíce svatým nachem z ďábla sítí
po druhé lid český vykoupiti?
Či snad pověst z Prácheńska je nutí,
aby znali kněze horlitele,
jehož slovo v duši hloub se stele,
hřímajíc jak horské bouře zdmutí;
jehož noha bez obuvi, holá,
po dědinách dnem i nocí chodí,

a jenž zvonkem lidi v cestě volá
na kázeň, jež šílenstvím se rodí?
Či Pražany slídná chtivost žene,
hněvného by odvážlivce znali,
jehož ruce s Ferrem kalich sňaly
s Týnské věže, sto let zneuctěné?
nikdy víc by v slunci nezaplál
jako dříve v blaženější době,
když jej Čechů nejslavnější král
vznésti kázal chrámu ku ozdobě? —

V hlavní lodi, pravých lavic blíže,
mladá dívka na modlitbách dlela,
mír jí svítil z panenského čela;
plavých vlasů přebohatá tíže
v prostomilém pletencovém skladu,
vinula se od temene k zadu,
leskla bustkou, na hedvábné nitě,
sem tam zatočenou hadovitě.
Malé ručky spiaty byly stále;
na oltáře skvosty okázalé
viny prosté oko zbožně zřelo,
na rtíků pak vypučelém květu
při cherubí duše tichém vzletu
slovo vroucné modlitby se chvělo.
Kolem šíje bělostné a táhlé

z kmentů límec široký se vinul,
s ňader k týlu stupující náhle,
v předu otevřen jsa, výše řinul
ladné vlnky řásní nabíráním,
jih jak činí dujným v pleso váním.
Z řetízků kol hrdla, v koncích obou
sponkou spiatých, zlatý peníz splýval,
snad by úsvit dívčích ňader skrýval,
nepokrytých zplna krajek zdobou.
Světló suknö, pestře květovány,
z předu hladké na zad v záhyb dány;
přes rukáv pak, u ramene jat,
k zdobě splýval druhý rozepiat,
jako hrdliččina lehká vesla,
ne, jak andělova peruť kleslá,
který s nebe ručím nesen letem
na ochranu stanul za děvčetem.

Však ochrany dívce třeba vöru:
vždyť jí blíže dvé jízlivých očí
po jejích se vnadách lačně točí
a tak sině září v koby šeru,
jako vlka zor, jenž z temna houští
na kořist se vyslíděnou pouští.
Důstojník byl kopinníků snědý,

jehož v chrámu jesuitském sboi,
pobožnosti však na úkor
postaven byl dílem na výzvědy,
dílem aby v pozadí a stranou
výtržníky střehl partisanou.

Černý jeho vlas a kučeravý
těžkou útěží mu splýval s hlavy
na obojek vyšívaný zlatem.
Při kabátci v předu těsně spiatém
volný rukáv, rudě podšívaný.
Krátké nohavice divně vzduty
za holeně hnědých bot jsou vsuty,
na nichž ostruhy jsou upoutány
velikánskou přeskou, nártu v před,
stranou pak mu na protkaném pasu
visí kord, jímž k zlověstnému kvasu
často najatou svou chásku ved.
dědiny by loupila a města,
jeho vášně rozjitřeny, slepy —
dobrodruh byl: kondotier Krepi,
jemuž slávy vzorem — Malatesta! –
Krepi, v Praze mrav a cudnost plení,
černým všude penízem je znám;
v pokoutních dlí krčmách každodenně,
zřídka přichází v boží chrám,

leda tenkrát, při stráže když v řadách
slídí po nábožných dívek vnadách,
by je mocí zavlek ve svůj stan,
ač v té snědé vyvětralé tváři
od měšťanův, s nimiž vždy se sváří,
mnohou brázdou hněvu znamenán. —

V druhé straně, dívky opodále,
v stínu kůru, ztracen v světel jase,
ruce sepjav na hrudi, jak v žale,
cisterciák o sloup opírá se;
jenom sem tam zvedá temné oko,
přehlížeje četné lidstva davy
a zas smuten za úklonu hlavy,
z ňader povzdychá si přehluboko.

Otec Adam, asket zkostnatělý,
s kazatelny hlavou výše vzrůstá,
v oku blesk se kmitá rozechvělý,
bouří hrozí zesinalá ústa.
Odpolední pološero chrámu
a znícené vůkol voskovice
bledšími jen činí jeho líce,
divný úsměv okolo rtů hrá mu.
Řídké, rovně přistřižené vlasy
prameny jak deště v bouřném letu,

s temene se vlní na rochetu,
křídlem sýčka zvedají se řasy,
oko, v propast modrých důlků vpadlé,
šupin ještěrčích se leskne kovem,
kmitnuvších se pod lupení krovem
v suché trávě, vedrem leta zvadlé.
Pod jestřábím nosem téměř skryti,
bezbarevní, prázdní, jak by ryti
v žlutých tvářích, chvějí se mu rtové,
jimiž srdce jeho pouta kove,
těsnější než jiný tuhou dlaní
všem, kdož chladni u víře a planí.

Otec Adam, luteránů metla,
českých bratří posvěcené důtky,
tovaryšstva páně líčí skutky,
jehož síla s nebe na zem slétla,
by vezdejších bludů rub i líc
navždy splákla, sřízla pekla vruby
a to lidstvo jdoucí ďáblu vstříc,
kázní vystříhala od záhuby.

Ticho kolem. Páter výš se týčí,
oko k nebi zvedá, ruce příčí,
líčí svaté Panny milostnost,
skutky církve, císařovu ctnost.

Chválí mírnou Martincovu vládu,
která Lichtenšteinem, otcem měst,
vůdce dala bezuzdnému stádu
a chce k vrcholku je štěstí vznést.
Chválí Otce, jež ta duše čistá,
Ignatius, soudruhy zval Krista,
snešší požehnání v české kraje,
že v nich všude zvolna sic, leč jistě,
jako zlaté broskve v hojném listě
spasení a věčné blaho zraje.
Chválí Huertu a Maradase,
z kterých každý spasitelův řád
vlastní krví utvrdil by rád
českým buřičům a vlasti k spáse.
Chválí Talmberka i Kolovrata,
hajitele víry samospasné,
jejichž meči víra jedovatá,
s ohněm pekel v tlamě, mře a hasne.
Chválí Volfa Berku, církve sloup,
Michnu, na šíji jenž draku stoup,
aby ohonem svým nezachvátil
duší, za něž Kristus krví platil
a teď v lůně svojí církve chová;
chválí Mitrovského, jehož slova
skroušená víc zmohou u císaře
než na vinném keři slunná záře

a svit luny nad zmračeným nebem.
Chválí Friedlandského, jehož dlaně
lačná vojska hojným krmí chlebem,
bídné chátře ulevení skytá,
enž vždy hotov Otců ku ochraně,
odbojníky po dědinách chytá,
spravuje tak vše, co někdy ztuha
zavinila vláda dobrodruha,
který Čechy prznil víc než Hus,
až promrhal sporost zlata všecku,
již mu v chrámech zloupil Skultetus,
a teď pikle strojí po Německu,
posílaje v kacířském svém vření
predikanty, kněze msty a pekla,
tajně do Čech, slabých k pobouření,
by krev obrácených znova tekla. —

„Slyšeli jste," otec Adam hřímá,
„že zas odbojnictví hnusný vřed
tajně na hruď české země sed;
že zas ďábel v srdce lotrů dýmá,
aby v hněvu pozvedli svou dýku
všichni ti, kdo z pravdy zdroje pili,
vepsaní zas v rejstřík kajícníků?
Slyšeli jste o jich děsném lovu,
o přepadech na Sázavě řece,

o těch tygrech, přetrhnuvších klece,
v drápech zbraně, krutost v lebkách z kovu.
Slyšeli jste činy dravé luzy?
Tiché fary loupí, vraždí kněze,
hlavy kosou seče, vrch vší hrůzy,
aby nabodnouc je na své hroty
zplamenila váhající roty,
pro něž víno klášterníků veze?
Slyšeli jste, jak se opět hnuli,
aby z utajených skrýší lesů
jako saně blíž a blíž se snuli
lákajíce chátru k hodům běsu?
Vše, co těm se choutkám jejich příčí,
poběsilou zpupností svou ničí;
ba z nich každý, srdce plno zdur,
ňadro vlasti, jako vzteklý tur,
rozrývá a svými zuby trhá,
při čemž satan do hrozných těch spar
hříchů nesčíslné símě vrhá,
aby vaše blaho přišlo v zmar?
Chcete dále nésti vzdor těch chámů?
Ach snad dřív než blýskne ve váš hněv,
znectí cudnost vašich žen a děv,
zaskočí vás při modlitbě v chrámu,
a pak běda, nikdo nevybaví
útěkem se z hrozného jich kruhu:

zahyne buď okem na popruhu,
nebo pod meč ukloní své hlavy.“ —

Oddechl si Kravarský jak v žalu,
v pravdě však, by dosah poznal řeči,
která jako houfnice bok valů
srdce boří v hříchu nebezpečí.
Každým jeho slovem, které hlásá,
tíže v ňadro přítomných se střásá,
vroucnost jedněch v ručej slz se taví,
leč hněv druhých, jako bouře blesk,
studem plní nachýlené hlavy,
pomstou sálá skrytých očí lesk;
pod klenbou však pohaněných skrání
není více toho odhodlání,
z něhož lidstva zlatá zář se prýští:
to již šalbou Lamormaina sterou
smutně zahynulo pod sekerou
tam, na staroměstském popravišti.

Polou v hněvu, polou v rozechvění
rozhlédl se chrámem bílý mnich
po Pražanů pestrém shromáždění
a zas kalné oko k nebi zdvih;
však když hlavu pozvedá a níží,
bezvolně k té zbožné dívce shlíží,

jíž se z očí, vroucím citů vřením,
křišťálový vyřinul slz proud,
pro tak nelítostný kněze soud
nad ubohé země utrpením.

Hledí na ni . . . Krepi, snědý brach,
jak uvykl s luzou po krčmách,
směle stoupá k dívce, stane krokem
a na její šíj zří ostrým okem. —

Dívka tiše v zkroušenosti svojí,
jak před bouří zkvetlá růže stojí,
aniž v dětské nevinnosti tuší,
ten že hadem uštknout jí chce duši . . .

Znova šlehl oheň z oka kněze,
znova jeho řečí valný proud
trhá nedůvěry tuhé meze,
znova s kazatelny koná soud
o té zemi Libuše a Čecha,
z které sotva ďábel nazpět hnán
peleš lotříků zas robí stan,
tak že valem do záhuby klesá
a v zlém chtíči, skutku přenečistém,
ve zlotřilých vášní svudném vření

opět spojila se s antikristem,
ku věčnému tíhnouc zatracení.

„Vstaňte,“ volá, „na kacíře ony,
na ten nákvas pikhartského ducha,
než vám kancem vběhne na záhony
vašich duší, nežli květy zcuchá,
vypěstěné v chrámu svaté skrýši,
Krista spasitele tovaryši.
Bohabojné dílo vykonáte,
u kořene vyhubíce hloží,
sobě na prospěch i církvi svaté,
k větší cti a větší slávě boží!

Shlukněte se, než z těch selských sborův
vzrostou nové hlavy direktorův,
aby řádili zas hrozněj mnohem,
nežli právo stanovené bohem,
jež na místě mnohých v slitování
srubnout dalo skrovný počet hlav,
víc by postrašen byl plachý dav,
nežli k odbojníků pokárání!
Běda, vizte dnes tu s lebkou leb,
jak si ve svých klecích železných
znova tropí z církve svatý smích,
vizte jejich potměšilý škleb,

z východu že k Praze pomsta kvačí,
by tu Pánu zpět dobytou zem
zpupné sběře novým odbojem
oblapila perutí svou dračí!

Shlukněte se, vždyť falešní kněží
na pomezích po táborech leží
s houfem žen a dětí hladových,
z nichž by jak z koukolových květu
símě pikhartské zas všemu světu
k záhubě, král pekla, satan líh.
Spěšte, nežli kacíř vezme zpátky
osazené vaším lidem dvory;
dřív než vám se vloupá do komory;
své dá chlapy na odběžné statky,
než co svou jste mincí zakoupili:
vinic révy z plzných vezmou strání,
by jich zdrojem, v Říma posmívání,
dřevěný svůj kalich naplnili.
Zarazte je, než se rouhat budou,
než vás schvátí jako trávu kosou,
nežli uprchnete s hlavou rudou,
s tělem ztýraným a nohou bosou;
nežli třeskem jejich zbraně sprosté
v městech Pražských kvapem bouře vzroste,
nežli chrámův posvěcený skvost

vyloupí ten zlata lačný host;
nežli opojená draka mlékem,
roznícená žhavým okem ďasa,
lakotivá, zlotřilá ta chasa
vaše děti vraždit bude vztekem,
by v jich krvi uzardělém moři
svatých chrámu korouhvice bílé
v dravou radost luze zhovadilé
obarvili noví defensoři,
strhši ornát knězi, šaty dívky
ozhřivým svým koňům na pokrývky,
a pak, do svatých se vloupí chrámův
na oltáře, ve prokleté chvíli,
místo svaté panny postavili
kalich, známku vína chtivých chámův.

Chcete snad, by tato luza vzteklá
oltáře a svaté kříže stekla?
Aby knihami, jež plny bludu,
zazdila vám nebes zlatou bránu?
Sluhy církve v smolném žžehla sudu,
morovou by neřestí svých ránu
poštvala vám v tichý nyní dům?
Strhněte jich klamů sypký chlum,
shlukněte se, tak mnou bůh vám hlásá,
pod Valdštýna slavnou korouhev:

za spasení jich svou ceďte krev,
pak i vám i církvi kyne spása!
Shlukněte se, kdo jste věrni bohu,
kdož můž za to, v poušť-li kraj se mění,
kam pluk mstitelů dá svoji nohu?
Také jed je lékem k uzdravení! —
Shlukněte se na ty vlky hladné,
strhněte své lásky hradné mříže,
padněte v ně, jak lev na brav padne,
vybízím vás touto známkou kříže . . .“

A Kravarský k lidu níž se sehna
křížem hlavy klonících se žehná
a zas u výš krucifix svůj týčí
a zas znova země odboj líčí:

„Jděte, zhubte vašich duší vrahy,
zahrabejte meči vzpoury zdroj,
zničte sršňů loupeživý roj,
palte jejich stropy, jejich prahy,
jejich skrýše, pekla různá věna;
zář obětí takých v nebe vzrůstá —
milejšíť je bohu země pustá,
nežli od kacířův olidněná!“ —

Jak by v mnicha zmije blesku sjela,
chvěl se řeči touto. Spoustu střel

kazateli do zrytého čela
z prohlubně svých žhavých očí sel,
prsa jeho bílým pod hábitem
vlnila se v rozproudění hbitém;
levici svou, pohněvem se pýře,
v pěsť zatínal pospod škapulíře
sáhnuv pravou z pod černého pasu,
jak by druhdy takým dravým řečem
pod nebem i pod chrámovým krovem
místo bible posvěceným slovem
odpovědi dával pádným mečem.

V lidském hluku zmíral jeho vzdech,
jak ston matky vlasti v hluku zbraně,
ach, vždyť musil jako každý Čech
klidně státi také při pohaně,
nechtěl-li, jak jiných na tisíce,
sběří utýrán a uvláčen,
na sloupě mřít hnusné šibenice;
hněv, jenž vzplál, ztich zase jako sen,
který žhavou rukou k srdci sáhne
než svou netopýří peruť stáhne.
Kdo že tušil, že při sklonu hlavy
studem bled a zlostí zuby skřípal,
že na místě modlitby v ty davy
kletbu na měšťanskou chátru sypal,

která v polospánku ráda byla,
že si vrch vší úlevy, všech líků:
pádný meč a dvojbroušenou dýku
za růženec s křížem vyměnila . . .

Po kázání! Vlny panstva četné,
jak by pod perutí bouře letné,
nenadále z moře lidu vstaly,
a zrak žas, jak pýcha s nádherou,
s obrazností svojí veškerou
zlatými je květy protkávaly,
jejichž lesklé ve spojení nitě
v hvězdy měnily se na dykytě
dlouhých sukní, krátkých pláštíků,
zářice tak zevšad víc a víc,
jako oči jižních krasavic,
polou schválně, polou z návyku.

Šlechta z chrámu hlavním spěla vchodem,
malými však vrátky obou stran
měšťan, řemeslník a chudas hnán,
utýraný trpkým časů svodem.
A tak v šumu všecko spěchá ven:
měšťan, aby k horkému si sed
a měl v tvrdém spánku klidný sen,

panoš, aby domů paní ved
a dle sladkých rozkazuv se choval;
pán, by v kruhu přátel pokuloval;
ženy, aby k svatým knihám sedly;
dívky, aby šily nebo předly;
jesuita k tučnému sed stolu;
žák, by opakoval na úkolu;
voják, aby v kostky hrál a hýřil;
každý v jinou stranu města mířil,
jenom cisterciák posud dlí,
cosi v jeho chmurném oku tlí,
snášejíc se chrámu polostínem
za dívkou a snědým za vojínem,
jehož zory, jako sivé střely,
na šíj dívky neustále zřely,
jak když jestřáb holubici měří,
než jí v bílou hrudi, prostou zlob,
nenadále vbodne dravčí zob . . .
A zjev obou vyšel z chrámu dveří.

Také mnich šel. — Náhle žalný vzkřik
ode vchodu v klenbu chrámu vnik,
polétaje do všech koutů lodě:
do výklenků různých chrámů stěn,
jako pták, jsa v kleci poplašen
zlekán lítá, touže po svobodě.

Jako jelen ruče mnich se zpial,
hlavu zved a na okamžik stál,
oheň v oku, nach v ponurém líci
rychle dral se lidstva tlačenicí,
aby zřel, pln touhy v snědém líci:
chrámu prostoduchou krasavici,
ana bleda, bez vlády a řeči,
před vojínem na dlaždicích klečí.
Její ňadro, před tím v kmentu skryto,
rozhaleno bylo, dívka v mdlobě,
v hrudi úběl drápem bylo vryto
cizákovo páže, v dravé zlobě
rvoucí lítě jemnou ňader plenu.

„Jménem práva zatýkám tu ženu,
kacířka jest!“ a již drábům velí,
škubaje jí s hrdla peníz zlatý:
„Odveďte ji, či jste neviděli
poběhlého krále peníz klatý,
jaké na hrdlech ti měli kdysi,
jejichž hlavy tamo v klecích visí?
Dolů, dolů strhněte ten skvost,
nechť jej ustrašené ruce kryjí,
pryč s ní, na smrt nebo na milost
pánům komisařům v religii!“ —

Kolem večer. Před kostelem ruch:
zpupnost luzy, soustrast chasy prosté
jako kalná řeka v bouři roste,
pohněvem i láním bijíc v sluch,
nelze — říci však, hluk všecko hatí,
co as dívce a co drábům platí.

Povždy víc se vůkol kupí lid,
eč jen cizí, domácí pln strachu,
ve tváři hned bled, hned jako z nachu,
sotvy že se oknem poohlíd,
nevšímaje cizácké si sběře,
sterých křivd a věčné výtržnosti,
s hlavou sklopenou se domů beře,
víť, že z drápů více nevyprostí
útlou oběť chtíče, prchá z místa,
a již žoldák kořist zkáze chystá.

Náhle lidem protlačil se mnich,
nad něžnou se lehce sklonil děvu,
o hruď opřel hlavu jí a v hněvu
v odpor vojákovi ruku zdvih:

„Ustup!" vece. „Posvátná jsou místa,
kde jsi vložil ruku na to dítě,
darmo viješ kolem ní své sítě;

unikne ti nevinna a čista,
jako hvězda noci v době ranní;
viz, jsem kněz, s tým žitím ručím za ni!“

Strne lid a tichne, voják snědý
mečem v mnicha šedé noří hledy,
úšklebkem ret stahuje se hrubý,
bezvolně zpět pokládá se páž,
k úsměšku se vyceňují zuby:

„Aj, to ovšem posvátná je stráž,
však kdo jsi, že — či to v Čechách zvykem —
ve svár kráčiš s ligy důstojníkem,
příkazy an komisarův koná?“

„Mužem jsem a dívkou bytost ona,
nechť ti zlatý peníz podá sama,
pravdou-li však, co jsi směle děl,
pak ji poruč soudu, pak jí vel,
ostatní se srovnej mezi náma!
Nelze dívce odpovědi dát,
pohled, strádá srdcem, bledne v skráni,
nuže, před bohem chci konat za ni,
za ženu jest právem muži stát!“

A třesoucí rukou z krajky bílé
ladné šíje peníz odepíná;

jako strachem chví se ústa siná,
oko rudne, bázní snad, že chvíle
té se na penízi pravdou zjeví,
co ni on ni dráb ni lidstvo neví,
leč již s okem tichým, plným jasu
k lidstva strnutí, jež kol se množí,
žoldáku dal peníz — s matkou boží. —

Zahanbeně klopí cizák řasu,
zpupnost klesla, jako přibit stojí,
že se ždaný nepodařil lov,
aspoň na okamžik drzost svoji
halí v roušku omlouvavých slov,
ustupuje, hledí na háv mnicha,
zkoumá tváře, postať, klne zticha,
a již ztrácí se, s ním družný brach,
za kostelem v úzkých uličkách.

S planým hněvem rozchází se lid,
dávno čin mu vyhasl a styd;
stýská jenom, dětské slzy stírá,
vzdychna si a v ňadrech pěstě svírá,
nehorlí však na psí zlotřilost,
která před bohem i před knězem
bez práva vše týrá: lid i zem.

Kde vzdor muže, kde ta prvá ctnost?
pozří-li naň voják, každý v spěchu
skrývá oči pod schlípenou střechu,
aby dřív, než nový svitne den,
jako buřič nebyl ulapen! —

Zbyvších lidí činnou útrpností
z těžké mdloby procitla zas děva,
jako poupě, když se kukle zprostí;
v bledé líce jemný nach se slévá,
oko sklopeno dřív dlouhou řasou,
plamení se takou divnou krásou,
jako slunce, když se vznáší s hor,
jako mladé srny skvoucí zor,
ana z temné vyplašena chvoje
spatřila se na křišťále zdroje;
však když v mnichově se zřela stráži,
chvěla se jak ulapené ptáče,
v oči tryskla první krůpěj pláče
a již vyvila se z jeho páží,
dříve však, než povznesla ji síla,
mnichova k ní ústa hovořila:

„Nelekej se, dívko, vyvázla jsi
z kladených ti černých osidel,

zbojná ruka cizopásné chasy
nesetřela nevinnosti pel,
vnad tvých skvost je neporušen, čist
jako v puku liliový list,
vášeň tě víc nezhubí svým klcm;
družné za pomoci těchto žen
dobyta jsi — ždaný ďábla plen —
nazpět nebi, zase andělem.
Avšak večer chmurná křídla sklání
nad Prahou, již rychle, spěchá čas,
abys rodiny své vyčkávání
políbením odměnila zas;
vzmuž se, spěš, snad z žen, jež tady stojí,
některá ti se mnou ve průvodu
sestrou bude, dá ti ruku svojí . . .“
A již dívka zotavena k chodu,
domů kráčí v děkování tichém,
provázena stařenou a mnichem.
Po levém šel klášterník jí boku,
a když lehký zrychlovala spěch
po drsnějších ulic kamenech,
k volnějšímu přinucoval kroku.

Jako růže při severním chladu
chví se dívka, slyšíc něžnou radu,
ale k řeči, nechať srdce hoří,

pravých slov se čelo nedotvoří,
schází posud odvaha a síla,
jenom hlava níž se uklonila,
slza vběhla ve tvář rozháralou,
noha jak by ukována stála,
ňadra chvěla se a líčka plála,
a již chopila se ručkou malou
ruky mnicha, než však rtíků sletem
dotknout se jí chtěla jako květem,
netušeně opakem se stalo;
oko mnicha jako hvězda vzplálo,
a ta ústa, vážná prv, teď smělá,
učinila dívce v ručí chvat
to, co ona učiniti chtěla,
chtíc mu zbožně ruku celovat. —

Vzkřikla dívka — žena průvodkyně
zachvěla se . . . stanul klášterník:
„S bohem! Již zvon na velebném Týně
za den prchlý vzdává Pánu dík,
jdu, ne abych vešel do své celly
ale ven chci, tvorstva do svatyně,
bych se modlil za lid uslzelý;
ulehlť si hroznýš v jeho klině,
netvor záhuby a věčné smrti . . .
Bděte, bděte, ať vás nerozdrtí!“ —

Rozešli se u večerním šeře,
dívka k hradu, nazpět mnich se beře,
každý v zdroji myšlenek svých tona:
kdo byl mnich? kdo byla dívka ona?

Jako v těžkém snění kráčel dolů
k mostu mnich, zle znevěřilý bohu;
je to láska, co mu váže nohu,
nebo pouto vznešenějších bolů,
nebo zármutek je? Kdož to ví?
zrak, jenž dívku pozoroval v žase,
ani zlost, jíž ruka zbalila se,
za odpověď slova nepoví.
Však když věže obloukem šel zdobným,
vznesl vzhůru rozžhavený zrak,
jak by klát chtěl šípem stonásobným
krkavců kol nesoucí se mrak,
dřív než by se v pokřiku a víru
z různých končin pokraj římsy snesli,
aby lačni na újedky klesli:
svaté hlavy českých bohatýrů! —

Zachvěl mnich se bílý. — Divné chvění —
škapulíř slz ručí vpíjel zdroj,
chorá ňadra v přidušeném vření
každým dechem nesla kletby roj

na rty zbledlé v obdiv všemu světu!
Pomstíme vás, skráně slávy šedé,
na nichž temná umírala slova:

„Pomstíme vás! Přikvapíme znova
k hrůze vrahům, skráně slávy šedé,
znítíme své duše vaším snem,
hrůzy anděl tajemný nás vede,
zvítězíme nebo zahynem!"

Domluvil, vznes klesle hlavy tíhu
bezhvězdného nebe na okol,
na práv lidských uzavřenou knihu
přísahá ves srdce hněv a bol, —
zase z hloubi vzdechna hlavu kácí
a ve stínech domů v noc se ztrácí.

DRUHÝ ZPĚV.

Smutné kolem Čáslavi jsou luhy,
smutné břehy u Sázavy ladné,
pole holá, tráva lučin vadne,
potokův a bystřin kalné pruhy
mdle jen v luzích zdusaných se šeří;
pták v uvadlém netěší se keři,
křeček u meze se nepodrývá,
všecko jenom bojácně se skrývá;
ze sadů znik švehol, hovor z chvoje
nářkem týraných a ruchem boje.

Domky, chaty, jindy zpěvu plny,
s temnou podezdívkou, bílou stěnou,
němy stojí s hlavou nachýlenou,
podmlelyť je času rudé vlny;
v podkroví, kde jiřička dřív věrná
tulila se v teplý koutek hnízda,

déšť se vkrádá nebo sever hvizdá;
strop se provaluje, štít se černá,
krb je zbořen, bez došků je krov,
záhrobeň jak zasypaný rov,
plůtek spálen, vysekány keře,
okna bez skel, vypáčeny dvéře,
prázden holubník je, vzata slípka,
vzato všecko, ze chléva i sklípka.
Zbořen přístěn k odpočinku hosta,
vyloupány úly pilných včel,
i ta pod lipami kaple prostá;
lidských slz perly, květy čel,
i té sladké mluvy svatodar,
všecko, všecko vlečeno je v zmar;
cizích nájezdníků vášní zlou
celý dálný kraj je mrtvolou. —

Za Krchleby, skrovném na potoku,
starý mlýn se v hustém olší skrývá,
kyprým listím smutně v kraj se dívá,
horskou úbočí jsa opřen v boku.
Zapadlá je voda, vázne v toku,
potok sotva na dně že ji chová,
v žlab co vběhne na několik kroků,
jesti planá voda korálková.
Všecko stojí, rozbořeno zpola:

hřídel netočí se vody spěchem,
hnijíť housle, lehčidla i kola,
žlab se provaluje s těžkým vzdechem.
Podvaly i remliky i svory,
příčky, sloupky, prahy, kobylice
vyhnívají povždy víc a více,
vše se viklá, vše je bez opory.
U zátahů spadla jedna strana,
drobné česle řidnou den co den,
kamením je náhon zanesen,
stavidla jsou v půli přelámána.
V podkolí je roští jen a hloží,
spousta písku v korytě se množí.
v křižalách jsou přetržena kola,
věnec s lopatkami vyhnil vzad,
náhonek se odklopil a spad,
hranáče jsou vypadány zpola,
potrháno pěkné žejbrování,
u základky není páky ani;
ježek zlomen, kuželice pukla;
pánvice i čep jsou vyklektány;
horší zažil mlýnec vojnou rány
než zlou vodou, která se naň shlukla;
porván náboj palců kola v líci,
i ta hladká ceva na kladnici;
běhoun jádrnáč je střepovitý,

nebude už okřesáván asi
od krajánku ani mlýnské chasy,
aniž korčáky víc budou myty,
aniž bude bujná chasa v léčky
na zanášce mladé škádlit mlečky —
zle je porván mlýnec cele, cele,
větrem vzdychá jen, leč nezamele;
tu již nevzpomůže namrsknutí,
mimo jednu síňku, vše je sutí,
všecko hnije, bortí se a kácí
Pavla Michny hroznou reformací.

Nedbá statný mlynář jaké správy;
od té doby, co mu zabit syn,
Valony když vyloupen byl mlýn;
jako v spánku celý život tráví,
vždyť i družka žití jeho, žena,
krásná jako v stínu zkvetlá růže,
ztrátou dítěte a strastí muže
v hrozném roku byla umučena. —

Nedbá mlynář Eliáš; v běd svodu
v šatě vetchém stojí, jako socha,
zrudlým okem v kalnou patře vodu
v zamyšlení šepce: „Škoda hocha,
škoda ženy, škoda! škoda všech! . . .“

A zas vzdech se ozval na ústech:
„Však což země? matička ta sirá
stokráte víc trpí, hyne, zmírá:
srdce rozpoltěné ostřím meče,
vyloupeny zory, — hvězdy nebe,
sup o dvojí hlavě krev jí třebe,
za kštic šumavskou ji Bavor vleče,
Lichtenštejn jí bílé hrdlo svírá,
Lamormain jí vraždou boha vtírá,
jesuité děsný hrob jí robí,
vrhajíce kletbu v černou půdu,
královské jí strhujíce zdoby
na monstrance s úbělových údů.
Huerta jí spáry tiskne v pás,
Michna upírem jí z prsou ssaje,
bílou řízu třísní vlčí láje,
chtíčů psy štve na ni Maradas —
věčný bože, pomoz!" — Zrak se smutí
nad zničeným krajem, domků sutí,
vzdechna z hloubky, zatínaje zuby
hněviv horlí: „Přichází již čas,
že přerveme zbraní vašich sruby,
že budeme doma pány zas;
za krátko vás pomsta boží schvátí,
jen až Hanuš z Řičan zpět se vrátí,
by za kalich páně v boj nás ved,

pomoz bůh pak!" Kol se poohled,
lítost z hněvem zruměnily líce,
blesky svitly v temném jeho zraku —
leč jak zlekán, nachýlené v znaku
na oči stáh okraj vydrovice.

Vešel v temnou jizbu. Pusto všudy,
prázdna police je, prázdna skříň,
jako po ohni ta nízká síň,
nic tu nezbylo jen duše trudy.
Všecko vzato, nepřítel když vtrh:
práce, úspora i ženy věno,
sýpka, puda, chlív, — vše vypleněno;
palašem je rozbit stolu vrch,
oken obruba i dvířka sklopu
i ten poval začadlého stropu,
červotoči přešly zpoly v prach . . .
Ze všad hleděl krvooký strach! —

Rychle den se ztrácel v nebesklonu,
slunce kleslo v rudých oblak davy,
zlaté vlasy vlály s jeho hlavy,
ze zoru však, jako rosa v ronu,
perly padly do posledních květů
a v nich na sta shlíželo se světů,

kolujících touže klidnou dobou
u vesmíru jasných hvězdic zdobou.

Travou mlýna kolem ručím spěchem
probíhal se večer nohou snědou,
na svém čele hvězdu nesa bledou,
šedé mlhy kupil vlhkým dechem.
Za dne tichý, vzdychal les pln žalu,
světlonoška, zanesena vánkem,
stulila se růže do obalu,
blažena jsouc vůněplným stánkem
víc než růže, jež tou jiskrou světla
nerděla se ani nevykvetla,.

Před se zíral mlynář Eliáš,
mužnou dlaní černé oko clonil,
jasnější vždy víc, čím den se klonil,
až konečně hlava klesla v páž,
a ret zahovořil: ,,Zas den mine,
a ty nevzpomáháš, hospodine!
V zdroj tvé lásky krvelačný vrah
kal své dravčí sveřeposti metá,
a tvůj anděl s palmou nepřilétá,
aby zahnal dědin pláč a strach,
který ducha podtíná a kazí . . .
a kněz Matouš také nepřichází,

aby děl, že lid je uchystán,
jehož k pomstě vyvolil si Pán!“

Vyšel do předsíně v nočním šeře,
zavřel ji, pak u mlýnice dvéře,
a šel k oknu, by u vroucím plání,
s okem pozdviženým k nebes báni,
dřív než v skrovném odpočine loži,
modlitbou se kořil vůli boží.

Nepočal; vždyť sotva hlavu zdvih,
kolem oken lidský stín se mih,
jak stín ptáka padnuvšího v setí,
jak když oblak po měsíci letí,
až pojednou lehkým prstem z venku
trojí záklep zazněl na okénku.

Zná jej mlynář, v ráz se přímí plece,
oko blýská, bez vrásek je čelo,
krve návalem se srdce chvělo,
ústa zašeptala: „Přišel přece.“

Rychle zavřel malé okenice,
na stojánku suchou dračku zžeh,
a dík utajený na ústech

z jizby ubíral se do strojnice.
Úkradmo se do pozadí béře,
aby níže, temným mezikolím,
ukrytého z venku bujným křovím,
Ulického pustil v tajné dvéře,
odkud několika stupni výše
v nízkou jizbu vystoupili tiše,

Statným mužem mlynářův je host,
Ulický, kněz bratří pod obojí,
vážný obličej je vousů prost,
v oku jiskry bystrosti se rojí,
rozum provaluje klenbu čela,
nazpátek je dlouhý sčesán vlas,
šat je rolnický a kolem těla
ze řemínků upletený pás.
Však mu třeba toho přestrojení,
třeba na Krchlebích tajné skrýše,
nepřátelé v divém nevražení
lotříkem jej učinili říše.
Z podružného kněžství vypuzen
mladou ženu nechal na sirobě,
chudý statek Valonům byl v plen,
strachem zahynuly dítky obě;
do Slezska prch s exulantů sborem,
touhou hnán zas do Čech přišel zpátky,

aby v lidu, tlakem skudcu chorém
vznítil cit, jímž oživly by chatky.
Vždyť jen predikantů slova svatá
plála lidu hvězdou času v tmách,
tu i tamo svitnouc na horách,
jako srp, když žeň má býti žata,
a kde z mlatu cep se slyšet dal,
náhle Matouš Ulický se zjevil,
aby nad ním svoje ruce spjal,
požehnal a slovy bolest jevil,
která z vetché ubožáků řasy
proudila se v chudozrné klasy.
Přestrojen-li v kruhu lidí stával,
s rýčem na zahradě, s kosou v poli,
slídičů zor lišči po vůkolí
žádný predikanta nepoznával;
a když do Čáslavi k choré ženě
pospíšil, by těšil ji a sebe,
zpět se vrátil, ukryt rouškou nebe,
v Krchlebskou svou skrýši každodenně.
Někdy na delší se ztratil čas,
aby křtil a snoubil blíž i v dáli
ty, již na oko se přiznávali
k církvi Říma, jinak k bratřím zas;
a tak těšil, budil, povzbuzoval,
slabá srdce v ocelová koval,

až pod Čechů železnými čely
vzplanul odboj proti trýzniteli.

Jasně Matouš Ulický vše zřel,
napomínal, těšil, poučoval,
po vší zemi sítě rozestřel:
„Brzy přijde vůdce," prorokoval,
„šetřte síly, tajte na čas hněvy,
kryjte pomstu nábožnými zpěvy,
choďte tajně po dědinách kolem,
každý z vás buď nyní apoštolem,
povzbuzuj a probuď dům i chatu,
aby zbraně skryly ve svém prahu,
bohu k oslavě a na odplatu
každému, kdo národ třel a mořil."
Tak když potěšil a pohovořil,
podal odhodlaným složku listů:
„Jděte," pravil, „jděte z místa k místu,
rozdávejte; nechť jsou přichystáni
všichni, které slovo Krista vodí,
přišla noc a svítá doba ranní . . .
Hospodin nás z jařma vysvobodí!"
Zdařilo se, šťasten přišel zpátky,
pozdravil: „Buď Hospodin zde stráží!"
temnou jizbu bílou žehnal paží,
used pak a pravil: „Čas je krátký,

milý Eliáši, doba kvapí,
hotov-li jsi pro věc svatou k boji,
neotálej, než nás slídič lapí,
v hvozdech Kouřimských se odboj strojí:
do čtyř tisíc srdcí nadšených
roztroušeno po dalekých lesích,
kleslá srdce do plamenu zdvih
všechněch vůdce, Otec na nebesích;
v jeho rukou slabým nástrojem,
vykonal jsem bible svatým slovem,
po čem dávno zatoužila zem,
velikánským učiněna rovem;
a již z moravských a kladských hor,
s ostrou zbraní v tisíceré paži,
se železnou hlavou vstává vzdor;
s ním se druž, dřív mou, teď vlasti stráži.

Dnes mi nebude zde spočinouti,
cesta dálná, hlava moje plna,
od třeboňských lesů slyším kouti
selskou zbraň, tou zježí času vlna,
aby potopila slotu slepou,
jíž nás vrazi v hruď a čelo tepou.
Na samotách stranou od Sounova
odhodlaných valná čeká řada,
půl je v zbrani, půle zbraně žádá,

dej, co máš, nechť v bodáky se ková.
Seber v náruč všecko, co jsi skryl,
ze železa k samodílné zbrani,
hněv, jenž v Dubinách se uhostil,
dále musí po lesnaté stráni;
na Morany strašný hodokvas
půjdem s ním, než rozlícený čas
na zem celou černé křídlo složí.
Také já dnes bojovník jsem boží;
chci vás věrně sílit v boji smělém,
s vámi vítězit neb zhynout s vámi,
pojď a vyjasni se chmurným čelem.
Rychle na klobouk dej víšek slámy,
znak ten každého, kdo s námi kráčí,
aby vrahům čelil do výděsu;
vztek jich našich šiků nevypáčí,
s pánem bohem, do kouřimských lesů!"

Vyšli. — Východ políbila zora,
luh stál v slzách, z dálky vzdechla hora.

ZPĚV TŘETÍ.

Na luh dálných nemýcených lesů
lid se sbíhá k divokému plesu,
širočiny blesk jej málo leká,
vzdor má vůdce: Hanuš z Říčan čeká!

Šťastně vyváz Hanuš z nebezpečí
zrádné půtky kolem Křivoklátu;
těžkou trpěl na lidech tam ztrátu,
že zlou chvílí vyrojil se k seči,
aby Pavel, mladší jeho brat,
tělem ztýrán, měkkou duší znaven,
ukrutného vězení byl zbaven,
v němž ho čekal najatý již kat.

S Hanušem se vrátil z Těchnic Jiří
ze Slezska, s ním Michalovic Smil
s Hodějovským ze Sas pospíšil,

Zdeněk Lev, dvě srdce bohatýří; —
však kdož všecky zná, již ctí a silou,
jak by krysou podráždění lvové,
k slávě dřívější a k slávě nové,
hubit přišli sani zotročilou,
která při číši a meče zvuku
děsně tyla ze selského tuku. —

Nad dálnými lesy zbaven mraků
tajeplně měsíc vyšel siný;
z krásné noci tisícerých zraků
slzy spadly v šeré doubraviny.
Z polospánku sever poletavý
do haluzí chladným dechem vál,
starým sosnám černé cuchal hlavy,
přidušeně spílal jim a lál,
že mu na poletu směle brání,
a že o jich peň a haluz sporou
ve svém drahně zvyklém zaletání
tříští křídla svá i hlavu chorou.

Oblaka jak plaší snové plynou
po blankytu od severu k jihu,
skrývajíce nebes plnou knihu,
jíž se prostřed veletokem řinou
malé, bílé body — světy nové —

jako v proudech dalných oceánů,
v kterých slunce denně dlí až k ránu,
v lesklých kapkách perly nehotové.

Ztichly větrů zpeřestěné vlny,
zmlkly hory, jindy vzdechů plny,
ale v lesích, jak by mátoh rejem,
mech zašuměl rychlým pod kročejem;
táhlý hvizd se ozval samot z blízka,
jako srn, když na svou družku píská,
a to všecko: hvizd i chomol stínů
snášelo se hvozdů na lysinu.

Prostřed lesů na zkypřelém luhu
lid se těsná kolem ohně v kruhu:
Starci s muži, junákové s hochy
u velikou rodinu se shlukli,
prosti plátů, brnění a kuklí,
ale každý, vzor žulové sochy,
v jasu nadšení a síly kráse
těm v Blaníku skrytým podobá se.

Šat je prostý, neníť lidu vina,
že je barchan jen a pytlovina;
ze sukna co bylo, za výkup
cizákům dal rolník, jejichž lup

pobral vše, i dívčích krojů zlatem
platil hru svou při hýření klatém.

V tlupy volné lid se hostil v šeru,
v srdci odhodlanost ráznost v líci;
víšek slámy při kohoutím peru
věstil jen, kdo jeho náčelníci.
V silných byli rozděleni sborech,
kosy měli jedni, cepy druzí,
jiní na rameni po toporech,
nebo teslech, jimiž lid se nuzí,
než se zmůže v boží bojovníky;
k puškám řadily se ostré píky,
vše pak: břitká zbraň i lidské tváře,
rudlo chvěním plamenové záře.

Prostřed lidu pod rozlehlým dubem,
na pahorku sedl Hanuš vůdce,
nájezdníků nejbystřejší škůdce,
v šatě prostém, v klobouku jen hrubém,
za jehožto střechou ohrnutou,
jako u všech kolem něho druhů,
ovesnou zřít slámu v kytku vsutou;
pádný meč mu visí na popruhu,
hnědá bota ke kolenu sahá,
a ta ruka, svalovitá, nahá,

opřena jsouc o kolena dlaní,
podporou je zadumané skráni.

Kolem něho ostatní se řadí:
horkokrevný Těchnic, bystrý Lev,
Hodějovský, sokolové mladí,
ale v orly zaměnil je hněv;
pyšně nesou per i víšků zdobu,
pyšně meč svůj, pyšně svoji dýku,
prvními jsou v řadách náčelníků,
první chtějí umřít za svobodu.

Před Hanušem pevně zatknut v zemi,
temnou řásní zdoben u pokraje,
na vysoké tyči prapor vlaje,
jak když orel šumí perutěmi
vznášeje se k slunci brunatnému.
Barva praporu je šarlat žhavý,
zdoba jeho kalich zelenavý,
a kol něho v prostém z kože lemu
nápis utkán, heslem všeho davu,
zlatým písmem: „Prapor čtvrta stavu."

U praporce, vážnou jeho stráží,
Ulický sed, hlavu drže paží,
sedí tiše, dumá v mysli hnutí,

či snad čeká vůdce pokynutí,
aby slovem bible, řečí svojí,
rozplamenil mysl lidí těch,
kteří přikvapili z končin všech
pod korouhev k posvátnému boji?
Aj, jak velký, mohutný jich sbor:
do tří tisíc čeká již té chvíle,
v níž by jako jarní bystřeň hor
strhla ty, již tyjí z jejich píle;
ale nové vždy se blíží tlupy,
hlavy v čety řadí se a v kupy,
a vše tiše, bez hluku a řečí,
tak že podobá se, jak by les
silou kouzla lidstvem oživ dnes,
a v tlum jeden z různých spěchal lečí.

Vstává Hanuš s druhy, kolem kráčí,
třeba vůdci náčelníky znát,
třeba radu dávat, radu brát
s ostatními pravdy vyznavači.

Vlídně mluví Hanuš: ,,Pozdrav bůh!
Ty jsi Dlouhý? Statnou četu máš.
A ty Zoufal? Nuž plať vrahům dluh.
A tys z Krchleb statný Eliáš —
věru statný — zde má ruka díkem;

svatý prapor náš, tys praporníkem.
Pěknou četu s Ulickým jste svedli,
bůh dej více! A tys Balcar, viď?
Hochu, bez příkazu ani píď,
máš-li peklo však, tu dlouho nedli.
A hle, Jírovi zde sekerníci!
dobře, hoši, držte se jen Jíry,
kdo je vyznavačem české víry,
vzdor měj v pěsti, lhostejný klid v líci,
chutě za praporem, chutě s námi:
udatnému kráčí pán bůh v čele,
důvěřujte, konec bude žele,
buďte hrdi na svůj víšek slámy,
však jej každý, kdo se k činu zmoh,
změní brzy za pšeničný stoh,
jehož zlatým zrnem cizák hýří . . .
Za svobodu režní bohatýři!
Chceť svoboda símě nejzdatnější,
kdo chceš právo klidit, k předu hleď,
kdo je muž, ten nechoulí se v skrejši,
kdo je muž, ten meč a topor veď!“

Pohnutí a ruch se kolem neslo,
Hanuš kolem zřel a mluvil dál:
„Nuže k slávě veď nás nebes král,
vlast a víra budiž naše heslo,

nebojme se smrti pro věc svatou!
Lépe meči nežli hlady mřít;
kdož by hodlal déle planě zřít
na zlotřilost ukrutnou a klatou! —

Žel, že kolébka práv lidských všech
u války je skryta v plamenech
hlodajících dědiny i města,
žel, že nachem pokryta je cesta,
kterou upcutaná volnost kráčí,
žel, že křídla svoje v krvi vláčí,
nežli s hvězdou v čele k výši vzletí . . .
pojďme mřít, by žily naše děti!"

Jako mrak, v němž blesk a bouře roste,
aby osvěžena byla země,
tak lid kolem v dálných lesů temně
tyčí skráň a líbá zbraně prosté
při nadšeném Hanušově slovu:
„Veď nás, veď nás k divé zvěře lovu,
veď nás, veď nás v práva svatcu seč,
růže trní má a volnost meč!"
„Ano, povedu vás," Hanuš znova,
„k bohu však se dříve srdce zvedni,
bez něho vše hanbu v sobě chová,
bez něho jsme se vší silou bědni,

chabé loutky, pýřka jen a chmýří,
kalichem nechť kněz nás s nebem smíří,
by se srdce naše v lásce střetla,
všem buď kalich svobody a světla!“

Kynul. Matouš Ulický se blíží,
kalich s biblí z dubu skrýše béře,
na balvan je klade, hlavu níží,
a při ohně rudém pološeře
hledí zřítelnice strastmi slabá
v odkaz bratří, hlas však zní pln klidu:

„Vybral Saul si tři tisíce lidu
a porazil Filištínské v Gabaa . . .
Tak čtu v bibli, v oné knize kněh,
k níž se obrací váš pláč a vzdech,
v knize, jež vám posvátným svým slovem
mírnila slz pramenitých proud,
když zášť zrádným stíhala vás lovem,
a stan tichý proměnila v troud;
v knize, jíž vám lékem byly jedy,
v růže temný purpur lotřích skvrn,
s kterými jste přes propasti bědy
nesli se jak poraněný srn,
v knize té, jež otců za odkazem

dvojnásobně drahou nám a svatou,
již jste kryli pod sbořenou chatou,
v dutém stromě, pod skalnatým srázem,
ve slujích i v kolébkách svých dětí,
pod jeslemi blekotavých bravů,
v hrázích strhlých rybníků a splavů,
v otců mohylách i v lesa snětí,
pod prahem i roubení svých studní,
by ji nespálili mniši svůdní,
již nám víru dle své dravé chuti
cizím mravem, cizí řečí nutí.
Tak čtu v bibli, tou se skvící věrou,
kterou hlásal Kristus, boží syn,
již jste utajili v země klín
před svou matkou, ženou svou i dcerou,
by ji nezradila duše slabá,
v mučírně jsouc rvána rukou raba
nebo oněch španělských kněží,
v jejichž kosém zraku tigr leží.
Tak čtu v bibli, otců knize svaté,
z jíž každého slova mluví bůh;
jak lid v Gabaa rovněž vykonáte,
Saulem Hanuš, Saulem každý druh,
jehož slzy vlasti — slzy vdovství —
posvětily ducha na království,
dadouce mu bědství rudý plášť,

korunu všech strastí, žezlo víry,
práva meč . . . zřím samé bohatýry:
Saulem všichni, Saulem každý zvlášť!"

Mocně slovo Matoušovo šlehá,
co dřív tlelo, do plamenu zžehá,
všechněch zrak se jiskří, blesky metá,
úž a úž se k četě tlačí četa,
ruce ruku tisknou a rty ret,
kleslá mysl šine peruť v let,
jarost buší do železných skrání,
svalovité rámě sahá k zbrani.
Ulický pak, na bibli svou ruku,
dále mluví k odhodlaných shluku:
,,Jedno žádám kněz a rádce váš:
nesplácejte křivdu vrahu každou
zase ukrutností, zase vraždou,
k srdci spoutána buď vaše páž;
nebojujte z pomsty, ale z práva,
vraždou bratrů nezjednáte síly,
i kdo bohu jinak díky vzdává,
je-li Čechem, druhem buď v té chvíli,
lásku rozněťte v něm, ne však svár;
neučte ho zírat na požár
jako ti, již vaše zžehli chaty.
Kalich útrap jest už vrchovatý!

Nedružte se vrahům v činech svých,
ten, kdo vlastních nenávidí bratů,
dvakrát horším je těch lítých katů,
stonásobně horší páše hřích.
Nesvalujte větších strastí na zem —
boha v čele, lásku k vlasti, rodu,
bijte se, ne z pomsty, pro svobodu,
pro svou víru, vůdce za rozkazem!
Umřeli jsme, žít chcem'; to však víc
než se ohraditi hradbou chleba,
lidský duch má křídla, nuže vstříc
slunci, světlu, než je křivda střebá,
která jako havran veliký
všehomíra dar rve všeliký
povolnou však jistou urvalostí,
vzhůru hlavu, mysl k budoucnosti,
podle bible čiňte s vlasti škůdcem,
pán bůh ochrancem a Hanuš vůdcem!'

Jako jarní bouře, když se nese
v nasycená teplou vlahou luka,
že pupenec kvítí náhle puká:
tak hruď každá bouřnou touhou dme se,
že jí přáno bude život klást
za posvátnou víru, volnost, vlast,
jež pod tíží hrůz a běd se třese. —

„Nuže, bratří," volá vůdce, „vzhůru,
s pánem bohem na zlou vrahů zdůru,
silná Kouřim budiž hradbou naší,
hojnost v radnici tam skryto zbraně,
Mladoš s Roháčem nás nepostraší —
a kdo chud, ten padne k naší straně.
Čety Těchnického zbraně prosty
jděte na trh, ostatní již víte,
Lvovy — později se přidružíte,
my pak, skryti lesa letorosty,
na znamení zvonem v pravý čas
zjevíme se odpadlíkům v žas,
vítězně nechť vzrostou naše sbory
k pomstě ukrutenství Bílé Hory."

ČTVRTÝ ZPĚV.

V Kouřimi je posvícenský trh;
tržníkův i hostí valná síla
při džbánech se v krčmách uhostila,
tučný krčmář div se nepřetrh,
jenom všem by rychle zadost bylo.
Statečně se mluvilo a pilo.
Zjařily se mysli hostí všech,
zbudily se vášně, jež dřív spaly,
oči rudým ohněm plápolaly,
různá řeč se chvěla na ústech.

Prostřed síně, za čtyrrohým stolem
vážnější si měšťan k vínu sed,
skrovně rolník přespolní si ved,
na lavici uhostiv se kolem,
aby místo číše, v opak pánů,
hromadně pil z hliněného džbánu.

Za měšťanským stolem, zabrán v řeči,
sedí suchý krejčík s hosty v sporu,
a při živějším vždy rozhovoru
jedni prou se, druzí hlavou svědčí,
až konečně krejčík sivé zraky
pohrdavě vrhá na sedláky,
u nichž myslí, v narážce že chudé
spíš než u druhých mu vyhrát bude.

Ale kliden přespolní je lid,
nedbaje, že bez vší slušné meze,
stále krejčík do ledví mu leze,
chtě je znáti lépe nežli bůh —
a zas kolem rozmáhá se ruch.

Dráždit krejčík chtěl a žert chtěl mít,
a již drze v kozlím duše vření
za osidla ušklíbavě chyt
otců jesuitů pozdravení,
nuzně srovnav, co pan děkan asi
s kazatelny nedávno všem děl,
že ten pozdrav také vraha spasí,
při smrti-li na rtu se mu chvěl,
a že každý, kdo tak v žití zdraví,
očistcových trápení se zbaví,
nechať by už v předpeklí měl paty.

Tak si na bohu byl vyžádal
sluha sluhů, vlastně králu král,
první biskup církve, otec svatý,
Benediktus, který šílen zpoly,
s papežství že sborem sesazen,
jatcem hynul v pevné Peniskoli,
pokraj moře, jako pyšný den,
který břeh a vlny rudě zlatí,
nežli v času peřejích se ztratí.

„Pochválen pán Ježíš Kristus, chámi,"
volá krejčík, „jste-liž katolíci?
Ne! Aj, kterak smíte sedět s námi
s lestnou kuklou v malomluvném líci?
Mlčíte? Aj, proto dozajista,
že ten svatý pozdrav ze Španěl
přinesli nám tovaryši Krista,
již vám sekou rohy s tupých čel.
No, z vás raděj každý v pekle shoří
nežli po křesťansku zahovoří!"

Lid však mlčí. „Žádná odpověď?"
zase krejčík, rudý jako měď,
střečkem bzučí venkovanů kolem,
aniž dbá, že za měšťanským stolem

ten i onen domluvou ho krotí —
dál a dále pichlavou svou notí:

„Nuž, pochválen Ježíš! Mluvte přece,
než vám důtky schýlí tuří plece,
či jen vzdorem vaše hlavá tvrdá
odpustky i věrou svatou zhrdá?“

„Nechte nás přec,“ starší rolník vece,
„šli jsme na trh, za kup dáme plat,
ale hejlů z ledajaké klece
od leckoho nejdem kupovat,
dávát bez toho jen netopýry;
křesťané jsme podle české víry,
českých způsobů a české řeči.“

Avšak krejčík nedbaje dál ječí:
„Tedy hodně beranů vás tady?“

„Nemnoho, leč můž' jich přijít dosti,
aby kozlu porouchali kosti,
než jim vběhne přes plot do zahrady!“

Smích se ozval kolem, krejčí zbleď
a jak v parnu střeček podrážděný,
kol rtů náhle siných bílé pěny,

na špičky se před rolníkem zved,
políček mu dada v snědé tváře.
Ale běda, jak se krtek v spáře
výra svíjí, rovně krejčík též
v rukou rolníka, jenž u trnože
jedním rázem uchystal mu lože,
oddechna si v smíchu: „Tak, zde lež;
rolník, který městu chleba hledá,
psíkem vychrtlým se týrat nedá!“

Hluk se množí, větší povstal spor:
jedni k těm a druzí lnuli k tomu,
vážnější se vytratili domů,
urputnější míru na úkor
hrnuli se v krčmu v lítém vření,
selského by mstili pohanění. —

Doba přišla. Těchnického sbor
v různých. tlupách po městě již čekal
a jak bystřeň v jeden proud se stékal;
dobře v krčmě nastrojen byl spor,
ruče rostlo hádání a vření,
až konečně z bambitnice rána
prostřed trhu na znamení dána
všem, kdo kalichem jsou probuzeni.

Ze záňadří, z kapes režných šatův,
nože berou zmozolené dlaně,
samopalky skryté ctím katův,
dýky v dvoji nabroušené straně,
a vše hněvně na útok se chystá.
Zle — kam lid ten vkročí, smrt je jistá.

Jak muž jeden města chudší lid
k Těchnického četám spěchá ruče,
v okno přítelovo pěstí tluče:
„Hříchem v takém čase shnilý klid!
Hanuš z Řičan odboj vede nový,
vše je ujednáno, rychle spěš,
lotřík vzal nás hrůzy na otěž,
poruč bohu děti své i krovy;
Těchnického sbor je předvojem,
zejtra bude velet Hanuš všem,
nežli nové slunce vzhůru vzletí,
přijde od východu živý les,
na vše strany rozložitý snětí,
spoj se s námi, bratře, ještě dnes! . . .“
A již chudé z předměstí i města
se sedláky jedna vede cesta.

Marně rychtář Roháč na „smeť rabův“
žene houfec ozbrojených drábův,

Jiří z Těchnic, pohroziv jim pěstí,
jako baby nazpátek je tlačí,
lesklým mečem cestu v před si klestí,
dvéře u věznice mocně páčí,
aby pustil, kdož dle práv a zvyku
nechtí do rejstříka kajícníku
a v kom oheň pravdy neuhas,
od nucené víry odpad zas.

Děkan Kapihorský sotva tuší,
že v svém stádě, které k Římu sved,
polovic má kališnických duší,
které k Těchnickému přešly hned,
jakmile se zjevil před branami;
nepomohlo, že jim knihy zžeh,
nepomohly Roháčovy klamy,
ni písáka Mladošovy mamy,
který hadem v starou Kouřim leh.

Na poplach zvon chrámu hlavní zvoní . . .
Lev se žene k městu s tlupou svojí,
spojen lid a dravce městem honí.
Dvojnásob boj v ulicích se rojí,
papežští i čeští odřezanci
k zdatnému se seřadili tanci,

však jim ostražitý dán je vůdce:
lstivý Mladoš, hlavní lidu škůdce.

Těchnic slábne, ochabuje Lev,
na muškety městské ze všech stran
není zbraně. Marně roste hněv,
kalich sílu ztrácí z četných ran,
lid už zoufá. Tu, hle, od severu
Hanuš kvapí v podvečerním šeru
s dvakrát silnějším než včera sborem.
Ve zpěvu lid kráčí pod praporem,
nejblíž Hanuš bílém na komoni,
řásně korouhve mu čelo sloní,
a již na lidu se vrhá škůdce,
tiše, klidně, jako socha z ledu,
ze zad on a Jiří Těchnic z předu,
a lid volá: „Zdráv buď Hanuš vůdce!" —

Papežští jsou zbiti v před i v zad;
lestný Mladoš v radnici se spasil,
a než Hanuš stranou k vratům pad,
s dráby zavřel je a zatarasil,
potaji pak ukrytými vrátky,
dřív než Hanuš před radnici vtrh,
v stínu městských hradeb v pole prch,
snad by pomoc v město vedl zpátky.

K radnici lid teče podrážděn:
„Kde je Mladoš? rychle s chlapem ven . . .
Bárta, Roháč budiž polapen,
nemeškejte, rychle, vyveďte ho,
srubneme-li rudou hlavu jeho,
bude lépe, bude ticho zas!
Káň chce také něco na pospas!"

Rozražena sekerami vrata,
skříně rozbity, dráb marně brání,
na zem padl s rozpoltěnou skrání.
Za výskotu zbrojnice je vzata
a co v ní vše: šepliny i luky,
sokolnice, jejíž podstav chrom,
furkety i starý vratolom,
štíhlé šípy, kýry na ratišti,
mrtvým Husitům kdys vzaty z ruky,
rozdáváno lidu k pomstě příští.

Rostou tlupy jako černé mraky;
v síních rychtáře vše rozmetáno,
roztříštěny obrazy i znaky,
skříně, stoly, kamokoli hnáno,
všude z lidstva nejvyššího soudu
zbyla pouhá tříšť a hrstka troudu.

Lesklé řasno rozerváno s křesla,
stržen příkrov stolu, přibit v příči
železnými hřeby k štíhlé tyči,
a již nová korouhev se vznesla,
ozdobena hrstí tkanic rudých;
na ní kalich svatá známka všem
urobena chvatně černidlem,
Balcar výš ji zved: „Hle, prapor chudých!“

Marně hledán rychtář ostrovid,
marně Mladoš; píle všech se maří,
dvojnásobně podrážděn je lid,
hůř než před tím všude hospodaří;
marno všecko, nenalezli škůdce
v četných síních, ani v sklepeních.
„Nuže, k jeho domu!“ volá vůdce,
a mstitelů tlum se rychle zdvih,
by při víru bubnu dobytého
lapil v skrýši trýznitele svého,
v jehož srdci ďábel psoty lih
na kalicha věčné trpitele.

„Jděte,“ volá Hanuš, „ale v čele
kráčej ostražitost! Dravce chceme,
šetřte dětí však a slabých žen,
jenom jeho vyvedte mi ven;

dravcům v postrach tady před radnicí
my kalicha páně bojovníci
na smír všech tu lebku usečeme,
než v ní nové strašidlo se zrodí,
upírem, jež na prs země chodí!“

Šli a Hanuš odhodlaných v kole
před radnicí prapor vbodnout káže
v půdu hrotem okovaným dole,
po bok jemu dada čestné stráže,
doufaje, že lid, jenž děsně víří,
Roháčovou kletou hlavou smíří.

Poznalť záhy Hanuš v klenbě skrání,
že z té vášně lidu, uzdy prosté,
ze dne na den nová hrůza roste,
že jí, jako čarodějné sani,
nesoucí se na lup z tajných slují,
sedmihlavá šíje vztekem bují.
Mstitel Hanuš nechce hubit zemi,
nechce ničit dědiny a města
vítěznými sborů ručnicemi,
proto jen, že jiná vede cesta
v lidská srdce nežli jeho jest;
Hanuš nechce položit svou pěst

na prs těch, kdo jinak v boha věří;
jeho cit jen proti těm se peří,
kteří národ zaprodat chtí vrahu,
a jak smečka vlků bohopustá
hubí, ničí mír svých vlastních prahů;
znáť ten země vřed, jenž denně vzrůstá,
a jejž pouze svatou práva seči
národ mečem prostým vraždy léčí . . .

Hojiti chtěl Hanuš, ne jen stiskat;
místo na sta zotročilých hlav,
jež chtěl rubat hněvný jeho dav,
toužil vlasti dávná práva získat,
Hanuš nechtěl lidstva pláč a strach,
Hanuš mstitel křivdy byl, ne vrah!

Ale běda, zubožený lid,
zhlédnuv tvář svou v krve tratolišti,
hrůzou nad vráskami čela styd,
vlastní obraz pádným cepem tříští,
aby pocit chorých prsou zdusil
nad pomyslem bědství všech, jež zkusil.

Vášnivěj vždy v městě řádí sbor,
hůř než bouře vrchy utěsnána,

rvoucí křídly skalné lebky hor,
an jí v patách kvapí hromu rána.

Zatarasen bohatého dům,
vyloupeny kupčíkovy krámy,
rozházeno zboží pod nohami;
zbit měšťanů bránící se tlum,
a kde poklad žen a nevěst věno,
sebráno a chudým rozděleno.
Koně kramářů, již na útěku,
nazpět vedeni jsou v ručím chvatu
a jen dvojnásobnou za výplatu
vlastníkovi nechány jsou k vděku.
Za to z domův udavačů židů
neostává kámen na kameně,
vše v nich zbito; sektář všecko plně
sbírá zlato pro svých dětí bídu.
Marna výstraha je Hanušova;
vzdorný Balcar, neúprosný Jíra
nedbá vůdce výstražného slova.
„Plna budiž pomsty naší míra,"
káží lidu, „co se hadem rodí,
všecko nechť se dneškem v krvi brodí,
rubte všecko, planýť vůdcův svod;
Roháč, Mladoš, veškeren jich rod
zhyň a zhasni! Svatý je náš hněv,

jak dřív oni nás, nechť lid je drví;
jejich dětí purpurovou krví
vyrudlou chcem barvit korouhev!“

A již domy obou města škůdcův
v prach se řítí z vůle selských vůdcův;
rozbita jsou vrata, okna, dvéře,
do obrazů hrot, v skříň tesla péře,
s oken vrháno, co zbývá ještě.
Brav a skot, vše pomsta nezkrocená
hubí, týrá, svírá jako kleště,
nechať úpí, křičí, vzlyká, sténá.
Sýpky vypleněny všecky všudy;
na náměstí se starými víny
ze sklepů jsou vyvaleny sudy,
čepy vyraženy z duhoviny,
a než slední pocel slunce vroucí
slíbal oblak na západu žhoucí,
za nímž na tisíce hvězdic skryto,
bylo všecko vypito a spito.

Také Roháč ztracen; kdož to věděl,
v ořechu že hustých haluzích,
na nějž nikdo zraku nepozdvih,
opustiv svůj rod jak sketa seděl,
nedbaje, i na vlastní když ženu

širočinu spatřil napřaženu
a na hrotu hlavu svého syna.
Víc než meč ho hnětla hříchu vina,
která žhavým drápem v prs mu sáhla
a z úkrytu do pekla jej táhla.

Zachvěl duší vůdce lidu vztek,
a jak byl stížen kletbou matky,
oné spousty krvavé se lek,
zhrozil se, však nelze mu jít zpátky.
Ze všeho, co vyvolal svým zjevem,
břitký osten vězel v boku levém,
a přec nelze bylo v děsné trati
samotného lidu zanechati;
vždyť by kata mečem za své vzali
všickni ti, již na něj spoléhali.
Nelze bylo varovati víc:
nové vraždě spěchá rolník vstříc,
nedbá, zdali večer je či svitá;
noha vrávorá, páž topor chytá,
za posměchu na vůdcova slova
počíná lov krvavý se znova,
lid chce pít až do bílého rána.
Žebrák žíznivý je vděčný host;
po krčmách již není vína dost,
desátkův však hojnost u děkana,

tamť tekuté zlato v bečkách leži,
vzhůru na ně! a lid v smíchu běží,
sekeru, cep béře plný chvatu
panu děkanovi na výplatu.

,,Pojďte, pomsta povede nás k zdaru,
ti, jež marně hled-li jsme všude,
u děkana hýří při poháru:
bílé nám, jim dáme víno rudé!
Chutě, bratři, nalejem jim hned,
Kapihorský nadšení vždy pije,
než svým rudým nosem v zad i před
v naší šestidílné bibli ryje,
nahrazuje však, co takto ničí
Zahrádkami nebo Nebeklíči.
Pojďte, kteří ku pravdě jste stáli,
byste zřeli, kterak zbožný lid,
jemuž kněz vzal víru, voják klid,
antikrista lživou havěď pálí!"
A již všecko, zbraně napřažené,
do dvorce se děkanského žene.

Marně Hanuš brání. Roste spor:
,,Tak nás vésti chceš? My půjdem sami,
také slova tvá jsou panské klamy,
nechcem mírnosti, my chceme vzdor!

Co nám světské knihy? Bible stačí,
ostatní je všecko símě dračí!
Zůstaň si tu, chceš-li, my však jdem.
Škůdcům našim kalich pomsty všem!“

„Stůjte!“ volá Hanuš rozhorlen,
„sirot z dětí robíte a žen,
já však nechci šířit víc té hrůzy,
cizí vrazi spáchali jí dost,
vlastním mečem zastavím vám chůzi!
Žel, vás vede pouze ukrutnost,
jí jste oklamáni, kdežto vrazi
na Hradčanech k poradám se plazí,
kterak by, jak pýše zemských stavů,
celé české říši srubli hlavu!
Stůjte, stůjte!“ — Polovice jen
kolem vůdce oddaně se kupí,
druhá s Balcarem chtíc nový plen,
dravě rozpíná své rámě supí.

Jak se bránit vůdci, mečem snad
oproti té rozjitřené četě,
by nezničil semene, jež klad
v český lid a nezahubil snětě,
z kterých vlasti vyrůstala síla?
Nechať jeho hněv jí ústy spílá.

srdcem nelze postoupit s ní půtku,
a jak otec nad ztraceným synem,
teskně vzkřikl Hanuš: „Pane, hynem,
a vlast více klesá do zármutku!“

„Ano, hynem,“ zpupně Balcar volá,
„a víš proč? že šetříš papežencův.
Či nemá bít dračích odkojencův
naše zloba? Či u jejich stola,
stíženého zdarem našich chlévů,
státi máme, každý strachem trna,
z vlastního si sbírajíce zrna
pohozenou otrubu a plevu,
kterou s úšklebkem nám vrhnou dolů?
Šetříš jich, my sejem, oni klidí!“

„Ne,“ zas Hanuš, „ne jich, ale lidí!
Šetřím Čechy, šetřím celou zemi,
po níž bída kalným okem mhourá,
vztek a zloba chrámy, chaty bourá
a pláč proudí řeky peřejemi!
Lidskost chcete? Ona drž vám zbraně,
chcete právo? Šetřte rodných práv,
svaty buďte žen a dětí skráně,
ctěte svatý řád a svatý mrav;
láskou získejte svým sborům sil,

ne však činy prostými vší kázně;
vím, že mnohý k vám se připojil
z lačné hrabivosti, plaché bázně,
jestli však boj nešťastný nás schvátí,
zpátky prchne zas a stokrát splatí
vše, co nyní vy jste vykonali . . .“

„Ano, vůdce, a že jsme to znali,
chceme statkem jejich žen a dětí
pojistit svou nadvládu a moc,
aby nestalo se za století.
Zůstaň si, my jdeme. Dobrou noc!“

Kvapí Balcar s polovicí pryč,
polovice na Hanuše volá:
„Přikaž nám neb rychle sám je znič!“
A zas Hanuš: „Zabijem se zpola,
jděte jen a mírněte je, braňte,
a kdo bez zbraně jsou, hruď jim chraňte,
ty pak, bratře,“ k Ulickému vece,
„na jehožto unavené plece
v době této víc než na své vložím,
zataras jim domy slovem božím!“

Lid se rozešel a Hanuš vzdech,
slova kletby zněla na ústech,

pěstí hněviv do čela si buší
a zas v prsa, jak by trestal duši,
v moc že uvěřila toho lidu,
který, někdy svaté pravdy rekem,
v raba chtíčů přehněten je vztekem,
za macechu dostav lačnou bídu;
a co Balcar loupí zboží v chrámě,
klade Hanuš hlavu ve své rámě,
jiskra hněvu rozmahá se v čele,
na řasách se kmitá rosa žele. —

Jako vlk, ne jako hrdý lev
tíhl rolník s rozkacenou četou,
Balcarův a Jírův na pozev
nesen na perutích vášní kletou.

Rozkol povstal v lidu, chase hbitné
marně brání bratří; zloby šum
jako v bouři moře vlnobitné
metá hněvy na děkanův dům,
a sám Balcar, vůdce líté směsi,
za veliký hrubé desky hák,
na zavřených dveří zaklesák
vratolom v ráz upravený věsí,
připevňuje s chladným vzdorem v líci
zapálený doutnák k prúpalnici. —

Děsnou ranou roztrhla se vrata,
a již rolník vzdorem podrážděný,
jak vztek lvice, ana v boji ťata,
rve, co je mu v odpor: láme stěny,
seče do povalů, lůžko zžehá,
branitelům sekerami hrozí,
na karách ven na trh knihy vozí,
kde popelem vše i s karou lehá.

Na hřbitov a do chrámu dav klusá,
kříže láme, panské hroby dusá,
v ornáty a lesklé pluviály
v pokřiku a smíchu těla halí,
třeští, řádí vrahů za příkladem,
roucha trhá, v lavic řady seče,
v prostěradlech stříbra s sebou vleče,
a soch hlavy sráží jedním řadem,
v potulné jak činili dřív chůzi
v českém ráji cizí dobrodruzi.

Z děkanství lid rozbíhá se ven,
do všech uzavřených domů vráží;
marně vůdce Hanuš sám je stráží,
marně jeho věrní. Rozechvěn
velí, káže, žádá — zle! již prosí.
Nechtí slyšet, vášeň zhrdá slovem;

a práh obydlí je nízkým rovem,
nad nímž matka s dětmi slzy rosí.

Marně kněze Ulického zjev
bratří s biblí nad hlavou zlu brání,
v chomolu sám zraněn v klenbě skrání;
leč nech po tváři se řine krev,
stojí, volá: „Na lotry jen jděte,
slyšte vůdce svého, nevražděte!
proč že na rod vlastní také vření?
proč trháte zbylé posud svazky?
Podejte jim kalich bratrů lásky,
ne cizáckou číši utrpení,
zadržte, ó bože!“ A již kles
v náruč Smila kvapícího s četou,
aby krotil vášeň sinoretou
mezi rozkvašeným houfem lidu.

Vzkřikl Smil: „Ó, běda, jenž nás nes,
umírá; ó popřejte mu klidu,
do radnice zaneste jej ruče,
posud živ je, posud srdce tluče!
Nejen vzdor náš, nejen bratří víra,
velká myšlenka v něm odumírá,
která národ ze křížových cest
jako oblak Krista měla vznést.

Běda, všecko ničí vaše vřava:
Hanuš, páže, tam, a zde mře hlava!“

Jako blesku ranou stojí čety.
Co se vášní půl, půl vínem spilo,
od zbíjení rázem upustilo,
a vše ptá se chvějícími rety:
„Umře? zhyne? ne, ne, chraň nás bože,
rychle měkké ustelte mu lože!“ . . .

A již starší, dadouce si páže,
v radnici ho nesou v prostřed stráže,
a zas ticho vzrůstá z boje chvatu,
jenom sem tam žalostný ret vzdychá,
jak když mlází dobývá si zticha
zpod mohutných kmenů po vývratu.

Přišla noc. Vše přetrpěno vření,
po svých domech měšťané se kryjí,
pro mrtvé se mělké hroby ryjí,
v radnici jsou vůdci uloženi;
mužstvo po domech a na náměstí
sedíc spí, neb dumá, zbraň svou v pěsti,
a při smolném ohni hojnost stráží
klobouk na temeně, kopí v páži,

tyče hrotem o dláždění buší,
a čas ob čas mrtvé ticho ruší.

Vůdce nespí. Eliáše ptá se:
„Jak je Ulickému, spí-li zase?“
„ „Spí,“ “ dí tento, „ „šťastná byla doba,
lehce pouze raněn, víc to mdloba
nežli utrpení; klidně dýše,
přec však radno, aby zítra záhy
doveden byl život všem nám drahý
nazpět do Krchlebské mojí skrýše.“ “
„Povedeš ho?“ „ „Ne, chci s tebou přec;
nechť kdo poraněn ho doprovodí,
málo odvážných čas nyní rodí,
já chci mříti za posvátnou věc!“ “

Trpce Hanuš usmál se a vstal,
tiše k muži šel a ruku dal,
a jak vánek za jeseně list
vzdechnutí mu slovo se rtů sválo:
„Lidí dost, však srdcí, srdcí málo
na cizácké zloby bouřný hvizd,
který na český se národ žene,
aby vyvrátil jej u kořene!
Žel, že v českém národě, tom milém,
není aspoň padesátý muž,

s nímž by srdce vzrostlo navždy úž,
jako s Eliášem nebo Smilem,
žel!" a Hanuš na oba dva patří:
„Podejte mi ruku, věrní bratří,
mnoho doufal jsem, leč zklamán záhy
hory vidím na počátku dráhy;
sotva první rosa vláhy sprchá,
za žatvou, ne setbou lid můj prchá.
Nadšením vzplál den a končil hruzou,
vyvrácen je důvěry mé peň,
lid náš nedovede válčit s luzou,
nechce osévat a chce mít žeň!
Ach, když na tyč zvláštní prapor věsil:
rudé sukno, plno černých lat,
nechtě více vůdce poslouchat,
víc jak dříve v nitru jsem se zděsil;
a přec nelze, nelze jíti zpět,
nechce-li, by zůstalo mi lénem,
co jen loupežníka jesti věnem:
vražda s hanbou! — Duše první vzlet
nes mne k vítězství anebo k hrobu . . .
dál se hneme v první jitra dobu!"

A zas Hanuš v těžkou dumu kles,
nedumal však dlouho, lomoz stráží
ode vchodu v pusté síně vráží,

a hlas mužný volá: „Ještě dnes
uveďte mne k vůdci Řičanskému,
zprávu nesu — musím, musím k němu!"
A již v jizbu prostý rolník kvačí.

Vážně Hanuš v ústrety mu kráčí,
ruku podává a mluví: „Ruče,
co nám neseš, bratře? nuže zjev!"

„Zprávu zlou, to pobouří vám krev,
nad kalichem černá vstává tuče!
Viděltˇ jsem, jak po úvozné dráze,
bez klobouku, s roztrhaným šatem,
smečku vlků v zraku jedovatém,
Mladoš na komoni chvátal k Praze,
jehož cestou z panského vzal dvoru;
letěl téměř jako přízrak moru.
Poznal jsem, blíž cesty ukryt v křoví,
ďáblí rysy tváře Mladošovy,
nechať jenom jako mrak se kmit,
svítilť oř mně blesky od kopyt,
které k mému strnutí a strachu
žhavými se hady kryly v prachu!
Střez se, vůdce, snad už na svítání
oblá kapří ústa harcovnic
vychrlí vám hněv a zhoubu vstříc;

přepadnou vás vojska z blízkých strání,
jež jak zvěsti, množící se v nově,
na Čech východ doutnající stále,
po rozkazu Ferdinanda krále,
na Špitálském stojí pohotově."

„Pravda-li, pak zle je, dobře díš;
lstivá ostražitost tryznitelů,
jež si na meč přetvořila kříž,
dříve přikvapí k nám čelem k čelu,
nežli z krajin podél Sázavy
s námi v jedno junáci se skupí.
Žel, snad z nich též dříve budou trupy,
nežli vezmou víšky na hlavy,
jimiž k nám se, k čtvrtým stavům hlásí . . .
avšak ne, ne — svítá záblesk spásy!"

Přes skráň vůdce jasný letěl sen,
kvapným krokem spěchá k lidu ven,
probíhaje stráže četné píky . . .
a již stojí mezi náčelníky.

Temně víří buben na poplach,
polní příhlas budí stráže spící:
„Kalich, právo! Na blízku je vrah!"
A zas vůdce: „Koně k sokolnici,

stejné k stejným šikujte se čety;
pány v Praze zbouřil Mladoš kletý,
předejdem je, vzhůru, vzhůru, jděme,
vrcholky a cesty osujeme,
a než Pražští přikradou se k městu,
potajmu jim zaskočíme cestu!"

Ale běda, lidu polovici,
těžce zpitou uloupeným vínem,
mdloba svírá peruti svých stínem:
ochab sval, zrak uhas v bledém líci
a jen ústa mumlou: „Ano, ano,
půjdeme dál, však času ještě dost,
posud bílé neprocitlo ráno.
Nač tu nepoklidnou chvátavost?
prospíme se po divokém kvasu,
dosti na vojáky ještě času,
sekery své nabrousíme dříve . . ."
A dál ospalost jim hlavou kýve.

Vzplanul vůdcův bleskometný zrak:
„Nuže spěte, však kdo se mnou, vzhůru,
ty zde zakryl hněvů božích mrak,
znajíť pouze pomsty hroznou můru,
po zlatě a po víně jen baží,
po svobodě nikdo nezatouží;

kéž bůh poznáním jim srdce zvlaží
plaše stín, jenž v lebkách se jim plouží!
Nuže, Těchnický, buď města hlavou,
oporu chcem, vytrhnouce v boj,
mysli za ně, kroť jich choutku dravou,
zálohou nám budiž jejich roj,
snad až lidem rozvlní se nivy,
k zdaru boje dav ten vystřízliví.

A ty, Pavle, v prvním rána svitu
Ulického zaveď do úkrytu,
Hodějovský levé křídlo veď,
Lev veď pravé, Smil nechť velí středu,
Šilhavý, ty sokolnice hleď;
v širém poli s vojskem bitvu svedu."

Na kůň stoupá Hanuš odhodlaně,
Michalovic po levé mu straně;
buben víří, čety v řad se staví,
hvězda záře v mužné tváře sedá,
a nad statných bojovníků hlavy
Eliáš svůj rudý prapor zvedá.
Země sténá pod chvátavou zbraní.

Vytrhli; jen Těchnic hradeb chrání
drže Kouřim, trosku na sesutí,

a s ním ti, kdož vínem ovládnuti,
s utíženou v rudé ruce hlavou,
dále spali svojí pod zástavou.

PÁTÝ ZPĚV.

Od Kouřimi K Lipanům se táhnou
smutná pole, nasycena krví,
luhy neúmornou hrůzou prahnou.
Kdo jde kolem, hněviv mračí brvy,
těžké slzy utíží mu řasy,
pomsta zabuší mu náhle v lebu;
vždyť na místě zrnovitých chlebů
krev v svých pluchách nesou žitné klasy,
a když rolník ku práci se brává,
z každé brázdy železnou buď zbraň,
buď hnát nezrušený vyorává,
nebo s hrotem v jedno slitou skráň.

Smutně zří vrch Lipský v dálnou pláň
skláněje se k vísky různé chatě,
k severní jež stulila se patě.
Na východ v dál rozběhla se stráň,

zakrývajíc plece kyprým lesem,
a kde šepce nižší křoví s vřesem
a jen řídké kvítí kalich zdvíhá,
na půlnoc mdle do roviny sbíhá.

Svatá místa z Čechův slavné doby,
Prokopův kde oba svaté hroby
zbožný rolník dvakrát po stu letech
posavade skrýval v sadu květech,
aby o ten poklad nad vše milý
lidu škůdcové ho nezloupili.

Osul Hanuš ruče svahy strání;
sotva však, že seřaděn byl voj,
v přitlumeném rána usmívání
za Brníky objevil se roj
sboru Huertova, muže hrůzy,
na svých pažích těžké arkerbuzy,
s náprsníky na prsou i zádech,
na ramenou tuhé náramníky;
za nimi pak v helmic lesklých řadech
dvojnásobných dlouhohroté šiky
prsa v plechu, lidskosti to mříže,
a jak ručím krokem blíže spěli,
hlavy turket, dlouhých mečů kříže
o pancéře temným zvukem zněly.

Prostřeď vojů oněch na ďvoukolí
jely „klepny“ z kovu, lidem klety,
táhlé hrdlem, hrubých boků v poli:
houfnice dvě a dvě falkonety,
které kalicha a vzpoury děti
v celých řadách měly zporážeti,
až by zbořila se jejich pýcha
v prach a troud, jak hradby u Jericha.

Slunce vyšlo, jasnilo se, hřálo . . .
Vojsko v řadách pohotově stálo.

Mladý hrabě Götz, jenž plný hříchů
zradil bratry, padnuv od kalichu,
za papežskou změniv českou víru,
vede silný předvoj mušketýrů.

Však jím císař mnoho nevyzískal,
když jej vůlí všemocného slova
z pobočníka změnil Mansfeldova
v praporníka, by své bratry stiskal,
znaje jejich úkryty a plány —
vše, co odnes, byly v zádech rány;
Huerta však, sborů všechněch pán,
výpravy té vede hlavní sílu,
k posile pak v lestném bitvy dílu

oběma dán Křepi kapitán,
který vrchovatě z války těže,
zbitým z pole možný ústup střeže.

Ozvala se hlučná harcovnice,
zastenaly falkonety Götze,
těžká hákovnice povždy více
hustě tepe v odbojníku plece.

Řídnou sboru Hanušových řady,
není zbroje ke stejnému boji:
„Vzhůru na ně!“ velí, „z boží rady
ukažte jim cep a kosu svoji,
nežli mušket olovo vás schvátí,
leč by vířil buben k ústupu.
Topol vzhuru, tlupa na tlupu!“

Útočeno! Statečně se daří,
český topor tepe, seče, maří,
vše je v boji: rána ránu stíhá,
kosa s kordem v kříž se v slunci míhá,
tu i tamo krev se roní.
Vojevudci, každý na svém koni,
řídí čety s pozdviženým mečem,
nebo bubnu vírem velí sečem.

Proti muží čelem stojí muž,
ten má meč, ten tesák, špičák, nuž,
jedni hákovnice, druzí hroty;
ruzně hned, hned v klubku válčí roty.
Klobouk zde, tam helma padá k důly,
prsa zde a tamo lebka v půli,
v pravo kosa vše jak býlí mýtí,
v levo mušket doutnáky se nítí;
z haleny zde rudý proud se šíří,
tamo topor vázne ve krunýři,
helmice zde rozpoltěná s kštice
padá na zem, jinde vydrovice.
a tak tělo pomícháno tělem,
že lze rozeznat jen podle šatu,
kdo kterého ubil v hněvném chvatu,
přítelem kdo a kdo nepřítelem.

Trvá boj, vše v divokém je honu,
vítězství však míjí strany obě,
neklonί se na tu ani onu.
Však kde Těchnic? Čas vypršel době,
aby opřel Hanušovy šiky
záložnými svými harcovníky!

Běda! Dřív než Těchnic kvapil ven,
od vlastních byl lidí napaden!

Marně prosí, před vzpourou je střeže,
nechtí v poli odhodlaně mříti,
víno jen, jen peníze chtí míti,
nechtí v boj, chtí dále na loupeže,
aby nahradili jedním rázem
vše, co vytrpěli od těch dob,
když bůh hněvy svoje vrhal na zem,
jimiž trpěl národ jako Job.
Marně Těchnic výstražně k nim volá:
„Bratří, braňte vášním zlotřilým,
svárem národ síle neodolá,
zhynem roztříštěny jako dým!
Aj, což není lásky již ni smíru?
zapomenut prapor s nápisem:
Prapor čtvrta stavu, jeden všem,
kdo chtí umřít za volnost a víru?“

Ale Balcar, v oku vlčí žár,
na tyči chyt upevněný cár:
„To náš prapor, viz, nám stačí teď;
nezrazuj nás, však jsi z panské krve,
chceš-li, jdi a lepšího si hleď,
který jste si urobili prve,
potají, když odpor váš se spřádal!
Chcete snad, by rolník chleba strádal,
žízniv byl a vzdal se svojí chatky,

aby znóva uvedl vás zpět
na sebrané jiným pánem statky
Páni jste, nám pět je jako pět!
Nebraň déle hněvů našich vlně,
také my chcem žíti pohodlně;
jiné heslo máme, brachu, víš?
Nápis náš je: Za pěnící číš!
Chceme vybřednouti z věčné nouze,
svléknout pačes, plný bědství lat,
chceme žít, vy chcete za vše pouze
otřelým nás pláštěm odbývat.
Chceme také zbaviti se trudu,
chceme hojnost na stole a v sudu;
nám je stejno vše, zem jako zem,
kde nám dobře, tam jsme domovem.
Za mnou pojďte, kdo tak žíti chcete,
v panských zámcích všeho dostanete.
Pyšná Vlašim, obsazena slabě,
rozpadni se vůlí selských cepů;
nechť se dozví z Talmberka již hrabě,
co to je, jíst z hliněného střepu,
shnilou vodu píti z prosté dlaně,
na zem holou pokládati skráně,
kdo chceš, dál se v pytlovině vlec,
jak předchůdce jeho Vostrovec!
Pojďte, Domašín a Kazovice

dvakrát ještě ukrývají více,
pojďte, pojďte, hlava řaď se k hlavě,
nové ráje vzejdou na Sázavě!"

A již čety jaty vína žárem
v hulákání táhnou za Balcarem,
jehož tuří ozývá se řev:
„Kdo chce chleba, pod mou korouhev,
a kdo při právech chceš nouzi třít,
na Lipanská jatka můžeš jít!"

Sáhl Těchnic k meči, v tuhém hněvu . . .
Rychle páži strh mu přítel druh:
„Chceš spor šířit, bratře? přisám bůh,
nech přec zrna odpadnouti plevu;
zavátа svým hněvem znikne sama,
vztek ji shltí, svár a vzdor ji zničí
železného času pod nohama.
Zrno vzroste, snět však nevyklíčí.
Nechať jdou, těch cepův nedbej nic,
kvapí čas, nuž Huertovým vstříc!"

Táhli v boj, jak sokolové jaří,
Balcar v Kouřimi zle hospodaří;
všechny, kdož jsou bohatší než on,
soudem čet svých rubat, věšet dává,

na oštěpech hlavami jich mává,
svolávaje na divoký hon,
a ty, kteří k Hanušovi chtěli,
nutí zpět, neb „zaraziti“ velí. — —

Štěstí zniká stopy Hanušovy . . .
Roháč z úkrytu se vrátil zpět,
Kapihorský zase duše loví,
dávaje jim nebe, sobě svět;
všichni, kdož se před povstalci skryli,
nadvlády se znova uchopili;
odpadlíci s nimi jedno zase,
na pomoc chtí Huertovské chase,
žádostivi dvojnásob než prve
bouře rozruchu a proudu krve. — —

Těchnic s houfem v hlavní voj se vsuli . . .

„Kde je Balcar?“ ptal se vudce. „Jíra?“

‚Dovršena vzpoury jejich míra,
do Sázavska na loupež se hnuli!‘

„Lžeš!“ ‚Ne!‘ „Běda, přeběda! ten běs,“
volá Hanuš, „nákaz v tábor snes,
Bůh ho zatrať! Hrozno! Odklusal,

nejdravěj když pomsty boj se nítí,
pán bůh s námi!" A zas vrahy mýtí,
z mrtvol staví nepřístupný val,
po svém boku Těchnice a Smila . . .

Dvakrát ukrutnější bitva byla.
Boj se šíří, voj se k jihu stáčí,
sedlák Huertovce nazpět tlačí
vždyť i Lev i Hodějovský tluče
do císařských nestrážených boků;
spojilyť se čety obou ruče
v silný klín jak vlny dvojích toků,
jejich pěna — kopí na ratišti —
železnou hráz mušketýrů tříští,
již jak plaší jestřábové v skřeku
křídly svými chřestí na útěku.

„Krepi!" vřeští Huerta, „kde jest?
kde mých vojů jádro, jejich tresť?
proč as váhá, opouštěje rváče,
vyrojit se koňmo na stihače?
či snad zrádně jako čihař ptáka
v místa záhuby je lestně láká?
Bůh to suď!" A ponejprve v boji
sedlák u vítězství dál se rojí. —

a za v plátech oděnými střelci
kvapí Hanuš s lidem ke Kostelci.

V úvozu jsou, vášní boje slepi,
tu s dragounů silou ze všech stran,
z lesa úkrytu a městských bran
vyhrne se rozkacený Krepi.
V netušené nástraze a síle
v boku hubí čtvrtý stav i v týle,
až ubohých bratří těsné stěny
vojskem císařským jsou povaleny.

Do lidí, již vášní hnáni slepou,
„dvojnásobní" střílejí a tepou;
marně kosa sviští, marně buší
okované cepy o krunýře,
bratří bohu poroučejí duši
a kůň, poplašený v bojů víře,
říje, vzpíná se a v tratolišti
lebku raněného muže tříští.

Vzletem duše Hanuš v zoufání
řídí bitvu v nejkrutějším tlumu,
s mečem v ruce, bystrost v klenbě skrání
jako maják stojí u vln šumu,
nedbaje, že kde se octne, všade
cizák svoji mušketu naň klade,

aniž jeho smělou duši leká,
z ramene že krve proud mu stéká,
který v boje nárazu a tísni
jej i koně bílou hřívu třísní.

Marně Hanuš chrabře mečem mává;
kolem něho všecko dokonává,
pořidlá jsou křídla jeho čet,
jako perutí skřivánčí, když sprchá,
neb když porouchá ji bouře let:
levé polou zbito, pravé prchá.

Shlídl Hanuš pole, děsně vzkřik:
„Ztracen boj, o hrozný okamžik!
Komu lze a komu život milý,
pro šťastnější zachovej se chvíli,
teď z Krepiho zákeřnické chasy
není leda útěkem jen spásy.
Zachraňte se zdárnějšímu boji,
já chci skonat zde, kde noha stojí,
raděj nežli tváří zmírající
líbat vrahů meč a šibenici:
vůdcem byl jsem českých matek synů,
boj je ztracen. — nuže vůdcem zhynu!"

Zbytky lidu takým varováním
rozlétly se k lesům, řekám, stráním,

ba i Hodějovský, Těchnic, Lev
spojili se s lidem prchajícím,
aby topor s ostřím blýskajícím
neochladil vroucí jejich krev,
Eliáš však se zástavou svojí
něm a hrd jak skála v boji stojí,
ale přes tvář vráskovitou, sinou
slzy horskou bystřinou se řinou,
srdce třese se a ret se chvěje:
„Zase po všem, zase bez naděje! –
Zhynout chceš?“ dí vudci, „ach, kde hlavy
bystřejší?“ a po bok se mu staví:
„ne, nechť přijdou jako mračno moru,
já ni píď se nehnu od praporu!“

V tom i z druhé strany statný Smil
ruku rázem vůdci zachytil
domlouvaje: „Ať se co chce děje,
pokud svatý prapor s kalichem
nad hlavou a nad srdcem mi věje,
bojovat chci za svou rodnou zem,
nechť jak otci dravci krev mi střebou,
za volnost a víru umru s tebou!“

V oči přátel tryskly velké slze.
Slední řady mřely v prachu mlze.

Přes hrdinná těla svého koně
Krepi žene, k předu tělo kloně,
s vytaseným kordem k vudci bočí . . .

S černými se sivé střetly oči
jako světec, když se s ďáblem střetne;
kletba s kletbou v ústrety si létne.

„Ha, to líce!" volá dobrodruh,
„ta lví hruď, to svalovité rámě
a to žhoucí oko! Přisám bůh,
to ten pes, jenž v Salvátorském chrámě
sličnou berušku mi vydral z pasti,
teď v ní sám, kol zatarasen trupy . . .
nuže, nechať duši svou dal vlasti,
srdcem jeho syti budou supi!"

Děsně Krepiho se oko nítí,
dravčím klektem volá na družinu:
„Toho zrádce živého chci míti,
odměním vás při kostkách a vínu
jedné smrti málo proň, chci více:
nejdřív kleště a pak šibenice!"

Nedaří se Krepiho však práci:
jako býlí Hanuš muže kácí,

Michalovic Smil jim poltí hlavy,
před oba pak, věrná jejich stráž,
v jedné ruce prapor, topor v druhé,
hrdinně se staví Eliáš;
leč už umdlévá to rámě tuhé,
oko hasne, postať síly ztrácí
jako dub, když blesk jej v hrudi tesá,
až jak dělník po skončené práci
s těžkým vzdechem na svůj prapor klesá,
prsa dvakrát proseknuta v příči,
ale prsty zaťaty jsou v tyči. —

Také Smil kles. Poslední mu vzdech:
„S tebou, vůdce!" dozněl na ústech,
a své čelo v purpurovém znoji
na zástavu padl tváří svojí.

Leč i vůdce, tísněn chasou dravou,
na prapor kles s poraněnou hlavou,
snad, by nezřel, kterak s bratrem brat,
hruď i skráně plny rudých lat,
mroucí oko k modru nebes zvedá
a v zoufalství marně boha hledá,
k němuž bílým křídlem duch se vznáší . . .
Však co jest, co naposled jej straší?

V černé kutně, ciborium v ruce,
Kravarský jest; s vojsky v pole tíh,
aby získal v boje smutné muce
mroucí duši v kletých kacířích.
Hanuše však nezíská, v tu chvíli
pěstí zahrozil a zbytkem síly
o cep přelomený čelo tříští —
v úpění smrt těká po bojišti
sinou rouškou halíc skráně trupu,
ve vzduchu zní pokřik vran a supu.

„Zachraňte mi vůdce," Krepi skřehce,
„aby zhynul tak ni bůh snad nechce,
rychle, rychle" — blíže koně bodá —
„měšec zlata v podíl vám chci dát,
jedné smrti bylo by ho škoda,
chámů zastance mři tisíckrát,
každé město dostaň částku vraha:
Kouřim srdce měj a hlavu Praha!"

Lačna zlata k padlému se stáhla
cháska upíří a k srdci sáhla.
„Žije li?" dí Krepi. „Ano, žije,
tepny buší, srdce v žebra bije,
hruď se zvedá, život nezaniká . . ."
„Nuže rychle, rychle lazebníka,

ať dá náplasť k prsou choré straně,
čelo obváže . . . vy vším mu služte . . .
plen by nestrh naschvál však, či maně,
lýčím paže do zadu mu stužte."

Učiněno. Do vozíku sena
měkce postať vůdce uložena,
vojska lazebník mu v hlavách stráží,
líce, skráň a rty mu vodou vlaží,
a po luční Kostelecké dráze
za Krepiho stálým velením
Hanuš Říčanský je vezen k Praze
a sta jatých „sekretářův" jede s ním.

Avšak často s péčí černé duše
po dědinách Krepi odpočíval,
dravčí dozor maje na Hanuše;
opatrně lékař rány smýval,
aby nezahynul cesty spěchem
smrtí přirozenou před výslechem.
Nářek nebes jatce doprovází:
sivé chmury, k půlnoci jež letí,
k hlavám jejich těžké slzy hází,
hejna havran z černých vzlétá snětí
na újedky do širého pole,
bouře sedla černém na prestole,

záhuba pak hrozné křídlo kání
od severu k jihu níž a níž
příšerněji vezdy na zem sklání. —

Ztemnilo se kolem všecko již.
Onen kraj, v němž Sázava se valí,
dvojnásobně v temný plášť se halí.
Mračno siná z něho náhlým vzletem,
jak ze zřídla zlatým vodometem,
jisker sloupové se k nebi tyčí,
při dúli však už už oheň klíčí,
a týn nebes rudne od požáru:
jinde ohně metá sopka sváru
plameny vše pohlcujíc svými.
Götz s dragouny táhne ku Vlašimi,
Huerta však, vudce vlčích hlav,
kvapí na Kouřim a na Čáslav
a — by pomsta v posled byla syta —
prchlý čtvrtý stav kol kolem chytá.
Ó jak rudne Vltavino lože,
vražda vraždu stíhá, pomoz bože! —

Těžce dýšou Hanušova ústa,
se rtů jeho výheň žárů sálá,
horkost na hlavě i srdci vzrůstá —
hrudi vřelá krev mu dechem pálá.

Chorý jatec ve horečném snění,
tepny buší, skráň i líce planou,
děsný sen, zlou zrozen spánku ranou,
z motýla se náhle v draka mění
a na křídla řeřavá ho béře,
pouští ho a zas s ním vzhůru lítá,
z přízraku v ráz v skutečnost jím zmítá,
z kraje skutků nazpět v přízrak divý,
v pouště života i dětství nivy . . .

Vidí lada daleká a pustá,
místo stébel v poli rostou kopí,
místo hor a vrchů hoře vzrůstá,
v něm on prostřed vojů svých se topí.
Však to není krev, leč ohňů moře,
jehož vlny ze všech stran se valí,
hubí, ničí, všecko žene v hoře
a vždy temněj barví se a kalí.

Každý údol podružených vln,
bezhlavých je mrtvol pln a pln,
nad nimi pak hejna černých ptákův,
hrozných upírův a vlkodlakův,
jejichž hlavy za ohnivé záře
ohyzdné jsou trýznitelů tváře.
Michny tvář se v hlavě vlka šíří,

Martincova přešla na upíří,
Jeníškovy podlé duše rysy
vyzírají z úzkých očí krysy,
tvář pak Huertova, nevázance,
šklebil se divým zjevem kance,
který svatých trupů hrozný příval
děsnou vášní neustále zrýval.

Příšer oněch děsně dravý tlum
po něm hnal se, tonoucím až k pasu,
ku dravému touže ho mít kvasu,
on však skrze plamenitý chlum
mužnou rukou uniká jim, plyne;
nelze přece: klesá, padá, hyne . . .

Tmí se kolem. Pršky světla chudé
netvorný mrak hrubou rukou trhá,
měsíc zsinalý i slunce rudé
ve plamenné moře dolu vrhá,
celý obzor níží se a níží —
a již horkou jeho hlavu tíží.

Naposledy oči k nebi vznáší . . .
Hle! jaký to něhy plný zjev
bílým křídlem chmury nebe plaší,
v ohni tonoucímu na úlev?

Dívka byla andělského těla,
vždyť ji zná ta duše strastmi vzňatá:
mír jí zářil z panenského čela,
po šíji pak vlasů tíže zlatá
řinula se od temene k zadu
slunce sytým proudem vodopádu.
Z řetízků kol šíje v koncích obou
sponkou spiatých, zlatý peníz splýval
snad by úsvit cudných ňader skrýval
nepokrytý jemnou roušky zdobou.
Viny prosté oko k němu zřelo,
a na rtíku rozpuknutém květu
při cherubím útlé duše vzletu
slovo vroucí útěchy se chvělo.
V noci žalu temné, nekonečné,
tiché její oko hvězdou svítí
povždy víc, že mrak se v zlato nítí,
stříbrem teče veltok dráhy mléčné,
až konečně ruka rúku hledá,
a již usmívavě, klidně, tiše
z příšerného živlu výš a výše
rozželenou duši vůdce zvedá.

Objatého křídly labutími
unáší jej dusivými dýmy:
z kytice, jež na hrudi jí zkvétá,

*

usměvavě skvostnou růži trhá,
a když na jeho ji srdce vrhá,
lesklá perla citů v růži svítá,
ana povždy víc a víc se leskne,
aby potěšila srdce teskné.

Těší Hanuše ta růže milá;
v duše hloubku se mu zakotvila,
klíčí, kořeni se, z ňader pučí,
stonkem v trs — trs v keř se rozmáhá,
ji i jeho květy přesahá,
v kterých slavík jemné písně zvučí,
tak že každý, v zřídle blaha tona,
lítostí i štěstím v jednom zmírá . . .
Dvoje náručí se rozestírá
a na prsou dlí si on i ona,
dolů zříce v moře hrůz a klamů,
odkud netvor různý, rozkacen,
řvoucí na ně rozevírá tlamu,
že mu nebe vzalo ždaný plen.
Však tu náhle severu mrak tmavý
u poletu v cestu se jim staví,
blesky na ně vrhá, růže ruje,
ohonem je černým ovinuje,
mezi oba tlačí se a vtírá, —
a když oko Hanuše naň zírá,

zří, že líce, spáry, postať celé
Krepiho jsou, pekla vyvrhele.

Lek se Hanuš, avšak očí žár
jeho družky bleskem v mrak ten sjel,
že se zajikl a zasyčel
a jak sutky sesypal se v zmar,
před nimiž kraj chvěje se a třese.

Hanuše zjev dívčin výše nese,
v zlatoskvoucí oblaka s ním splývá,
v nichž bez počtu postav blažených,
vavřín na hlavách, meč v rukou svých,
„Kdo jste boží bojovníci“ zpívá,
za nimi pak Smil s Kouřimským sborem
Eliášovým jdou za praporem.

Vzkřikl Hanuš blažen. Růží síla
bujněj pučí, světce obestýlá,
a kam oko jeho hledět může,
z ňader všech plá růže, růže, ruže!

„Bratří!“ volá Hanuš unesen,
„bratří!“ . . . Vzdechl, procit. Prchl sen.
V skrovné síňce na loži se vidí
chudobném, prost potřeb všech a lidí.

V dědině je Prahy opodáli,
svazy rukou trýzní jej a pálí,
nad jeho pak poraněnou skrání
chmurnou tváří Kravarský se sklání,
domlouvaje: „Kruté jsou tvé trudy,
k bohu vrať se, pobloudilý synu,
odpřisáhni kacířství a bludy,
ne-li člověk trest, bůh zmírní vinu;
nenech pro bůh vázati se znova
lživou vírou v pouta satanova,
který šibenice hnusnou smrtí
nejen tělo leč i duši hltí . . .
odpřisáhni, vrať se!“ . . . „Kněže nech,“
šepce Hanuš, zatínaje ruku,
„sotva první se rtů splynul dech,
už mi kážeš peklo své a muku!
Znám tvou duši hadem v prsu svitou,
znám tvuj úskok, znám tvou lest a zášť,
cit tvuj černější je než tvuj plášť,
nejsi knězem, ale jesuitou,
členem supu již se zevšad drali,
aby jako Promethea kdysi
nitro ubohé mé vlasti žrali,
jež na skále svého práva visí.
Z rukou tvých a z rukou tvojí lásky,
která bohem řádí u přepychu,

hřích je bráti odpuštění hříchu,
já chci kalich světla, kalich lásky!"

„Rouhači, ty šílíš doposud,
každé slovo tvé je hřích a blud!"

„Katani jste smysly svými všemi,
lest vrháte klamu závějemi
v které poutník důvěřivou nohou
stoupá, tratě duši přeubohou.
Vámi církvi, nevěstě kdys Páně,
zneuctěn je liliový šat,
zlatem krášlíte své prázdné skráně,
těla šarlatem, jak činí kat.
Blesky zlatíte řeč svoji chudou
volajíce zvukem zvonů všech,
že se lživá ústa modlit budou
cizí slova z pozlacených kněh.
Zovete se Krista tovaryši,
a jste vlci. Pryč, vy lestní mniši!
Kristus ovečky nes na rameni,
vy na káře vezete je sprosté
k stinadlům, kde strach a hrůza roste.
Co vy působíte, k spáse není,
kde se zjevíte, tam svár se množí —
pryč, vy kramaříte s láskou boží.

pryč! Či proud, jenž třísní české řasy,
zdrojem lásky je snad? zdrojem spásy?"

„Lež!" dí kněz, „radš bludu odřekni se,
než v raněné hlavě navždy stmí se,
a vzdor hrozným, ohavným tvým řečem
přimluvím se za tě u kancléře,
abys, oddán samospasné víře,
místo šibenicí umřel mečem!"

„Nechci, nikdy, hrozný těšiteli,
nechať umru tak, jak jiní mřeli,
bůh, jenž na potupném skonal kříži,
za vlast padlých trestem neutíží,
vás však, hadi, potře jeho pata . . .
nech mne již a přiveď svého kata!"

Vztýčil Kravarský se jako zmije,
než se do kořisti zubem vryje,
ústa kletby srší, oko hněvy:
„Nuže zahyň, zahyň bez úlevy,
jako hyne raněný vlk v sluji;
nechať rána týrá tě a moří!
Kacířství ti posud v duši hoří,
kalvínský jed v žilách tobě bují,
ďábel lotrovství tě drží spárem —

nuže strádej věkověkým žárem,
svět tvé chámské podlosti je syt —
bůh ti nemuž — nesmí odpustit!
Slyšíš, Krepi, kapitáne statný,
svazy rukou jeho stužit dej,
zvolnily se, nejsou více platny,
hle, zas běs pekelný sedá v něj —
kaž je stáhnout!“ A již se svou sběří
Krepi kvapí do nizoučkých dveří,
a v ráz chechtem, s rozkacenou druží,
těsné svazy dvojnásobně tuží,
že kol kloubu poznovu krev tryská . . .

Hanuš zaťal zuby, lotřík výská.

„Nuže k Praze!“ velí Krepi zas,
„v mučírně mu přistrojíme kvas,
než don Martin Huerta se vrátí,
vynutíme jména chlapských druhů;
na skřipci tam nebo na popruhu
bude se přec k přátelům svým znáti?
A ta sběř též poví něco dnes,
až ji kat víc spoutá do železˇ,
a ti, kterým prsa posud třeští,
zkrotnou zuby rozžhavených kleští,

Rychle, rychle!" . . . Drábové se hnuli
jako ptáků šibeničných roj,
vítr zúpěl, naříkala chvoj,
nad Prahou se černé mraky snuly.

ŠESTÝ ZPĚV.

V Praze lid se sbíhá jak by hnán,
chátra předních měst i Malé strany;
Krepi, odvážlivý kapitán,
„čtvrté stavy“ vede na Hradčany.
Řetězy a svazy upoutáni
hrdlem k hrdlu jako v jarmu zvíře,
ztýráni, že nepodobno k víře,
bědni, slabi, násilně jsou štváni,
a když jeden nebo druhý klesá,
dragoun seká veň jako v dřevo lesa
nedbaje, že proudy krve tekou,
a že ti, kdož vzdornější jsou chůze,
k hrůze pocestných a k vlastní hrůze
mrtvoly jen mezi sebou vlekou.
Na té cestě, po níž v šedém prachu
jatce dále břitké hnalo kopí,

šířily se purpurové stopy,
tak že každá krupěj toho nachu,
dolů jež se řinout neustává,
v slunci plála jako jiskra žhavá.

Za Krepim, jenž v panském used voze
Hanuš jde, páž upoutánu k noze,
obvaz potřísněný hlavy kolem,
mrtev zpoly, víc však duše bolem,
nežli sekem v hlavě, bodem v hrudi.
Na sta vzpomínek v něm Praha budí,
ohlédá se, bledé líce vraště . . .
i skryl hlavu do řásnosti pláště,
jejž naň vojín hodil, jda mu blíž,
ne snad, že by cit veň soustrast vložil,
leč že šatem nepohodlí množil,
který v parnu byl mu za obtíž.

Mostem šli; kde řeka ze skal plyne,
temná rudooká pěna kyne,
a kam stříká, na zdivo i drny,
všude rudé zanechává skvrny,
jako ti, již jedno s Říma drakem
víru promovují dvouručákem.

A lid pražský? Jak by oněměl,
vzdychal jen a bojácně se chvěl,

jako listí osiky, když v šeru
probíhá jím vítr od severu.

Na Hradčany spěchá celý sbor.
Blíže vchodu, s tváří jako mor,
s dráby svými, velkém na předdvoří,
královský je čeká podkomoří,
poběhlý dřív krejčík, nyní rek,
který pyšně zlatý řetěz nese,
a před nímž se celá Praha třese:
přihrblý to Přibík Jeníšek.

Přibík, pravá Slavatova paže,
u vrat jatým zastaviti káže,
po příjmení těch a oněch bádá
a vše opatrně v knihu skládá,
kterou kancléř pilně dával chovat,
aby věděl, kde co konfiskovat. –
Tenkrát ovšem mizerný byl lov,
pole žádná ani zlatý kov,
pouze davy opuštěných dětí,
jejichž ruměn usměvavých tváří
v jesuitské sprchne semináři
jak květ vábné růže za podletí.

Vepsáno a k drábům Přibík v spěchu:
„Než sedláky k špalkum upevníme,

vezmem si je pěkně do výslechu,
ať, než zcepenějí, něco zvíme.
Dal pan kancléř z Vídně rozkaz stručně:
„Slyšte hned a popravujte ruče
Thurnovy a Mansfeldovy učně,
biřic-li však pravdy nevytluče,
pak nech kat je mučí, v kola plete . . .
zkrátka, čiňte všechno, co jen chcete!“

„Věru dobře, pane podkomoří“
hlavu kloně Krepi zahovoří,
„však jich střehem zkusili jsme tuze;
oplaťte to, prosím vás, té luze.
A vy, drábi, k soudu veďte škůdce,
ale napřed ze slušnosti přec
nechte „pana“ Hanuše, onť vůdce!“
s posměchem dí Ligy najatec,
„pozadu snad, to by bylo hanou?“
smál se lotřík. Hanuš hlavu zved:
„Ano, poběhlíku! ustup stranou,
v předu byl jsem práva, pravdy v před,
z vůle boží, z vůle těchto bratří,
tož i první mučení mi patří,
aby ti, již v tvoje ruce klesli,
za mým příkladem je klidně nesli.“

Žafal zuby Krepi dobrodruh:
„Však tě přejde, chlape, řeč a sluch!
Napřed, cháme!“ a vše polokolem,
před soudním už seřaděno stolem,
na kříži kde ve dvou svíček záři
Kristus rozpiat s ukloněnou tváří.

Soudu v čele pyšný Maradas
na lenošku povýšenou sedá,
k hlavě jako zmije lne mu vlas
a vždy víc se vraští tváře snědá.
Jeho oko jako doutnák hoří,
kterým pustý žoldák chaty ničí,
v jeho čele pouze úskok klíčí,
a kam dechne, všechno na ráz zmoří.
Z dobrodruha hrabětem se stal,
k nohám statky se mu kupí díkem,
císař strážcem koruny ho zval;
v důstojností dvorských desateru
přední má: je radou, komorníkem,
prvním kapitánem arcierů,
jízdy nejprvnějším hejtmanem,
nejpřednějším vojsk, jež hubí zem,
a tak rychle zhýčkán v štěstí klíně,
že v Bell'doně dřív pak v Alumině
komendu mu maltánský dal řád,

aby právo církve v různé seči
loupežnými Valonů střeh meči.
Doma žebral dřív, teď v Čechách vlád
za pomoci dobrodružné luzy,
a co chtěl, to dvorně chtěli druzí.

Skvostný pancéř, pro ozdobu více,
nežli proti pádné meču ráně,
nebo proti kulím hákovnice,
od prsou je sevřen k boku straně,
níž pak skvoucí, jako blesky v letu
ozdoby se lesknou na koletu,
jehož rukávy, až k puli spiaty,
ohnivou, jak pláště mistrů katu,
v obdiv nesou podlož ze šarlatu,
spinadel i knoflíků řad zlatý.

Zdobou hrdla, ramen zdatně ztylých
okružík je z krajek sněhobílých,
a v bot roury, vrchem ohrnuté,
krátké nohy do pola jsou vsuté.

Lačen pomsty po pravé mu sedí
Pavel Michna, jak sup mrchožravý
na zajatých potřísněné hlavy
krvavým a rudým zrakem hledí,
snad že vybírá si, koho v znar

lapí nejdřív chvějící se spár. —
Temnohnědým z aksamitu šatem
skrývá potřísněná svoje prsa,
stýkavší se denně s mistrem katem.
Tělem vzrost, leč duší bídně krsá.
Hrubé ruce nasvědčují věru,
že se jiným zabývaly spíše —
zvyklyť řeznickou dřív na sekeru,
hrabětem než stal se z tovaryše
k hanbě Budyni a české matce,
vodě místo skotů svých a bravů
jako honák, za plat, na oprátce
kališníky prchší na Moravu.
Pánem stal se; duše krví zpilá
titulův a statků nakupila,
ale míru — míru nenalezla,
třeba do hebounkých šatů vlezla,
neboť pláště samotného zpod
vyzíral přec řeznický jen rod.

V levo Kolovrat sed', jenž vše rube,
halen řásní ozdobného pláště,
za hladký se límec rukou škube,
na Hanuše pozírá pln záště,
neustále ukláněje hlavu
jako zdiven, že můž šlechtic též

věsti robotivou selskou spřež
proti králi a panskému stavu.

Vedle Michny, k předu hlavu kloně,
sedl tučný Fridrich z Talmberka,
upíří své oči rukou cloně,
jichž obočí, krkavčí nad pérka,
křížily se u výš v směru kosém
nad širokým hnědorudým nosem,
pod nímž řídce ku bradě se trousí
tupě zastřižené kozí vousy.

Začal, sluha dřív teď také pán,
zemským soudcům přídavkem je dán;
rudooký, hrozný času duch
podobu svou vypálil mu v tváři,
jeho zrak jak požár vesnic září;
všechno zasiechnout chce jeho sluch,
čím vznešeným úlisně se vděčí,
liščích hovorův a chůze tchoří,
krejčí Jeníšek, teď podkomoří,
jenž co páni řeknou, všemu svědčí.

„Nuž, Hanuši z Řičan, zdali víš,"
Maradas dí, „co ti za potíž?
proč jsi souzen? Že jsi bouřil zemi
a zlý odboj šířil mezi těmi,

již jsou zde, a jejichž vzdorné hlavy
Huertou jsou zbity u Čáslavi!
Proč tak činil's? otázky se zbav,
přiznej se, než tobě ukážeme,
že je lehké, co se těžkým zdá,
a že vykonáme vše, když chceme,
že též železo se štípat dá,
a že s lebkou na tvém tuhém vaze
půjde nám to ještě mnohem snáze!
Přiznej se, a milerád pak svolím,
že ti kata utužilá páž
ostřím meče, dobře ocelovým,
rychle tak, že ani nepoznáš,
zradyplnou hlavu dolů skláti,
a že ti ji v rakev velkodušně
jako šlechticovi, řádně, slušně
pod nohy chci nestřihanou dáti,
místo bych ji na železném hrotě
vztyčil na věž, v kořist různé psotě
nebo lačné křehotavé káni, —
vidíš přec, jak přečestně tě chrání
mysl kavalírská, vlídna všem,
proto jen, žes také šlechticem!“

Na ta slova zlá a vysmívavá
šklebí se tvář soudců, kývá hlava,

Jeníšek však, jak by skroušeností
k slzám dojat, volá: „Slyšíš přece,
jak pan hrabě pln je laskavosti?
Pověz tedy!“ Ale Hanuš vece:

„Aj, co nazýváte vzpourou? rcete,
ruch snad, jímž lid pout a jha se prostí?
Vždyť co lotrovstvím teď zpupně zvete,
bylo u vás právem dřív a ctností!
Nuž co vzpourou zvete? snad ten ruch,
na lšením jenž trhá právu bráze?
jímž v mozolné ruce roste bůh,
nutě svojí misku k rovnováze,
na které se v kolotavém vření
váží smýšlení a přesvědčení?
Mníte snad, když plamen šlehne v kouři,
že on příčinou je? Tak i s bouří!

Nejitřil jsem lidu já, leč jiní,
kteří sekerami slunce stíní
při stínání prvních říše hlav,
upírů to zemských hrozný dav,
již se neustále na trup kupí
matky vlasti, která žalem úpí.
Nebouřil jsem lidu, leč mřít tak —
vašim hrozným soudem, vlci draví,

jako ti, jichž s věže trčí hlavy,
jest mi štěstím nítícím můj zrak.
Vytrvám, nechť vaše msta mě zdrtí,
kéž bůh též mě poctí takou smrtí!
Nejsem já, kdo bouřil český lid,
vy jste, kteří vzali jste mu víru,
volnost, právo, věhlas, jmění, klid,
něžných dětí krev, pych bohatýrů;
vy jste, kteří béřete mu půdu,
przníte mu kalich, chrám i dům,
dávajíce vlkům vzdor jich údů,
ducha jejich skrání — havranům.
Vy lid zbouřili jste svými činy,
on se jenom bránil, chaty střech,
vy jste byli s Ignacia syny,
kříže v rukou, lest však na ústech.
Znáte jmen jich hrůzněrudý jas:
Michna, Slavata, don Maradas,
Maxmilian, Valdštýn, Martinic,
Questenberg, Hoef-Huerta, ten kat,
Začal, Mitrovský a Kolovrat,
Berka, Talmberk, Přibík, — víc ba víc:
Lamormaine, řád celý Jesuitů
s plukem vrahů drancujících Prahu,
lid ten pobouřili, prosti citu, —
vy jste, ne lid český, smečka vrahů!"

Vyskočili soudci se stolice,
Krepi ranil Řičanského v líce,
Maradas, zla s plnou žílou v čele
na stůl pěstí bušil, rukou trh —
a posvátnou známku spasitele
v Hanušova mužná prsa vrh,
tak že o dlažbu ji roztříštila
zhovadilých vzteků hrubá síla,
a díl rozkacením na stůl drví.

Mlčí Hanuš, lid jen hlavu zvedá,
slza obdivu mu líce sedá —
a zas rozlícen dí soudce prvý:
„Vzteklý pse! . . . Nuž jak se oni zovou,
již tě v zpouru pobádali novou?
mluv!“ a Hanuš zvedna líce rudé:
„Se mnou byly láska s nadšením,
jména ostatních však nepovím —
Hanuž z Řičan všech nás jméno všude.

„Dobře,“ vece Michna, „že tě máme,
tebou všecky řádně potrestáme,
a pak vudce zvláště, slyš a věz . . .“
Maradas však: „Rychle do želez,
skřipcem až ho natáhneme trochu,
rád nám všechno poví bez vrtochů!

Nuž, pacholci! Vůdci zpupné roty,
připevněte *Čapku z Pomořan*,
Límeček a *Španělské* též *boty*,
Zajíčkem jej hlaďte se všech stran;
křik-li spustí takto vyšňořen,
dejte do úst ocelovou *Hrušku*,
žert budete po celý mít den,
jak vám z vlka zkrotne na berušku!
A vy spolu, chámi, na dívanou,
byste zřeli, jak mu slzy skanou;"
a pohlédnuv na své spoludruhy
mluvil tiše: „Soud snad málo tuhý,
ale k čemu tolik namáhání?
urubem jen polovici skrání,
ostatní pak můžem oběsit;
věřte, vždycky zle mě trýzní cit
s myšlenkami bojující mými,
s kacíři co činit zajatými?
Všude, kde jsem dříve reformoval,
cit ten stále do mozku mi kloval,
nocí jsem vám z něho nevybřed,
tak že často udivený den
v rudém plášti na okno mi sed,
a já posud nebyl ukojen,
až, jak dnes, jsem řekl s klidem v líci:
srazte půl a svěste polovici,

dřív však duše jejich dejte bohu . . .
člověk jsem, a konám jen co mohu!"

„Však jsem jinak nečiníval věru,"
vece Michna, „k čemu pěkná slova,
ba já posaváde tak to beru
jako ondy blíže Benešova.
Rybník, z něhož kacíři mi pili,
po vsích vodou zásobeni málo,
v nádrž dragouni mi proměnili
plnou krve. To se v noci stalo
mezi tím, co chám se válel v loži,
druhý den však moudrým lidem k smíchu
zvěstoval, že pokutou to hříchů,
jíž mě tajně stíhá ruka boží."

„Pane," vece Přibík, „k čemu v taji?
líp, když na kůl veřejně se dají,
jak Hradečtí žáka Chebdovského;
klouček ovšem nevyzradil všeho,
čeho na něm dovědět se chtěli,
soudci prozatím však dosti měli. —
Já radš všecky pálím sbírkou kněh,
dýmem nechť jim vázne v hrdle dech:
dýmem „vyble" kalvínských těch škvárů.
Vždy mám radost z čarovných těch žárů,

any těsně pomíšeny spolu
vodotryskem vzhůru jiskry metnou,
ale dřív než s oblaky se střetnou
místo v nebe, v peklo prší dolu."

„Já," dí Začal, zvedna oči vpadlé,
„nejlíp pobavím se na stinadle,
srubnuta když hlava kol se točí,
rtoma hýbe, vyvaluje oči,
třese se a děsně lícem trhá,
než do koše kat ji k jiným vrhá."

„A já," Talmberk vece, „málo dbám
jak a co! Nač? Nejdřív tíhou kyju
jako Huerta vše pěkně zbiju,
koho jednou ve svých rukou mám,
z kališníka člověkem být musí,
zdráhá-li se však ta duše pustá,
roubíkem dám otvírati ústa,
pak, nechť každý jako hus se dusí,
já tak dlouho sáňky zpět mu páčím,
až hostii do hrdla mu vtlačím,
pak ho nechám o žízni a hladu,
a jen sem tam vlasy rvu a bradu.
Tak to týdně opakuju nově,
při tom sevru časem do kabátu,

který vymyslil si v prospěch státu
otec Drachovius v Holešově,
a když ani to již nepomůže,
tucet řemínků pak stáhnu z kůže;
jestli nejhůř, pod rukou nám zhyne —
mírný jsem, ty víš, můj Hospodine!"

Smích se ozval v kruhu hyen těch,
až zas Baltazar dí: „Máme spěch,
pojďte, páni, snad přec něco zvíme,
až Hanuše trochu připražíme!"

A přec marně. V soudní jizbu zas
se soudruhy přišel Maradas;
Hanuš mlčel, slova neupadlo,
s bledých rtů, však aby neumřel
a sběř nepřišla snad o divadlo
hrozné popravy, jak Španěl chtěl,
vymyto jest octem množství ran,
a Řičanský pevně upoután
veden v síň, kde soudce drábům velí:

„Zavřete tlum odbojníků celý,
chci té luzy pro dnes býti prost,
zatím, myslím, máme dost a dost;
pacholek nechť ke kruhům je spíná,

my pak oné selské sběře puch
zaplašíme vonnou číší vína,
jež nám milostivý seslal bůh
v tuhé naší práci, v času vření,
k zdaru, útěše a posilnění.“ – –

Sotva dohovořil generál,
s listinou v síň rytmistr všel mladý,
celý soud, chtě k hodu od porady,
i kapitán Krepi s jatci, stál.

„Aj, co posílá,“ dí Maradas,
„Don Huerta pobočníkem as?
zvěstujte přec, pane Medici,
šťastně-li jste luzu pochytali,
která prazdroj svaté víry kalí
ruce pozvedajíc opičí
na pány své, živitele svaté.“

„Záhy stihli jsme ty chlapy klaté,“
vece pobočník. „Ej, byl to chvat,
jakým Huerta jim v záda pad,
až se rozprášili jako chmýří.
Našli jsme je kolem v úkrytech,
kdo se vzpouzel, bradou v trávu leh,
jiným, vystaveným na pranýři,

uši stříhal vudce náš dle zvyku,
nebo díry dělal do jazyku,
ti však, jimž ten svod se v hlavách zlíh:
Těchnic s Hodějovským a Lvův sbor,
ukryli se do Orlických hor,
pěkný houfec, věru škoda jich!
Jednoho však strůjce všeho zlého
dragouni přec chytli: Ulického.
Zastihli jej u nemocné ženy,
jež mu právě umírala v rukou;
zachvěl se jak topol poražený,
ale brzy spřátelil se s mukou
ručních šroubů, jíž dle trestu míry
stíhá krajský selské bohatýry!"

„Ah co, na Čáslavsku můj pan brat,"
vece Michna, „zná to probírat!
Stále pilen, nikdy nezahálí,
mečem chladí, koho lebka pálí;
mladší je než já, leč tak se zvedá,
že z nás žádným zahanbit se nedá,
já ho v duchu vidím, jak se smál . . .
avšak, rcete, kterak bylo dál?"

„Dobře bylo. Když ho šroubovali
na ty, které sváděl, jsme se ptali,

komu křtil a komu přisluhoval,
ale chlap jak skála srdce choval,
ni když jsme ho ke čtvrcení vedli,
nehas zrak a líce nepobledly.
Mužně kráčel vojska bez pobídky,
na rtech bible různé průpovídky,
po kusech své silné tělo ztrácel,
až konečně přece vykrvácel.“

Při té zvěsti soudcové se smáli,
Hanuš vzdech a druzi v slzách stáli,
Medici však dále hovořil:
„Též pan hrabě Götz zas šťasten byl:
Balcar s Jírou dleli mezi svými
bědně zpiti v sklepích na Vlašimi,
ale že ten hlouček nepatrný
odpřisáhl různé duše skvrny,
dostal milost. Kacíři ti staří
jdou teď s námi, ba tam na Sázavě
líp než Nizozemci hospodaří.“

Na to Maradas: „To chceme právě!
Milost, bože, milost dáme všem,
kdo se polepší, leč nikdy těm,
jimž se vzdoru hnisem jitří hruď,
těm buď meč, těm šibenice buď!

Avšak drahnou tratíme již chvíli,
čas, bychom zdar bitvy oslavili —
půjdeme! Pryč s chámy do podsklepí,
jich však zbojnou hlavu statný Krepi
tamo výše do Mihulky vsadí,
při sám bůh, že pod tím z cihel krovem
změkne lebkou a víc hadím slovem
selské sběře k vzpouře nenavnadí.
Ej, však vím, že v temném kobce jemu
záhy srdce plísní odvlhne mu,
a co nyní odporem v něm plane,
slzou před nohami soudcu skane,
dřív však zabte ty, již mrtvi zpola
k výslechu by nedočkali rána,
zaškrťte je, hnáty spleťte v kola,
ostatním buď v sklepích chvíle přána
k obrácení k samospasné víře.
Na shledanou, chámi, u pranýře!"

Se sedláky z jizby — pomoc není —
kráčí drábů pule do sklepení;
neníť místa pro ně v žádné věži,
kde sta kacířských a zbujných pánů
ku zdem vlhkým připoutaných leží,
doufajících v každém novém ránu,
že již bude konec všemu vření,

a že smrtí dojdou vykoupení.
Druhá půle s ukrutného místa
s Hanušem se výše k hradu chystá;
však než bratří rozloučit se měli,
s okem žhoucím na se pohleděli,
Řičanský však zvednuv choré čelo
kýv jim hlavou: „Jděte bratří, v míru,
volný duch náš, nechať zhyne tělo,
mřeme za vlast, za volnost a víru!
S bohem, s bohem!" Nepromluvil více,
arkebuzník, jenž ho v poutech ved,
udeřil ho pažbou hákovnice.
Krepi smál se, Hanuš vzdech a bled. —
leč už na pochod zas buben víří:
s jatcem k Mihulce jdou mušketýři.

SEDMÝ ZPĚV.

Nevysoká předdvoří je stěna,
Mihulka kde z pule okrouhlená
z Jeleního příkopu se zvedá,
opodál kde v keři rozložitém,
v útulku svém v hojném listí skrytém,
malý ptačí žvatlal denně sedá,
nedbaje, co kolem kol se děje,
zda naň žal či radost křídlem věje.
Ke zdi přitulený růží keř
květuplné větve přes zeď kloní,
stále bádaje, kdo v jitra šeř
tolik sladkých písní z hrdla zvoní —
v ulici se shýbá, na dvůr zas;
vždyť to není jenom ptačí hlas,
je též píseň z rudých rtíků dívky,

kvítí pěstící blíž podezdívky,
píseň, kterou v růže rosa vniká —
Jitky, dcery kmeta žalářníka.

Jak ta něha zabloudila sem,
v onu smutku neozdobnou kobu,
kterak dlít zde může v hroznou dobu,
výkřiky když ozývá se zem
a do smutné věže děsných skrejší
muži voženi jsou nejstatnější?

A přec tak, leč dojemný ten zpěv
není zkázou radosti a blaha,
ale pláčem, jehož věčná vláha
vzkypělá jest útlé duše krev;
steskem jesti, jakým slavík strádá,
když mu zbojník hebké hnízdo strhne,
nebo rozkacených bouří sváda
ledné sutky na mláďata vrhne.

Však ne keř jen v květném nitru cítí
hloubku zpěvů těch, i lípa mladá,
jež svou hlavu na štít kaple skládá
a jíž okna při slunci se nítí,
tak že každé jako zrakem vniká

v síň Blažeje, kmeta žalářníka,
aby zřela, kdo to uvnitř sedá,
zpívaje, že v kapli celý dav
okřídlených andělíčkův hlav
zvědavostí u výši se zvedá!

Blažeje to dcera, sličná roba;
na sklonku svých jeseňových let,
ještě než jej shnětla času zloba,
štědrým nebem obdařen jí kmet;
nyní pak, když cizák Čecha dáví
vládna pánem jeho pod střechou,
starcovou je děvče útěchou
a jak anděl po boku mu tráví.

Divný muž je Blažej. Ctí a díkem,
že byl věrným sluhou Martinice,
na Mihulce stal se žalářníkem.
Od těch dob vždy vadne víc a více,
kloně hlavu k bušícímu prsu,
čím víc vězňův v hladomornu vede;
denně stiská spánky svoje šedé,
v zimě, v létě u růžného trsu,
jak kdys s tou, jež dcerušku mu dala,
nežli na věčnost se odebrala.

Divný muž! Co skládá as v tom čele,
na něž dumání svá křídla stele
jako havran, letší s věže hradu,
na skráň sochy ve královĕ sadu,
zrak jí hale perutěma svýma,
ana v pravé srp a v levé snop,
z něhož vodu tryská v nebes strop,
jak rolník v době sklizně třímá?
Divno! Čím se v duši nese, čím?
cítí s onou sochou? socha s ním,
že tak často čelo mračí lysé,
přes příkop když zří a zamyslí se?
Myslí snad, že rolník české nivy,
ať jen z kamene je nebo živý,
tuží ruku svou a tyčí hlavu
vždy a vždy jen pánům pro zábavu,
jako někdy jeho otec konal,
stížen břemeny a množstvím ran,
až svízeli přišlých se všech stran
pod důtkami dozorců svých stonal?
Co as myslí, žal se v oko tryská,
a pěst vetchá bezvolně se stiská?

To ví bůh; leč vždy víc zarmoucen
starý Blažej; v slzy ho to nutí,
dnem i nocí kýs ho týrá sen.

*

vynucuje z prsou povzdechnutí,
které jenom dívka v domku skrýši
něžným celováním na čas tiší.

Tak i dnes. — V svém oba tráví sádku,
jejž si upravili na předdvoří,
pod růžovým keřem na sedátku,
vždyť mohutné posud slunko hoří,
nechať spěchá k západu svým letem:
střílíť šípy lupením i květem
a vltavský písek půdy vrchem
v zlato mění nádherným svým sprchem.

Pozdní růže, jin iž keř se kryje,
v klín si děvče trhá s povděkem,
sladká slova mluvíc k růžím všem,
jako vždy, když kytici z nich vije:
„Tys má družka, tys má sestra vnadná,
tys má přítelkyně, dítě tys,
tebe posud nedostihla žádná,
tebe do vlasů dám stranou, viz,
vás tři nerozlučné připnu k pasu,
tebe však, jež poupě z polovic,
za ňadra dám srdci pro okrasu,
vzkazem milostným mu vejdi vstříc,
vás pak, jejichž květ se nejvíc množí,

v kyprou kytici dám otci k loži,
braňte vůní proti snům ho zlým! . . .
Smím ti svázat kytku, otče, smím?"

„Aj, proč nesměla bys, duše milá?
Ve zlých nocech v myšlenek mých tůni
stoupá mír těch květův sladkou vůní;
často se jím ňadra naplnila,
hrozilo-li srdce rozpuknutím,
často líbeznou svou přítulností
chudých myšlenek i slz mě prostí,
když se oči k děsným nesou sutím
českých dědin, popelem jež leží,
nebo tamo k černé mostní věži . . .
svaž jen, drahá, z této vesny zbytku
jako jindy poslední snad kytku,
ať mě v tiché síňky temné skrýši
s tebou potěší a poutiší,
svaž ji jen!" — A bílé ruce dcerky
plné růže kladou do zástěrky.

Slyš, tu z venku hluk a bubnův vír . . .
Na vrata je udeřeno ztuha;
zlekán otevřít jde práva sluha —
a již s plachým ptákem prchá mír,
který mezi hovornými slovy

otce s dcerou v růžové seď křoví;
vždyť je hluk, jenž do předdvoří vniká,
smutnou zvěstí, která denně vzrustá,
Mihulka že bude míti pustá
o jednoho více nešťastníka . . ,

Vešli mušketýři se svým vůdcem,
v prostřed Hanuš veden, v pouta spiat,
krví potřísněn jest prostý šat
české země lotříkem, práv škůdcem.
Jeho hlava šatem obvázána
neklonı́ se, železnýť je vaz,
černý zor, ač sláb, přec neuhas;
nechať posud jitří se mu rána
na čele, jímž zděšen padlých stesky
v zoufalství svém bušil o cep český.
Vcházejícím kráčí Blažej vstříc,
čapku snímá, kloní sivou hlavu:
„Tedy o vězně mám zase víc?“

„Ano, jatec čtvrtého je stavu,“
úsměšně dí Krepi, „vzácná šlechta,
myslím, až jej biřic opět zlehtá,
že nám poví všecko pěkně záhy,
kdo ho platil, kdo mu dával zbraň,
jen až znova zašroubujem skráň

vznesouce jej na žebřík a váhy."
A kapitán Krepi v smích se dal,
až dvůr celý se kol rozléhal;
Hanuš změřiv ho však od pat k hlavě
odvrátil svou hlavu pohrdavě
a zřel stranou. — Lekl se a křik,
mužná hruď jak osyka se chvěla
a tvář na dívce blíž keře tkvěla.
Však i její náhle vzkřikl rtík,
ruka zanechala růžné květy,
líčka zbledla, zesinaly rety,
a ta duše její ustrnuta
zřela na postať, jež v pouta skuta
zřela k ní. V ráz prsa se jí úží,
vždyť ten jeho pohled, jeho sten
smutnou otázkou je rozechvěn:
dáš mi na rakev tu hrstku růží?

Dvoje temné potkaly se zory,
jak dva sokolové letší s hory,
dvoje srdce náhle v žebra buší,
z hloubi srdce letí duše k duši.
Totě on, jenž v Salvatorském chrámě
v mdlobách zachytil ji v jemné rámě,
on, jenž průvodcem jí, níž se shýbal,
by chvějící ruku její zlíbal,

on, jenž bohu nevěren, jsa mnichem,
na nějž vzpomínala den co den,
nedbajíc, že třísníc duši hříchem
se svou láskou peklu spěchá v plen.

Také Hanuš poznal dívku onu,
již byl vyrval kdysi choutce vlčí,
také Krepi, ale Krepi mlčí,
věda přec, že výkřik dívky plachý
před ním ozýval se pouze strachy,
jen svou rukou máv, jak nahodile,
přitáhnuv si zdobný klobouk čile
na čelo kdys dobře znamenané;
pod ochlípkou zle však oko plane,
tvář se brázdí, hrbne vlčí plece,
zuby škeří se: „Má bude přece,
jen když vím, kde tráví, kde se skrývá!“
a zas směle na dívku se dívá.

Znova křiklo děvče; náhlý strach
útlé srdce dravčím stihl zobem,
s upírem se vznášel cizí vrah
první její lásky nade hrobem,
a ty zkázou jedovaté střely
dračích očí do srdce jí vjely.

Dřív než křikem ulekaný kmet
pospíšil své dceři na ústret,
odkvapila v útulek svůj ladný
jako křepelka, když k mezi kvapí,
než ji lestný člověk, srdcem chladný,
při měsíce hebkém svitu lapí.
Odkvapila, avšak růže z klínu
spěchem neblahým se vytratily,
těžké vzdechy ze rtů se jí vily,
srdce plno paprskův i stínů
topilo se v radosti i v slze
sen byl výjev dvora jí, zář v mlze,
aniž mohla říci na otázky
svého srdce, je-li onen zjev,
jímž zkypěla klamův prosta krev,
mrakem hněvu neb červánkem lásky.

Zatím venku vězeň odevzdán.
K Blažejovi vece kapitán:

,,Toho lotra, žalářníku starý,
nad ostatní dnem a nocí střež,
upoutej ho dubí na pařez,
nevěř mu a častěj ztuž mu spáry,
jimiž obvaz s hlavy strhnout hledí,
aby unik stahování kloubů,

kleštím, čapce, housličkám a šroubu, —
ďábel pikhartský mu v duši sedí.
Dvojnásobná pouta dej i zděře
tomu náčelníku selské sběře,
a jen potud šetři míry pravé,
by měl na popravu údy zdravé,
u níž sám bych rád se pobavil;
dbej, by zřídka jedl, zřídka pil,
a byl uctivým, ten chámský bloud,
než ho pověsit dá náhlý soud;
dřív však dej mu něco na záplatu
první vzpoury kolem Křivoklátu,"
a vrah běsným chechtotem se smál. —

„Proč dnes nemluvíš? nuž, hoši, dál
odveďte ho, ty pak připni k špalku,"
vece k Blažejovi, „často zbuď,
aby nezvyk příliš na zahálku.
Mimo tebe, kata, mne a stráží
nikdo ať se k němu neodváží,
nikdo, slyšíš? nechtěj s právem hrát, —
ni tvá dcera, jestli nechce dát
sličné hlavy svojí výkupným!
Znáš mě, běda, jestli zradu zvím!
Nedbej jatce, klne-li či skučí,
za jeho dvě vaše hlavy ručí!

Ostatně, ač vy mne nepozvete,
přijdu záhy, milý muži, věř,
vzkřiknouti jsem slyšel tvoji dceř,
proč a nač? Nu, dej si pozor, kmete,
myslím věru, že ta hodná roba
lépe jatého zná než my oba.
Zatím s bohem!" — a již na obrat
v chechtu do kovaných vchází vrat,
pohněvaný kmet však, v ňader chvění
vede mlčky vězně do vězení.

Zdiven kráčí Hanuš po nádvoří,
na duši mu tane onen sen,
když ve zlatém oblakovém moři
bílým andělem byl unášen.
Nebyla to něžná její tvář,
ony ruce, ona zraku zář?
nebyla to šatu zdoba hravá?
bílých ramen peruť poletavá?
nebyly to plné růže as,
jež, když v síňku plaše ulétala,
maně na nádvoří vysypala,
aby květy viděl zas a zas
na své cestě u vězení smutné,
než kat bujnou hlavu jeho utne?

Kráčí růžemi. Jak rád by stál,
aby jednu jen z nich zulíbal,
jednu jen, již ona s tváří smavou
sladce celovala v ňadro rudé . . .
Hanušovo nitro štěstím chudé
chví se láskou, — láskou před popravou!

Zachvěl se, vzdech v hloubi srdce vězí,
chtěl je stisknout, nelze pro řetězy,
jenom oknem v temnou síňku hleděl,
kde ten bledý anděl v pláči seděl.

Ku postupu přinucen je stráží
hrubou bradaticí v hrubé paži.
Železné se otevřely dvéře,
Blažej s jatcem v Mihulku se béře,
přivřev za sebou; stráž chodí venku . . .
Hanuš s kmetem sami ve přístěnku.

„To náš cíl," dí Blažej, „zde tvá koba,
a zde lože, spočiň, pane, chceš-li,
kéž by bolesti tvé duše přešly,
hroznější než přižene se doba!
Mám tě sepnout, leb má za to ručí,
že nestrhneš svazův, než tě zmučí;
já však věřím v cit a věhlas tvůj,

zmírním vše, dám sebe i svou dceru
důvěrně v tvou moc! Ó, splň tu věru,
neruš žití svého, pane můj,
slib mi to; že splníš pak, to vím!"

„Slibuju," dí Hanuš, „učiním,
sdílný starče, vše, co na mně chceš,
proč však, nevím, a ty nevíš též!"

„Vím! Chci mírnit tuhý žalář tvůj,
abys zřel, že kmeta pod kabátcem
stejné srdce bije s tebou, jatcem . . .
později více . . . bůh tě opatruj!"

Odešel. Jak zmámen Hanuš stál,
zmámen dívkou, milosrdným kmetem,
jenž, rab práva, kněze mluvil retem
a vstříc zrakem v koby tmě mu plál,
jako hvězda, jež se v soumrak nítí,
vždyť v tom jeho hrůzypustém oku
slza stála, jako rosa v kvítí.
Však proč dlí zde tolik těžkých roků?
Bůh-li ve tmy poslal jej té věže
oči sušit vězňův, kterých střeže,
než je zničí břitké vrahů nože?
Kéž zde zas! . . . a klesl na své lože,

ne by spal, leč v myšlenek by let
k těm se nes, již prosti vůdce, zas
vrahům budou v žádaný hodokvas.
Vzdechy chvěl se dvojí bledý ret,
z ňader kletby padaly i hrozby,
a zas k nebi vinuly se prosby,
aby bůh vlast drahou hrůzy zbavil,
než by antikrist svůj hod v ní slavil.

V zoufalství svém rukou uvolněnou
svaz chtěl rvát, by po všem bylo veta,
lebku roztříštit chtěl vlhkou stěnou,
trest však, který zastihl by kmeta,
rukou soucitnou mu srdce drží,
vždyť by zhynul Blažej, děvče s ním!
Lze důvěrnost splácet činem zlým? —
A tak ze sporův těch znova trží
žal a hrůzu, čekaje, až vrazi
jemu jako jiným hlavu srazí . . .

OSMÝ ZPĚV.

Přešla krutá noc a krutý den;
Blažej s dcerou v těžkém mysli hnutí,
s družkou druh je stejně zamyšlen,
s druhem družka stejni v povzdechnutí,
nemluví, jen časem pozpod řasy
krůpěj tajné bolesti se zjeví,
jíž si vzdychající ňadro leví.
Leč ta krůpěj ohně neuhasí,
který v nitru jako požár roste, —
pán bůh sil ty duše jejich prosté,
aby nad strastmi, jež v hruď se svily,
nadšením a láskou vítězily. —

Pluly mraky po večerním nebi,
pluly dumy v dívky sličné lebi;

v řízu mátoh hvězdy oděly se,
v řízu žalu starce čelo lysé
a po vzdušných mostech jejich vzdechů
divý roj dum děsných sem tam kráčí,
hledající duším pro potěchu
ulevení v usedavém pláči;
on i ona ruce spiaty v klínu
vedle sebe sedí v jizby stínu.

K dítěti tvář nachyluje kmet,
na čelo jí tiskne zvadlý ret,
těší ji a na prsa ji vine,
konejší a plavé vlasy hladí,
důvěrou zas k důvěře ji vnadí
a řeč tázavá se z duše řine:

„Pověz už, má holubičko sivá,
čím se stále chví tvá duše tklivá?
V zrak proč žalu krůpěje ti sedly,
když žoldnéři, vedeni tím snědým,
zajatého na předdvoří vedli?
Proč jsi s líčkem ztrnulým a bledým
růžné květy z rukou vypustila,
proč jsi kytice mně neuvila
jako druhdy pro útěchu k loži?
Pojď, v to srdce moje všecko slož,

přímou budiž opět jako kdysi,
a tvá duše, věř mi, uleví si!“

Jako úponka ta dívka milá
stařečkovu šíji ovinula,
a již, lásky domluvou jsouc jata,
vyzrazují ústa růžovatá,
co jen někdy zašeptala ze sna:
jak v luh duše její přišla vesna,
přes noc, nenadále, mocí takou,
že kamkoli zřela, květův plna
byla ňader rozháraných vlna,
jak by pod oblohou modrozrakou
nebylo již bouře ani zimy —
a své duše slovy nadšenými
líčí vše, jak krvavou svou dlaní
zlopověstný Krepi sáhl na ni,
aby lež a zlobu v jedno svodil,
až ji jatec, ukryt mnicha šatem,
z rukou dravce v chrámu místě svatém
mužným skutkem z tenat vysvobodil,
jak ji vedl za pomoci ženy,
jak jí ruku zlíbal horkým rtem,
a jak prosil zpola ustrašený,
aby modlila se za tu zem,

pod větší jež útrap tíhou klesla,
nežli jakou máť Kristova nesla.

Vztyčil hlavu Blažej, vážný kmet,
hlasem třesoucím dí jeho ret:

„Miluješ jej? Hleď, on země zrádce!“

„Není zradou, co je láskou k lidu!“

„Kněžské statky plenil, svatokrádce!“

„Jměním jejich mírnil chudých bídu!“

„Pány hubil!“

„Ne jen pýchu třel!“

„Statky bral!“

„A tomu dal, kdo mřel!“

„Zbojník je a země hlavní škůdce!“

„Nadšených on pro svobodu vůdce!“

„Poběhlý to pouze dobrodruh!“

„Anděl, jehož s nebe seslal bůh,
trpícímu lidu hvězdou v boji
a horoucí láskou dceři tvojí!“

„Dítě, dítě,“ dí kmet rozechvěn,
„jásal bych i plakal z duše hloubi,
štěstí s žalem v jedno se v ní snoubí,
jako u večeru s nocí den!
K šlechetnému láskou hoříš muži,
na jehožto povznesenou hlavu
kat už svalovitou ruku tuží,
by jí zničil rozjitřenou vřavu
lidí ztýraných, již ve svém vření
plně mají býti zastrašeni!
Miluješ jej, avšak zdali víš,
také-li tvé lásky hoden posud,
zdali srdce jeho tajnou skrýš
nezžeh jiný, hvězdozraký osud,
který nyní, třeba čase ve zlém,
liliovým ovládá ho žezlem?“

„Ach, to nevím! Chvím se, doufám však,
vždyť jak kdysi v chrámě jeho zrak
láskou plál, tak plál i v dnešní šeři,
metaje mi, utajené v keři,
v hruď i líce na sta sladkých střel;

zřela jsem, jak na rtech vzdech mu mřel . . .
Ach, mé tušení ten ztvrdil den,
věřím mu a vím, že šlecheten!"

,,Je!" dí kmet, ,,to těší mne a blaží,
ale trýzní, zhynouti že musí,
jedno hýčká mne a druhé dusí . . .
Ze sporů těch duch se vznésti snaží,
vždyť chci šťastnou, dítě, zříti tebe,
chci, by první srdce tvého květ
obsáh veškeren ten lásky svět,
abys požehnala v blaha dobu
nejprostšímu na hřbitově hrobu!
Mnou žít dlouho nebudeš a jím?
Hrozno! Zdali myslit na to smím?
vždyť snad klesne dřív, než nitro tuší?
Co pak s tebou? To mně urve duši, —
vzpamatuj se! . . Tedy nelze víc?
Bože, bože, vyjdi starci vstříc,
povinnost a láska v ně se sváří,
a sta hrotův každá v srdce vráží.
Ach, to mnoho na mé vetché stáří . . .
Jak jej osvobodit zpoustou stráží,
která dnem a nocí dvéře hlídá?
Marně vůle s nesnází se střídá,
čím víc srdce přemítá a bádá.

tím víc překážek zlo v cestu skládá;
nelze, nelze, nemožností proud
černým hadem vine se mi k patě,
nelze, oba by nás zničil soud!“ —

„Nuže, otče, já učiním za tě!
Ty mřít nesmíš, živ být musí on,
kdybych sama sebe na pokon
měla obětovat, prostou děvu,
oběma Vám drahým na úlevu!“

„Oběma? mníš, lehká že to věc?
Nelze strážím uniknouti přec,
krok tě zradí — postať — drak tě lapí,
zhynula bys, hrozno! na čekanu,
a já s tebou v prvním na to ránu! . . .
Nemožno, ne, strach mou duší kvapí,
pomyslím-li, že by v srdce chvění
v neblahé to přišla pokušení!
Nikdy! Ne! Či mám tě v oběť dát,
na níž kmetské moje srdce visí?
zříti mám, jak s ním snad mřela bysi,
neb jak prosbou koupil si tě kat
za družku svou, ženu? Nikdy, ne! —
A přec jak? O, nech mne přemýšleti,
snad až bouře ňader pomine,

v čela troudy s nebe jiskra sletí,
která ve hrozivé času zlobě
pomoc snese jemu, mně i tobě!"

Zamyslil se, — šedivé své skráně
složil v staré chvějící se dlaně,
dlouho dlel tak, dumal, myslil, bádal,
hlavu zved a zase v ruce skládal,
z hloubky vzdech a chopiv dívky ruku
tisk, ji k srdci, v oči trysky slze,
domlouval: „Už zkonejši svou muku,
jdu, bych výhost dal svých ňader mlze,
ty však nedli déle, kvapí čas,
dřímej blaze s tichou hvězdou snění,
až se vrátím, zdatněj potom as
promluvíme, nyní rady není,
později! . . ach, můj bož ! . . . tak muž být!
avšak rychle, rychle musím jít,
nevzdychej mi, neplač, myslím stále
na osudu cesty křivolaké,
bůh nám přispěl, přispěje i dále, —
on tě vysvobodil — já jej také!" —

Děvče křiklo — zajiskřil se zrak:
„Jeho, sebe, mne! Ó, pověz jak?
pověz, pověz, věrně pomohu ti! . . "

„Klidnou buď,“ otec dceru nutí,
„netázej se, jistotu však věz,
doufej v boha, modli se, mé dítě —
hlavou víří plánův divá směs —
k odchodu se hotov na úsvitě,
neotálej, splň mé slovo mužně;
prchnete — a já — já s vámi družně . . .“
Při tom z ňader těžký bral se ston.
„Však co potom, nesvolí-li on? . . .
leč on svolí, svolí — svolit musí,
musí žít, než cizák zemí zdusí,
svolí! Dost však, dosti, až se vrátím,
bůh a matky duch tě ochraň zatím!“

Odcházeje klobouk tisknul k čelu,
doma nechal Jitku osamělu,
v jejíž duši dobu už tak drahnou
vzpomínky jak jeřábové táhnou
za ním, za ním v lepší kraj a časy!
Skvoucí perly ztížily jí řasy,
a v klín zachvěním jí napadaly
jako rosy z višňového květu,
poletný když sever letší z dálí
křídly se jich dotkne v ručím letu.

Věřila, že přišla štěstí doba,
že tři duše prsty budou pout,

v něž je rozkacená vrhla zloba,
že jak holubice budou plout,
volni, šťastni nebe pod blankytem,
a že v žití krásném, pospolitém
slunce doždají se, ano vzplane
novým leskem vlasti utýrané.

Věřila. Tak dlouho, dlouho snila,
a když nazpět navrátil se kmet,
proudem dotazův ho zaplavila,
na zvadlé mu líce tisknouc ret,
který s tváří starce tak se svodil,
jako kdyby smavý jara bůh
v prostřed zimy na sněhový luh
z ňadra svého poupata dvě hodil.

Used kmet, své k hrudi tiskna dceru:
„Hotov jsem! Hleď, v náručí tě beru,
v posled zde, než jinde shledáme se;
necítíš, jak úzkostně se třese
srdce v těle, v stařičkém tom hrobě?
vše, vše vykonat chci k vůli tobě!
Unikneme, pevně doufám v boha,
ach, že není pevnější má noha,
bych vám stačil, — ona stáří tíž

nechce s ramenou mi prchnout již —
avšak slyš, jak vše je ujednáno,
třeba spěchu, brzo svitne ráno,
a při zlosti pánův na Hanuše
nelze otáleti, drahá duše.

Hned, jak na mši zazní zvonův hlas,
do chrámu, jak vždycky, pospěš zas;
ona žena čekat bude na tě,
která někdy domů uvedla tě
zachráněnu před Krepim, zlým vrahem;
s rodným se ti loučiti je prahem,
leč jen to nás muk a útrap zbaví.
K Mělníku se rychlou cestou dáte,
v posledním kde mlýně bez obavy
Hanuše se klidně dočekáte
Mlynář posud k české zná se víře
Pražských bratří, ještě této chvíle
napřed letla starostlivá píle;
na každého čekat bude zvíře
ušlechtilé, na jehožto hřbetu
v přestrojení, bez nepřátel střetu,
uniknete za skalnaté moře,
v Žitavě pak, v exulantův skrejši,
kněz posvětí vroucí vaši lásku!“

„A což ty, můj otče nejněžnější?
Ty bys nebyl svědkem toho svazku?
Ty chceš jinam jíti a ne s námi?“

„Později též se octnu mezi vámi,
jinou dráhu musí volit stáří,
dél se krýt a lehčí míti cestu,
jinak tajný k dalekému městu
váš ni můj se útěk nepodaří.
Doufej v boha, netázej se víc,
krásnějšímu životu hleď vstříc,
jenž ti netušeným jarem kyne;
rychle, rychle, brzy, doba mine . . .
avšak slyš, toť ranní zvonův hlas!
Bože, bože, tak uplynul čas!
Neváhej než zora svitne denní . . .
tiché budiž naše rozloučení!“

Zachvěla se dívka, zbledl kmet,
na prsa si rázem klesli oba,
k retu naposled se vinul ret,
a zas v pláči zašeptala roba:
„Nelze přece, nepůjdu až s tebou!“

„Nechtěj, dítě, jinak vše se zhatí,
žaly mně i tobě srdce střebou,

a Hanuše zničí topor katí . . .
Ach, proč vzdycháš tak a tak se chvíš?
proč tvá ňadra nezkrotně tak buší?
vždyť na dlouho přec se neloučíš,
blaho, štěstí tvé mi plane v duši —
tvé i Hanušovo, celé země . . ."
A zas k srdci přivíjel ji jemně,
hladil, tulil, políbení dával,
jak by se s ní navždy rozžehnával . . .

„Nezapomeň," pravil, „dát mi zvěst,
že jste šťastně dotoužili cíle,
poslem nechť má holubice jest;
s sebou vezmi ji a k šíji bílé
na hranicích uvaž rudou stuhu,
vím, že hbitě poslicí se vrátí
k šedivému starci, svému druhu.
Toužebně ji budu vyzírati,
kéž přiletí dřív ta krotká k městu,
než-li já, má drahá, vetchý kmet
na dalekou vypravím se cestu!" —
Při těch slovech chvěl se starcův ret,
by však dítě hnutí nevidělo,
dlouhý polibek jí tiskl v čelo! —

Doba přišla — s tajenými žely
duše upřímné se rozcházely,

každý slzu stíraje šíj nížil,
jak by strasti ukrýti chtěl v zem,
aby lítostivým pohledem
rozželené duši nepřitížil
a neradil mysli prosté klidu:
drábům žalářník a dívka lidu. —

Odcházeli. Kmet, v plášť oděn šedý,
zlíbal dítě svoje naposledy,
stisknuv slzu zpět u vpadlé důlky:
„S bohem jdi, buď šťastna, klidna buď!"
Šla, však jemu puknout chtěla hruď,
ona v chrám, on kráčel do Mihulky.
V dveřích síňky však se vrátil zas,
mlčky k dívce hleděl rozpačitě:
„Nemáš pro Hanuše žádný vzkaz,
ani slova potěchy, mé dítě?
Snad těm slovům z růžovitých rtíků
více uvěří jsa v nebezpečí,
nežli strážce svého drsné řeči,
nežli otci tvému, žalářníku,
jenž ve krutých letech zapomněl,
že též, vyjma pro tě, srdce měl,
v jehož chrámku opět svlačcem svit
roste, bují, vypíná se cit,
že jej jako splašeného oře

na řetězu slzí perlovém
sotva drží utajené hoře."

„Zde ty růže na živůtku mém
v kytici mu podej posud svěží,
mnoho myšlenek v nich slzou leží,
až je pocelem svým z nitra zloví,
celou lásky pohádku mu poví;
jestiť plna hvězd a nekonečná,
jak tam v nebi ona dráha mléčná,
která za měsíce jasné stráže
světy dělí a přec světy váže! —
Dej mu je a rci mu vše, co víš,
vyzraď všecku srdce mého tíž,
každou slzu, již jsem vyplakala
v dlouhých nocech u vzpomínce vroucí,
a jež v záři oka jeho skvoucí
perlou barvy hravou teď se stala;
vyzraď mu všech zvukův pestrý jas,
jejž mi pták zde pěl — své sladké hoře —
a jenž padal deštěm drobných krás
v mojí duše rozvlněné moře.
Rci, že jako v nemýceném lese
v temnu bloudí veškeré mé snění,
že hned jásá, hned se steskem třese,
že z těch snův již není probuzení;

řekni mu, že mimo tebe on
jediný je na tom celém světě,
kolem něhož chci jak snítka v květě
rámě svoje vít až v žití skon;
řekni mu, že jasně v duši zřím,
zhyne-li, že zhynout musím s ním,
že bez jeho lásky více není
ani blaha ani vykoupení!"

Ustali v té zvěsti přehoroucí
růžní rtové, sladkou vášní vroucí.
Blažej zachvěl se a kročil zpět,
líbal dceru v čelo, oči, ret,
tisk ji k ňadrům a zas hlavu vznes:
„Ó, jak při tom trápení a žalu
hoří srdce blahem do úpalu,
ó, jak šťasten, jak jsem blažen dnes!
Prost se vidím rázem všeho žele,
že tvá duše, již jsem vypěstil,
vyvolila vlasti hajitele —
a má přání, jež jsem v srdci kryl,
skutkem září na zápraží hrobu,
ó, jak žehnám krásnou tuto dobu,
krásnější, než doufal jsem kdy mnohem . . .
hleď mých přikázání! S bohem, s bohem!"
A již krokem mládce v žalář kvapí,

hruď se chví, duch v myšlénkách se stápí.
Nestoup v žalář; z druhé strany dvoru
vstříc jdou starci Krepi s Jeníškem.

„Bedliv Blažeji jsi v díle svém,“
vece Přibík, „sproštěn budeš v skoru;
nevyspalost oční důlky cloní,
nohy, ruce, všecko se ti třese,
šíje tvá se víc než dříve kloní,
stáří ponůcky víc neunese;
přísná je tvá hlídka, vždyť to víme,
proto ještě dnes ho odpravíme,
za hodinu kat mu hlavu srazí,
myslím, že je dosti silen již,
by svou mukou zastrašil vši říš,
ne-li, počkáme, sic vše se zkazí.

„Rci, je zdráv?“ — Zdráv? pane, pojď a hleď,
pokud viděti je v temném místě,
stále musím smývati zlou ránu,
zítra, lazebník děl, líp že jistě,
já však nevím, přesvědčte se sami!“

„Aj, kdož půjde do té vlčí jámy,
plné puchu? počkáme zas k ránu,
dél však ne, soud otálení syt,

uprav vše, já lešení dám sbít;
nejdřív sedláci, on naposledy.
Slyšel's?" „Ano, pane, zítra tedy!"

„Vy pak, milý pane kapitáne,
dbejte, ať se záhy ráno stane;
přiveďte nám k zakončení činu
nejstatnější nizozemské stráže,
mistr pak nechť, tak jak řád nám káže,
šestou připraví se na hodinu —
za půl dne snad všecko vykonáme.
A ty, kmete, konej ještě den,
tak jak tobě nechce věřit víc
pražádnému náš pan Martinic,
jakkolivěk z oněch věží klínu
nelze uniknouti ani stínu, —
leč bdi přece!" A zas vyšli ven . . .

Blažej dlouho ve vězení dlel,
oko zrudlo — chorá známka bdění —
domů kráčel — také klidu není —
a zas k vězni do Mihulky šel.

DEVÁTÝ ZPĚV.

V přechudobném loži temné koby
utýraný Hanuš dřímá leže,
oběť nadšení a oběť zloby;
ohlas hodin svatovítské věže
po všech koutech vězení se snuje,
na chodbě stráž zvuky opakuje
bradatice tyčí okovanou,
jejímž hrotem, v hněvu půl, půl v snění,
zdí ohradných tepe o kamení.
Příšerně se rána pojí s ranou,
bijíc v silné pilířové boky,
a s ní odměřené pádné kroky
dvojnásobně postavených stráží,
jež se hlavou nachýlenou k hrudi,

těžké zbraně ve svalnaté paži,
dlouhou chvílí mrzutý se nudí.

S těžkou hlavou do Mihulky kráčí
starý Blažej, aby po příkazu
k jatému zřel práva vyznavači
a pohleděl na úpletě svazů,
pevny-li, by vzdor se jimi dusil,
a se Hanuš o smrt nepokusil
dřív než by ho z černé věže skrejší
spoutaného vedli k ukrutnější. —

V temno koby spěchá halen v plášť,
pod kloboukem ukrývaje líce —
tu blíž vchodu stráže, každá zvlášť,
na hrudi mu kladou bradatice,
jak chce řád a zvyk, by v noční časy
nikdo neobelstil strážné chasy.

Řekl heslo věžný, klidně stál
a propuštěn rychle kvapí dál.

Zarachotil zámek u veřeji,
v temnou kobu starý Blažej vchází
se svítilnou, mdlé jež světlo hází
na zdi, na nichž u příšerném reji

hojné nápisy se těsní kolem,
psány pomstou, zoufalstvím i bolem,
tak jak letly kdysi těžkou hlavou
u šílenství v noci před popravou.

Ach, co tady všecko, hrůzou syt,
napsal mozek plamenný a cit,
co as zoufalcova slabá duše
načrtla zde pohaceným slovem,
nebo ten, jenž hlavou do zdi buše,
dítky nechal pod vzdáleným krovem,
co as chuďas, jemuž chorou matku
bylo zanechati v nedostatku?
co as onen, jehož vzpomínání
zakroužilo holubicí bílou
čtvrceného otce nad mohylou,
nebo kolem nabodnutých skrání? —

Zavřel Blažej oba na západy
dvéře okované vně i zvenku
a pozorně rozhlíží se všady
smutné věže děsném po přístěnku.
Zlekán Hanuš na loži se zvedá;
starý Blažej pokynutím hlavy
pozdravuje, kahan na stůl staví

a na lože k svému vězni sedá,
důvěřivě mluvě polohlasem:
„Dlouho spal jsi, celý téměř den,
výslechem a trýzní unaven,
a já, ač mne žal svým spárem rval
nevýslovným strachem o dvě duše,
přece šťasten klidu jsem ti přál —
ó kéž vstříc mé žhoucí vyjdeš tuše!
Posilněn jsi, sotva věřím, pane,
brzy zase život v tobě vzplane,
abys znova zatemnělým časem
zářil hvězdou jako posavad,
abys duchem — mečem pravdy vlád
a v troud srdcí nadšení zas vrhal,
jímž by chudý uhnětený lid
pouta poroby a vraždy strhal,
než ho v lokty pojme hrobu klid,
v nějž ho liščí lichotou a zradou
jezovité živoucího kladou!“
„Aj,“ dí Hanuš, „proč se posmíváš?
jistě soudem přikázáno máš,
odstup, pryč, i v tobě lesť a klam!“
„Ne, ne, pane, naděj pro tě mám,
naděj žití, ještě tento den,
naděj slávy, jestli svolíš jen?“

Zdiven Hanuš. „To víš ty, dráb těch,
kteří lid náš drží v okovech,
ty, jenž také volníš snad můj svaz,
by mně bylo v blízký smrti den
více trpět, krutěj hynout zas? . . .
Avšak ne, tak nezří oko zmije
jako tvoje, cítím, že mne hřeje,
slyším, že tvé srdce zvučněj bije,
že mi z něho soucit vánkem věje,
milý úkoj v palčivé mé rány;
perly citu jsou v něm uchovány,
nenalézám hany na tvé hlavě,
leda že jsi sluhou oné strany,
která víru, volnosť v děsné vřavě
trhá, škube, potírá a ničí,
a na kterou celá česká zem
stromův listem, jejich jazykem
o pomstu v stan nebes k bohu křičí.“

„Snad to vůle páně, že jsem tady,
abych těšil ony v hrozné chvíli,
kteří uvězněni z panské rady
trávili zde, než je odpravili.
Měl jsem jim snad nechat u zoufání
kyjem bušit do plecí a skrání,
jako dole činí dravci oni,

kteří bratry k šibenici honí?
V boj jsem nemoh, neschopen jsa meče
pravice má zde je porouchána
uplašeným ořem mého pána.
Bylť mnou vysvobozen z nebezpeče
hrozné smrti — však jej také znáš,
Martinic je trůnu přísná stráž,
jehož lestný jezovitův chvat
zradně chytil černých do tenat,
tak že pitom semo tamo krouží —
mní, že bohu, zatím ďáblu slouží.
Stárnoucímu dal mně za výsluhu
strážce úřad, a tak v námah kruhu
drahně žiji let v té hrůze času;
vše co mohu je, že vlažím řasu
bolestí a nehynoucím želem,
nelzeť vlasti hájit více tělem,
ani vzletem prostých šedých skrání,
a přec rád — ach, rád bych umřel za ni,
jen kdyby jí z ukrutného vření
od zbojníkův bylo vykoupení.
Rád bych býval dřív se chopil meče
a k onomu přidružil se voji,
který v děsném Bělohorském boji
hájil vlasti do posledku seče,
ruka však a dcerka nedospělá

bránily mně: ta i ta se chvěla.
Ruku snad bych ztužil zdatnou měrou,
leč co, pro spasení! s malou dcerou,
kterou ta, jež za starce se vdala —
za mne — na smrtném mi loži dala?
Přemýšlel jsem, ale neměl síly,
abych vlasti obhájcem se stal
v oné krvavé a děsné chvíli,
abych jí své dítě v oběť dal,
od něhož jsem v strastiplném žití
nemoh se a nechtěl rozloučiti.
A tak byl jsem v boje dobu tuhou
v nitru nespokojen, oněch sluhou,
kteří české síly každou hlavu
mučírnami vedou na popravu —
ne snad, abych krutostí jim vděčil,
leč bych rány vězňův láskou léčil. —

Nešel jsem, nechť vše mne táhlo k vám,
ač se plnou duši k heslu znám,
od věkův jež hvězdou u vesmíru
lidstvu září: „Za volnost a víru!"
Ono plní duši mou i skráně,
přál bych též si šťasten umřít za ně,
aby dřív než smíru den by svit
hospodin mé duše nezamít!

Ale jak? to vždy mi srdce kruší,
před bohem se bojím o svou duši!
Bylo lze dát dítě v cizí ruce?
v klášter snad, by zvadlo ve tmě, v muce,
bez milého žvatlání a hraní,
bez jarního slunka usmívání,
bez srdce, v němž všecko by jí květlo:
láska, růže, popěvky a světlo?
Ne, to nelze bylo k dítka zmaru
učinit, chtělť otec s dcerkou žíti,
na svém srdci toužil jsem ji míti
jak kmen snítku vypučelou v jaru. —
Zbožně jsem ji v skrytu odchoval,
tak jak mrtvá přála si kdys žena,
má co měla duše zubožená
milého, vše v ňadro jsem jí dal,
co, jak děl jsem, lesklo se a květlo:
Však jsi ji tam viděl na předdvoří,
znáš ji též, bůh podivně to svodil,
by ji z dračích drápů vysvobodil
práva cit, jenž ve tvé hrudi hoří!"

Vzkřikl Hanuš, zjasniv temný zrak:
„Onen anděl, kmete, tvou že dcerou?
Ach, že vězeň jsem, že bíden tak,
stíhán děsných vlkův smečkou šerou!

Pro ten klenot chtěl bych s žití hněvem
ještě jednou klidně v zápas jíti,
třeba strádat bylo mně i mříti,
srdce mé je plno jejím zjevem,
jak má duše širé vlasti plna;
ó kéž zpět se vrátí žití vlna,
obého bych dobyl v lásky síle,
sobě jí, a lidu vlasti mílé!“

„Ztiš se, pane,“ Blažej zase znova,
„lehce stráží zaslechnouti slova,
a kdyby i neslyšela cele,
k vůli zdraví jednej obezřele.
Toužíš žíti vlasti. Znám je, znám,
ona kouzla půvabná a svatá,
jejichž sladkým zvukem duše jata
vzhůru spěchá k nebes končinám.
Miluješ mé dítě, cítím tak,
prozradil to plamenný tvůj zrak,
plamenná řeč tvá a prsou chvění;
vím to od onoho políbení,
jež jsi, oděn mnichem, na útěku
Jitce mé tisk na ruku pln vděku.
Ano miluješ, jsa milován
více mnohem, nežli cit tvůj tuší,
bohem vládneš v útlé dívčí duši,

její vzdechy, její oka vzplan,
její sny a její hovor vlastní
vyzradil mi všecko, co mě šťastní,
co mě nese, čím svou smyju vinu
než bůh choré utíží mi zraky . . .
tys ji vysvobodil — já tě taky —
dám tě vlasti zpět a pro vlast zhynu,
pro svou milovanou rodnou zem —
dlouho váhal jsem . . . dnes hotov jsem!"

V oku jatce zlatá záře zplála,
trpce však se ústa usmívala:
„Ubohý, jak zniknouti té věže?
dnem i nocí žoldák vchody střeže,
nelzeť prchnout ani s okna skokem,
ani chodbou vzdáliti se krokem.
Kamo hledíš, všude, z každé strany
smrt vyhlíží z ostří partyzány.
Nelze, marno!" „„A já myslím přec,
srovnej okem postať svou a moji,
na svou hleď, pak na mou pozři plec,
pomysli, že v mém jsi ukryt kroji,
v plášti mém, v mém širáku a v noci . . .
nelze-li ti býti ku pomoci,
když i heslo, které bude dáno,
tobě zradím, abys z této koby

chůzí starce za temnější doby
z věže prchl dřív, než svitne ráno?‘‘‘‘

,,Starče,“ zase Hanuš, ,,co to díš?
snad že šílíš starou myslí svou?
stráže zatknou oba najednou,
nežli uzamkneme tuto skrýš.“

,,Aj, proč oba, příteli můj mladý?
ty buď žalářníkem, stáří líče,
v kobě odevzdávám ti své klíče, —
vyjdeš volně . . . já zůstanu tady.“

Vzkřikl Hanuš, slza oči chvátí:
,,Jak, ty svůj chceš život za můj dáti,
za můj, za naděje pouhý svit,
já mám žít, ty smrt chceš podstoupit?
Ne, to nelze, žij, tys šlecheten!
vlasti vychovej svou vnadnou dceru,
pro mne zhynul navždy štěstí den,
lid můj mrtev potácí se v šeru,
sláb a cháb je, nadšených už málo,
a co u Čáslavě se mnou stálo,
rozprchlo se nesouc domů strach . .
Jarmem upoutal nás krutý vrah,
zhynu, — psancem jinde nelze žíti —

zhynu rád, tu hrůzu nechci zříti,
umru tak, jak oni, boha v oku,
kteří zahynuli po mém boku!“

„Aj, tak málo miluješ svou zem,
že chceš mřít, když k životu tě volá?
nevíš snad, že v Orlických hor lem
vzdor se skryl a roste silou zdola?
že Králický sněžník v slunném žasu
na svém úpatí zří českou chasu
vůdce toužící, by v blízký den
trhla v pole od Broumovských stěn?
nevíš snad, že Praha jako žena
bázlivá je znova poplašena?
Včera ráno přikvapila zvěst:
mladý Těchnic opět s lidem jest,
ale běda! nehodou se zmaří:
není vůdce tvého odhodlání,
síly tvé, tvých sokolíků v skráni;
bez tebe se výboj nepodaří . . .
Na kolenou prosím, sluha tvůj,
postav se těm odhodlaným v čelo,
hleď, jak staré, bídné již mé tělo,
přijmi — umru jinak — návrh můj,
ať jsem aspoň nějak platen vlasti,
než hrůz všech nám padne do propasti!

Přijmi, probůh, hroznéť přijdou doby,
čítámť věru osmdesát let . . .
skonám strachem bídný vetchý kmet,
ne-li šíleného vezmou z koby."

„Věčný bože," v slzách Hanuš zas,
„hle, též anděly náš zrodil čas!
Bratře, otče! srdce tvého krása
sluncem se v té koby temnu jásá,
věřím ti a nelze přijmout přec,
hřích tvé smrti nechce nést má plec.
Ty chceš mřít? vždyť dcery něžné vnady
urvala by cizopasná sběř
dřív než by ji zavraždila, věř,
za pokutu stejné s tebou zrady!"

„Ne," dí Blažej, „chci, než budu mříti,
dceru šťastnou po tvém boku zříti,
šťastnou v lásce, šťastnou nade všemi,
v šťastném lidu, v šťastné opět zemi,
které tebou hrdinu chci vrátit —
za to rád chci živobytím platit!"

„A tvá dcera volna se mnou jíti?
vlastní lásku koupit tvojí smrtí?
mníš, že ji ta oběť nerozdrtí?"

„Po tvém boku šťastna bude žíti,
bez tebe jí všecko prosto krásy,
tys jí vrchem života i spásy,
sluncem jest jí tvého oka svit,
smrti mé však nesmíš vyzradit.
Řekni jenom, až se útěk zdaří,
a ty šťasten, drahé vlasti k blahu
najdeš sílu k vyhubení vrahů,
že na cestě k vám mne zhnětlo stáří,
tam pod těmi děčínskými lesy,
a že opět, až se ztiší zem,
věčnou lásku znova slíbíte si
v půdě otecké, mým nad rovem.“

„Nelze mi, ač v boji tonu zlém,
život koupit jiným životem,
rodné štěstí krví otce, kmeta,
zachraň bůh! Radš pod meč hlavu dám,
proč jsem žil, i mříti neváhám,
život z milosti jen béře sketa,
stokrát horší loupežného vraha . . .
Za tvůj život nechci koupit blaha.“

„Nechceš, nechceš? Ó toť krutá zvěst,
tedy všecko ztraceno již jest?
Marně myšlenka svou peruť pruží,

srdce vadne, prsa se mi úží,
z olova jsou stářím ztuhlé oudy!
Věčný bože! těžké jsou tvé soudy,
kterak nésti takou žalův směs,
jež mne tíží?“ . . Na kolena kles,
k nohám Hanušovým kloně tváře —
„sporu toho nesnesu! . . . Ó synu,
vyslyš mě, sic u nohou ti zhynu!
Nechceš vzíti mého žití zbytku
za vrch lásky, jež ti nebem kyne,
za svobodu národa, jenž hyne,
za práv lidských libovonnou kytku?
Vyslyš mě! viz, objímám tvé nohy,
prchni, spěchá čas, mě padnout nech!
Ne-li, zhyneš, a já přeubohý
umru s tebou hrůzu na ústech. .
Dítě moje, oklamáno žitím,
bloudit bude v cizím světa kraji,
vlasti českou vrazi udusají,
spláknouce ji vášni vlnobitím
navždy úsměv zkvétajících niv . . .
probůh, vyslyš mě a budiž živ!
Pomoz, jestlis v kámen neutuh,
musíš zachránit se, tak chce bůh!
Zachraň vlast tím vetchým žitím mým,
zachraň ji!“ . . . „Nuž, otče, učiním,

osudu co ruce na mne kladly!"
a již oba v náručí si padli.

„Rychle," šepce jásající kmet,
„kvapí čas, dél nelze otálet,
aby skutkem záměry se staly;
noc plášť nezdobený spouští k zemi,
sever zvučně věje perutěmi,
strážcové se právě vystřídali.
Slyšíš, o zem buší hrotův tíži,
dolů s pouty, jež ti útěk víží,
neotálej, učiň odhodlaně,
a zde dýka ve zlu ku obraně.
Vezmi plášť můj, širák stáhni v týl,
nízko jako já svou šíji schyl,
zavři dvéře, jak by větrů srázem,
a mdlý kahan pusti z ruky na zem,
by stráž ospalá ten soubor svodů
v prosté mysli měla za náhodu.
Až stráž zastaví tě partyzánou,
‚Řím a Praha' řekni — heslem je to
po rozkazu vojska noci této,
a jdi dále pravou dvora stranou.
V osvětlenou moji síňku spěš,
připravenou zbraň už nalezneš,
vezmi ji, pak v zad růžného keře

nizoučké ti vyhledati dveře.
Těmi vejdeš bez lomozu zcela,
ruka má je napřed otevřela.
V sádek jimi přijdeš ohrazený,
tiše kráčej podél příčné stěny,
až při konci vchodem nízké branky
Svatovítské vkročíš do kaplanky,
do níž chodbou od svatého Víta
záře hvězd a svobody ti svítá.
Neotálej, hleď než slunce vstává,
abys na Mělníku zavítal,
v mlýně posledním ves prchne žal:
tam již Jitka tebe očekává.
Slíbej slzy její, bůh vás veď,
pomni na vlast. Avšak s bohem teď,
chvátavost vždy víc mi srdcem třese,
rychle, bez slabosti rozlučme se!" —

Loučení! To zle dvé srdcí drtí,
když jde jedno k žití, druhé k smrti,
u věčnosti rozdílné dvě půle;
nechať sobě patří z boží vůle,
přec jim nelze déle žíti spolu!
Šťasten je, kdo nezná hrůz těch bolů,
a kdo s hvězdou klidu v lehké skráni
zírá v ústret svému umírání. —

Na hruď klesli sobě muži oba,
v srdcích ohně, v bledých lících vláhu,
a než k půlnoci se nesla doba,
z Mihulčina kročil Hanuš prahu,
kmet však s tváří citem zarosenou
k nebi povznášel svých rukou obou,
vítr hněviv dral se věže stěnou . . .
Bílý anděl letěl temnou kobou. —

Venku vichr úpěl, vyl a lkal.
Hanuš svoboden, leč osten v hrudi
rval ho posud, z hloubi vzdech a stál,
v síňku šel, zas soustrast zpět ho pudí,
aby kmeta hrozné smrti zbavil;
odcházel, leč opět v kroku stavil
rozvažuje: ztracena již doba,
dřív jen mě, pak sťali by nás oba!
Hrozno! . . . V ráz kdos za ruku ho chopí.
Ulekaný Hanuš hlavu klopí,
leč už hromem, když se v skalách vzruší,
slova Krepiho mu straší duši:

„Hej, Blažeji, záhy přišel's zpět,
proč že s vězněm netrávil jsi déle;
a kde onen srdce tvého květ?
Jdi a řekni, ať mi lůžko stele,

čest budete z toho míti oba,
že vás Krepi v noci navštívil,
ty i potutelná tvoje roba!
Nemáš vína? mluv přec, rád bych pil;
dej je přinést! Nechceš? pomoc není,
později nahlédneme do vězení,
jak noc poslední chlap tráví v kobě,
nevěřím ni dceři tvé ni tobě!
Hybaj tedy, slyšíš? pil bych, pil,
jinak leknu kaprem v suché řece . . ."
a Hanuše v nachýlené plece
meče rukojetí zabušil.

Poznal Hanuš, že mu nelze zpět,
dech se tajil, zatínal se ret,
ruka chabla . . . Musí zhynout? musí?
Úzkost ukrutná mu ňadro dusí,
marněť všecko, přelstila ho zloba
dřív měl zhynout on, jenž odboj zveď,
nyní Blažej též . . a v tepnách v led
rázem krev mu zaměnila doba,
strachem o dívku se zježil vlas:
„Ne, tak zhola nepoddám se ještě,
svatá pomsto, změň mi ruce v kleště,
jsi-li v právu, slav svůj hodokvas!"
A již v hrudi hněv a vzdor se vzpialy.

jak dvé děsných ořů ve spřežení,
pohaněných hromů bičem z dáli;
u výš trysklo duše hněvné vření,
chvatem blesku mužnou ruku vztáh,
a dřív nežli divu hleslo slovo,
sevřeno je hrdlo cizákovo.

Zděšen vytřeštil své oči vrah,
hleděl výrem v Hanušovy tváře,
zda to skutečnost, či mysli blud?
Zachroptil — a v snědé líci rud,
hyna hadem v sokolově spáře:
krev, zjitřena vínem, kvapem stydla,
s hrůzou viděl vše, chtíc zpupný zmlk',
do vlastního vstoupil do osidla,
aby skonal jako vilný vlk.
Marně toužil z pochvy dobýt meče,
marně vzdorná síla hrudí zdouvá.
Hanuš stiská, nazpět s Krepim couvá
a jak víšek v jizby kout ho vleče,
stiská zas, a jest-li lidskost váhá
konec učiniti lstné zmiji,
nutí hněv, strach rdousit napomáhá.
Prsty Krepiho se v páž mu ryjí,
hrdlo sípá, v sloup mu stojí oči,
tvář se stahuje a šíje točí,

hruď vždy více krotne, noha zvadá . . .
Neškoden už, chabě nazpět padá

Prchá Hanuš z jizby — kahan zhas' —
na svobodě sokolem je zas,
sokolem, ač na zraněném křídle
posud pálí rubín krve stydlé,
a než slunce povzneslo své kštice
z rudě zlatých na východě mrakův,
zdatným letem orla, krále ptákův,
u dívky se octl na Mělníce.
Ponejprv svých ňader touhou ručí
bezvolně si létli do náručí,
všecku bolest utrpenou světem
v šťastný zapomněli okamžik,
srdce se srdcem, ret splýval se rtem,
a než polou den lahodný znik',
hor mohutných ukryti jsou stěnou . .

Blažej v žaláři dlí na kolenou

DESÁTÝ ZPĚV.

Praha spí! Sny krvavé a děsné
slétají se ve chomolném víru
temnoblanným křídlem netopýru
na ulice ponuré a těsné.
Slávy duch, jenž k nebi dřív se zvedal,
jak se z práva lidu síla zvedá
skrýši za mosteckou věží hledal,
tajný hovor s lebkami těch veda,
již ubohé vlasti ku neštěstí
mečem zahynuli na náměstí.

Z Hradčan k městům děsný zírá klid,
žal z posvátných zbytkuv Vyšehradu,
mrtvolou je všecken pražský lid,
řeka rudému se rovná hadu,

který hněviv úžlabím se dere
a do pustých břehův chvostem pere.
Z oken domů rozbitých zří děs,
v krčmách hýří lotrů pestrá směs.
a smrt, v příkrov zahalené líce,
se sekerou sedí u radnice.

Zvolna před Týnem se vzmáhá ruch,
plamen pochodní se v kouři svíjí,
v rudé záři, jako v slunci much
lid se hemží; lešení se sbíjí,
na němž katem mřít má selský vůdce,
Hanuš z Řičan, lidu polobůh,
soudcův nálezem však dobrodruh,
víry prznitel a země škůdce.

V šíř i dále znějí kladiv rány,
v šíř i dále lomoz pracujících,
kteří, v hlavě víno, tupost v lících
za zlato vším obsluhují pány,
nechať vlastní patří k tomu dcery;
vlčí plemeno to proněvěry,
jemuž vzorem krvelačný vrah. —
Vše již stojí; brzo svitne ráno,
v němž zlé dílo má být vykonáno,
posud noc . . . jí z klína stoupá strach.

Na náměstí z domů lid se sběh',
zvědavostí v tlupy rozestaven,
nespal dnes a přece není znaven,
ba snad ani hlavou neuleh',
by mu popravu jen bylo zříti:
kleslať mysl Pražan přehluboko:
že šlo pro dívanou jenom oko,
ne by srdce učilo se mříti
za vlast, hrdě, mužně bez ostrahy,
bez krůpěje slzavého deště,
jak činilo před nedávnem ještě.
Všemu teď byl postrachem meč nahý,
pouze proto lidé kolem stáli,
aby děti svoje varovali
činu, za nějž umříti měl ten,
jenž chtěl půlnoc změnit v bílý den
a dát srdcím víru zpět a klid.
Tak se duší zvrhl městský lid!

Hvězd sbor poslední již v nebi mřel;
dávno znamení již zvonem dáno.
na východě bělelo se ráno,
vojska čtverhran již se uzavřel,
ba i rakev stála pod lešením,
prostě sbita, s neozdobným víkem,
snědým střežena jsouc kopinníkem.

Také u špalku již, s tupým zřením,
s pomocníky a s vojenskou stráží,
mistr stojí s obnaženou paží,
kterou na dvouručák pádný skládá —
bůh ví, co ten hrozný v hlavě spřádá.

Zde lid stál, však na Hradčanech výše,
v domě purkrabím, byl hněv i žas,
v soudní síni upírové říše,
na Krepiho čekajíce vzkaz,
sem tam přecházeli nedočkavě;
hned se uklonila hlava k hlavě,
hned se nedůvěrně kolísala:
„Nejde, jaká nehoda se stala?“
A zas hlavy jako u porady
šeptem shýbají se dohromady,
Kravařský jen, církve horlitel,
zvyklý častým popraviště tížem,
na klekátku na modlitbách dlel
s ostatkovým v pravé ruce křížem.

Přišel sám a záhy, nedočkav,
by, jak pravil, kalvínský ten brav
i s tím lotrem, sedláky jenž svodil,
slovem božím k špalku doprovodil.
Doufalť, než kat o hlavu ho zkrátí,

že se duše přece k Římu vrátí,
bez jehožto víry spásy není,
jenom pekla věčné zatracení.

Také stráže hotovy už byly,
s Hanušem by k radnici se braly,
ale marně v ratejně své stály,
k odchodu se přece nevzchopily,
nechť zvon dávno šestero bil ran;
posud scházel Krepi kapitán.

Netrpěliv vetchý čechral vlas
v rozhovoru s Michnou Maradas,
vykládaje: „Snad ta bystrá hlava
po nějaké pitce nevyspává?
Ztrestal bych ho," děl, a mhouřil zrak,
„ale v bitce vždy byl prvním k dílu,
jeho sbor jak káň, on jako drak,
proto jestli opici má v týlu,
laskavě mu tenkrát poshovíme,
však mi také jinak nečiníme!"

Michna usmál se a hlavou kýv:
„Stále v práci, není také div,
radostí-li déle hleděl v džbán;
byltě vám štěstím všecek překonán,

že jsme toho Říčanského jali,
snad že s druhy nad tím hodovali.
Nuž jestli ho víno posud trudí,
nechať přítel Jeníšek ho zbudí,
víte přec, že každé naše přání,
vykonává Přibík bez meškání . . .“
A již důvěrně dí k úlisníku:
„Pane podkomoří, soudu k díku
do Mihulky spěšte, kvapíť den,
hleďte již, by přikovaný zrádce
bez odkladu ven byl vyveden
pod meč práva; druhé na oprátce
zvěšet dáme německými katy,
již tak zručně, novém po způsobu,
z živých mrtvé robí v kořist hrobů.
Jenom rychle, čas je vrchovatý,
otec Kravařský rád půjde s vámi,
poslední by útěchy mu skyt —
ovšem že to vše jen pro ten lid —
a pak s těly do morové jámy,
v mrchoviště, tamo při oboře,
vojenské kde pohřbili jsme oře,
ač se mi to velmi srdce dusí,
s kacíři že koně ležet musí,
kteří vojíny a jejich zbroj
za kříž spasitelův nesli v boj.

Spěšte, prosím, rotník věžné stráže
sprovodí vás; Blažej žalářník
za dohledu vás dvou nechť ho sváže,
nic nedbejte na prosbu ni křik,
jestli však už Krepi při něm přec,
pak dojista spravena jest věc,
a my rázem vytrhneme všicci
okázale dolů před radnici."

Skokem kočičím vstal Jeníšek,
kloně se, jak dukáty by hledal,
tak že kordem v zadu plášť se zvedal.
V tom vnitř dvora zavzněl hluk a skřek,
jako bouře úžlabím když letne
a tříšť skalnou křídly v propast metne,
nežli v řeky peřejích je skoupá:
stráž žalářní, byvši záhy z rána
u vrat Mihulčiných vystřídána,
plachým krokem v soudní jizbu stoupá.

Zaraženi stojí kněz i pán:
„Jaké k nám tě pohánějí zvěsti?"

„Ubit," dí muž, „je náš kapitán!
Nevím či, snad moru černou pěstí,
děs mu vrhající v divý zrak.

Jako oběšenec v líci charém
sesinal, hnát tuh je svalů zmarem,
v čele strachu studený je mrak;
na prahu tam domku Blažejova
zřel jsem jej, leč nevypátral krve.
Chtěl jsem zkřísiti jej ovšem prve
nežli zvěstoval bych tato slova,
ale marně, přec však ještě dech
zesinalých chvěl se na ústech.
Volal jsem, leč v úsvit chodby starý
nesvedl jsem Blažeje ni dcery,
byli pryč, a dvéře dokořán! . . .
To má zvěst, — leč dosti lidu v dvoře,
aby, lze-li pomoci, vším spoře
obsloužen byl statný kapitán."

Jako bleskem omráčeni stáli
páni, shromáždění ku popravě,
hlava kvapně klonila se k hlavě,
a s vojákem v rozhovor se dali.
„Jak?" dí Maradas. „Co? Blažej pryč?
Snad je v síni zabit se svou dcerou?"

„Ne, vše prohledal jsem v příč a příč,
světnici i komoru tu šerou,

ba též ve sklepení hledal jsem, —
jak by za nimi se zamkla zem!"

„Přepodivno! Kam se asi děli?
ti by nejlepšími byli svědky,
aby holou pravdu pověděli,
loupež-li či milostné jen pletky
příčinou, že padl tento rek.
Snad chtěl lidem ku pomoci býti,
když jim tajných vrahův podlý vztek
s úsporou chtěl vzíti živobytí? . . .
Však že krve není? Či v zlém vzchopu
shodili je vrazi do příkopu,
nebo zardoušené vrhli v keře?
Krepiho jsme měli v proněvěře,
kdežto zatím rozvážný ten muž,
co soud žádal, bedliv konal již.
Nu, svitne-li života mu záře,
milost vyprosím si u císaře,
aby patent udělil mu díkem
a mým jmenoval ho praporníkem!"

„Splníte jen touhu všechněch nás,"
vece Michna a dí k poslu zas:
„Nu, a vězeň v žaláři, zda víš?"
„Ano, posud naslouchal jsem hojně,

kterak srdce svého bědnou tíž
modlitbou chtěl mírnit bohabojně.
Slyšel jsem, jak plakal, přecházel
a zas dlouho na modlitbách dlel,
aby láska boží mír mu dala;
samého mne skoro lítost jala.
Však i Blažej odcházeje, byl
těžce sklíčen vězně vzdechy těmi,
tak že z ruky kahan upustil
a šíj těžkou klonil téměř k zemi,
také nepřišel té noci víc . . .
To je vše, dál nevím zhola nic."

„Zmotaná," dí Začal, „věru zvěst,
ale jen když Hanuš v kobě jest,
o Krepiho hned se postaráme.
O Blažeje, vyprahlého kmeta,
není zle, jsem rád, když po něm veta,
za shnilého statnějšího máme,
bez toho — já vím to, vzácní páni —
chabé bylo jeho nakládání
s Petrovskou a predikatskou sběří:
té se nikdy dosti nenaměří."

„Uvidíme," Michna dí, strach v řeči,
„nestůjme však, hrozíť nebezpečí,

přesvědčme se, páni, raděj sami,
rychle však, lid, jenž se shromáždil,
nesmí na divadlo čekat dýl,
ač že dostane se toho všem
odvážlivým z Říčan Hanušem,
jenž měl v lidu dobrou pověst rváče,
teď však ve vězení lká i pláče,
modlí se a k modru nebes vzdychá!"

,,Snad v něm vězí ještě zbytek mnicha,"
vece Talmberk, posavade něm,
mluvilť málo, nemoh pro objem,
nadmut tělem jsa i rudou skrání,
jako zlostný krocan v hudrování.

Kravarský jat hněvem hlavu schlíp'
za nevhodný o mnichovi vtip,
ale rázem zvedl zase tváře, —
a vše pospíchalo do žaláře.
Vešli na dvůr — Krepi dýchal již,
a když Maradas mu stanul blíž,
vytřeštil naň zrak a rukou trh',
ústa siná chvěla se a chvěla,
a mdlá slova pojednou z nich zněla,
divná pánům zlekaným: ,,Chám prch'!"
Jako blesk, když sjede v hnízdo draků,

div i strach se jeví v jejich zraku:
„Vše teď jasno,“ děli: „Podle všeho
střežil Krepi toho Petrovského,
věda, že je Blažej sláb a stár,
než by platně spoutal selský pár,
napaden však, konaje svůj střeh,
rdoušen je, až ztratil zrak a dech,
kým však? Hanuš v žaláři je přec?
Nechať rázem odkryje se věc!“

Po klíčích se pán i sluha shání,
aby pravdou usvědčen byl zcela,
o kom as ta krátká slova zněla
Krepím pronesena v namáhání.

Otevřeno. Dvéře sotva stačí,
těla k tělu, hlavy v před se tlačí . . .
Výkřik všechněch v kobě divu svědčí,
jako upír sem tam polétaje — —
starý Blažej, lože u pokraje,
hlavu v dlaních, na kolenou klečí.
Zlícen četný voják naň se vrhá
a surová, vraždou ztuhlá páž
vetchým kmetem z dlažby vzhůru trhá.

Zakřiknuta knězem stane stráž,
Maradas pak v nadávce a klení
záhady té žádá vysvětlení:

„Mluv, jak prchl Hanuš, že zde není?"

„Pustil jsem ho v noci v přestrojení."

„A proč, chlape, příkoř tu nám všem?"

„Abych hrůzy osvobodil zem,
která vámi, satanovo hloží,
ze dne na den příšerně se množí.
Bohem nadšen váš jsem úskok zvrt!"

„Hoj, ty zmije, vlezlá do člověka,
zrádce, rabe, pse! Víš, co tě čeká?"

„Vím, a zvážil jsem, mě stihne smrt!"

„Ano, smrt, a také tvoje hádě!
Jistě že tvé pomáhalo zradě.
Rci, kde ta? Mluv, kážu, poroučím!"

„Neporoučej! Sám dím: prchla s ním,
jeho ženou bude v jeho víře!"

„Nuž pes za psa, kacíř za kacíře!
Však dřív zradí tvoje čelo lysé,
než je roztříštím jak shnilou dýň,
která v Praze hostila je síň,
kudy prchli, a kde ukryli se?“

„V lesích ukryli se dozajista,
na svobodu prchli horskou chvojí,
pomsty meč kde exulant vám chystá,
snad té chvíle v Lužici již stojí.
Objednal jsem věru ručí oře,
v Žitavě-li nejsou, budou v skoře.
Teď je šest, mé duše prchá strach,
letíť s nimi, slzy blaha roní,
ve dvou u cíle jsou hodinách;
netýrejte stíháním svých koní,
v čas přinese holubice zvěst,
že, jak pravil jsem, tak v pravdě jest!“

„Bídníku!“ dí Michna rozvzteklen.
„Škoda, že ti podvodného žití
na prstech lze sčísti každý den,
sta let bych tě toužil v rukou míti.
Ej, což bych tě mučil, rval a týral,
až by se ti chromý pařát tvůj

i ten v hlavě scvrklý mozek sbíral --
duší svou i tělem patříš v můj!“

„Nejsi soudem duše, věz, a tělo
připraveno čeká každou muku,
kdyby tisíckrát se v kleštích chvělo,
kliden jsem, dalť spasitel mi ruku;
nechať strach váš na bedra mi sedne,
z lásky k vlasti nebesům mě zvedne!
Bloudil jsem! Když jiní umírali,
tupě jsem vám sloužil, žel těch časů,
abych zřel, jak klenoty jste brali
s hrdla vlasti k zhýřilému kvasu,
a jak v krvi svatých mučedníkův
zbarvili jste šat svůj v jasný nach,
a v poupátka malých dětských rtíkův
na ty kladli blesk, již na marách,
sťati vaší nenasytnou hanou,
klenbu čel svých měli v podnož danou.
Či jste nezhubili český rod?
Bratry, sestry, děti, otce, matku
střádajíce z lupu jejich statků
bílý peníz na svůj černý svod?
Nad mou hlavou rostly hory žalu;
tíže zoufání a tíže let
zmořily mé oči do úpalu,

strach, vašimi skutky v hrudi set,
stále třásl hadí svoji kštici
a vám v tváři podobal se všem:
jezovitům, pánům nad tisíci,
komořím a běsným drábům těm,
kteří v české přikvapili sady
aby jako vepři divocí
za páterů cizích pomoci
v prsou krásné vlasti ryli všady.

Děsné bylo zloby vaší dmutí,
proudem žití českého tek' strach,
vale mrtvoly, jež zprznil vrah,
tak že hory vzdechly v ustrnutí . . .
V této hrůze děsné samopaše
v Hanušovi zřel jsem mesiáše!
Ano, v něm, jenž orlem přiletěl,
zrakem hvězdy znítil v klenbě čel,
jež v noc hrůzy na slámu se kladla
mezi tím, co s uloupeným statkem,
pod záštitou matky s Jezulátkem,
neřest zdobila vám večeřadla.

Bůh mě osvítil, já všecko zřel,
a když osud na Hanuše zrádně
v polích u Kouřimě zanevřel,

jednati jsem hodlal bezodkladně,
dřív než soud váš, který národ maří;
pustil jsem ho, smělou pravím tváří,
abych, účasten cti bohatýrů,
také umřel za volnost a víru!

Aj, však uvážil jsem žití svoje,
oroubené trním v před i v zad,
z něhož vylétaly svárův roje,
řeřavý se vztyčil žalův had;
uvážil jsem šedin planý květ,
čelo zpuchřelé a zvadlou ruku;
poznal jsem, že nelze na ústret
vaší zlobě hubit vaši muku,
ale nadarmo jsem nechtěl žít,
chtěl jsem vlasti dluh svůj zapravit,
proto, třeba pozdě, na výplatu
za Hanuše život dávám katu,
ač bych jej radš v tlupy toužil vsout,
které přijdou pod ochranou Páně,
by vám roztepaly dračí skráně.
Nelze bylo jinak uniknout
věžní stráži s basiliška zřením,
leda výměnou a přestrojením.
To jsem věděl, překonal jsem boj
lásky vlasti s činem proněvěry,

jedno scházelo jen na úkoj
žalné duši: osud drahé dcery,
však i to se z boží vůle shodlo:
dítě mé a Hanuš jedno jsou,
štěstí vroucí lásky v hruď jim bodlo
z toulu vnad svých plitku růžovou,
jíž, dá bůh, mé vlasti síly prosté
bílých orlův zdatné hnízdo vzroste!"

„Hnízdo štěňat!" křičí Michny chvat,
když chtěl Talmberk mluvit rozlícený,
počna se už hlasem zajíkat, —
„mníš, že orlové se líhnou z feny?"

Blažej zrudl studem, chvěl se, bled,
těžce v duši dotčen oddech' z hloubi,
povržlivě svoje oko zved'
na ty české šlechty nové rouby,
kývl šedou hlavou, oddech' znova,
a hněv přitlumený stěsnal v slova:

„K této haně neodpovím, věru,
snad máš pravdu, maje také dceru,
ale věz, že cit i čin se různí
v lidských srdcích utajené kúzni.
Haň si dále, dnes můj planý prs

bují květem jako jarem rovy,
nebo na dvoře ten starý trs —
zkvétá rudou láskou Hanušovi,
který, dá Bůh, objeví se v čas
s větší silou, aby ztrestal vás!
Spílej! Gideon ten přijde přece
jako hvězdy netušený zjev,
aby zničil žíravý váš hněv;
svatým ostatkem pak budou klece,
která tamo trčí s mostní věže.
Celý svět vás více neostřeže,
nechať vztek váš všecko poutem svírá . . .
člověk jen, myšlenka neumírá:
u popela žertvy doutná, září —
pán bůh dá, že po druhé se zdaří!“

Pyšný Maradas se usmál stranou
hlasem výra, ptač když ulekanou
vystrašil, neb had když stlaním chřestí,
a na meče jilec bije pěstí:
„Nu však my se o to postaráme,
blbý věštče, na tisíce střel
ze všech úhlův světa sehnat dáme:
každý zhyň, kdo na nás zanevřel
a kdo samospasné odstoup víry;
v pouta skujem pluhy, kosy, kýry!

Pod našimi meči, chtít-li budem,
znikne slunce ve svém plání rudém,
že věk za věkem se bude stmívat,
Naučíme chlapy Jana vzývat,
který v kostnickém se ohni škvařil;
boj se zdaří, jako teď se zdařil,
ukloní se po dědinách chám
a zas plný bude římský chrám,
ne-li, kat jim klobouk s hlavou smekne.
Strach ponesem vstříc té luze sprosté!"

„Noste," vece Blažej, „jenom noste,
lid před hrůzy pláštěm nepoklekne,
kdybyste ho slunci pošili,
pod pačesnou jeho košilí
v zlatých srdcích ocel vzdoru roste.
Tak-li mníte, sami sobě lžete!
Vizte boje víc než dvěstěletí!
Jako dřív tak v skrytu horských dřev
roste české síly hrozný lev,
který skokem mohutným vás schvátí . . .
Nejásejte ještě, žháři, kati!
Zabte mne, já šťasten přece žil,
že jsem smrtí život nastavil
Hanušovi, jenž mé nitro plní.
V duši bouře modliteb se vlní

k bohu, jenž mne proto choval v skrytu,
aby cévy za toho krev daly,
jemuž lože krvavé jste stlali
a jenž hvězdou bude na blankytu,
až vy za průvodu černé luzy
dějin šerem budete se krásti
rudým stínem v plameni své hrůzy,
v postrach nové doby svaté vlasti,
která vyvrhne vás v čase skvělém
zmetkem lidstva, boha povrhelem!" —

Pány kolem zalomcoval vztek,
v tvář Blažeji naplil Jeníšek,
a dráb, nejprvnější v stráže davu,
pěstí v šedivou ho ranil hlavu,
bezvolně že staré plece sklonil
a jak jabloň, když ji sutky drtí,
s těžkým vzdechem blížící se smrti
květ bělostných vlasů na zem zronil.

„Hle, jak statným," Michna zahovoří,
„pojednou se dělá padouch tchoří,
prve lkal, teď hrdinou se staví;
počkej, chlape, však on kat tě spraví!"

„O sebe jsem nechvěl se, to věz,
aniž proto poklekla má noha,

prosil jsem jen za své děti boha.
by jich nelapila ona směs,
která v torbě lup a vraždu v lících
potlouká se zde i na hranicích.
Byl jsem sklíčen, nyní však jsem tuh.
sladký míru lék dal ňadru bůh,
tolik hvězd v ně napadalo s výše,
na věky že zaplašen je stín,
a duch u bran krouží oné říše,
v které není běd a hrůz a vin,
aniž falešnou se vahou váží
násilí a právo prostřed stráží. —
Prost jsem slz i žalu, nečekejte,
připraven jsem, rychle smrt mi dejte!"
„Přiznal se," dí hněviv Maradas,
„odpravíme toho za Hanuše,
nechať shromážděným na úžas.
Bez všech příprav ať jde v peklo duše,
která z naší milosti když ztyla,
lotřím padouššstvím se odsloužila.

Pojďme!" — „Ne, já připravím ho přec,"
vece Kravařský, „nechť aspoň stoupá
zrádná duše jeho v očistec;
až v stověkých plamenech se skoupá.
ať bůh věčný při posledním soudu,

chce-li, smír dá třeštivému bloudu.
Býválť vždycky naším věrným synem,
netřísnil se kališnickým vínem,
aniž ukláněl se k oné straně,
která matkou spílá svaté panně,
a kdo ku římské se církvi vine,
ten v plamenech pekla nezahyne . . .
Odstupte, nechť vyzradí své hříchy!“

„Nech mě, nechci, kněže msty a pýchy,
druhu těch, již v utýrané vlasti
původem jsou veškerých těch strastí.
Věz, jsem Říma stoupencem, leč přece
oněch ne, již vlastní bratry kleli,
bez skvostů že bohu sloužit chtěli,
neklonice před svatými plece,
lál jsem však, zle v moři tona vzdechův,
na to děsné nevražení Čechův.
Nenávidím oné podlé luzy,
jež k nám z končin světa neznámých
snesla mravů nákaz, zášť a hřích,
cizí řeč, smeť nejpestřejší hrůzy,
aby krásou zkvétající zem
lotříkův se stala údělem.
A vy, církve sluhové, je štvete —
sobě na úklon mne marně zvete!

smíru s vámi lačen pouze bloud;
nejsem s bohem ani s právem v broji,
duch můj kliden před boží jde soud;
dej mi pokoj aspoň v umírání,
a buď jist, že tvář se nezarosí;
co se v nitru bohem urodí,
to, nechť satan světu vévodí,
čepel ukrutnosti nepokosí!"
„Zatvrzelče," Kravařský zas ruče,
„což i tys pil z černé draka žluče,
kterou tajně při oběti chystá
predikantský travič v kalich Krista?
Chceš snad mít ne ráje květné luhy,
nýbrž peklo, ďábly za soudruhy?
Sprav se, pojď a své mi hříchy sděl,
či bys s nimi před trůn boží chtěl?
pojď!" „Ó nechte," v řeč pad' Maradas,
„zbožný otče, tady času není,
také lidstvu třeba schystat kvas;
slavněj učiníte na lešení.
Leč jak s Krepim?" „Tomu jistě bůh,"
dí zas páter, „všechen smaže dluh,
kdyby skonal, umřelť v povolání!" —

„Nuže, zbožný otče, nám jen vhod,"
dí zas hlava soudu, „teď však vzhůru

před radnici na krvavý brod!
Upoutejte proradnou tu stvůru . . .
tak a v před!“ — Už tlupa cestu dusá,
pěšky stráž, soud na komoních klusá,
pych vrhaje v těsný chomol lidu,
šatův zář a černých duší bídu.

Pyšně Blažej sivou hlavu nes',
jak by s plecí jeho v každém kroku
v propast času spadlo pásmo roku,
oko toužně hledí do nebes,
zdali spatří nad šedivou kšticí
zvěst svých dětí: bílou holubici,
která srdce potěšiti měla,
nežli hlavu kat odloučí těla.

Nevrací se, nechať plane hled,
místo ní však nad vojákův hroty
mostní brány blíž se havran zved' —
snad že vůdce černé dravčí roty —
volaje k ní ostrým křehotáním,
aby výhost dala vyschlým skráním
a zalétla s hejnem mladé spřeže
na radnici neb do Týnské věže.

Víc a více lidu přibývalo,
nad Týnem již ranní slunce stálo,
a vojsk řadami, jak soudci chtěli,
v radnici šel Blažej, páni vjeli,
lid však, přišed na divadlo rudé,
hádal se, že ten, jenž přiveden,
není Hanuš, který dnešní den
okázale sťat a čtvrcen bude.

S hradu hrozba ze tří zněla ran;
však než v Prahy klínu dozvučela,
již z radnice ztemnělého čela
soud královský vešel na pavlán,
za ním v posled, v řasném černém šatu,
Cortesi a první magistrátu.
Při vířícím v bubnu udeření
Blažej klidně, jak by kráčel k hodu,
zakrytých čtyř mužův za průvodu,
po stupních jde děsné na lešení,
na němž jako vraha černý sen
u kříže, jenž stranou postaven,
soudu písař, Začal, nález smrti
nedočkavě v supích spárech drtí,
aby čet' a zjevil každé hlavě
nenadálou změnu při popravě.
Herold soudu, Maradas když svolil,

třikrát hlasnou trubkou zahlaholil,
načež Začal níž se upokořil
a z listiny k lidu zahovořil:

,,Soudu nálezem, jenž k blahu státu
na Hradčanech sedí sedmé léto,
by dle císařského majestátu
mír a řád dal zpurné zemi této,
stížen po zákonu vetchý kmet,
který dnes, když k půlnoci čas spěchal,
zemězrádné sběře zpupnou hlavu
z posvěcených rukou vyrval právu
a buřiče uprchnouti nechal.
Místo něho, jak chce zákon tedy,
zhyne mečem sám, ten zrádce šedý,
a má ruka plnou mocí práva
pod meč katovi ho odevzdává.
Však že soud je vždycky milostiv,
a muž nepotřísněn českou věrou,
duše smír mu popřán plnou měrou!"
Domluvil a Kravařskému kýv.

Vážně otec k Blažejovi stoupá:
,,V posled pravím, učiň duše správu,
nechať duše v očistě se zkoupá,

chceš-li smírem v nebes věčnou slávu
místo k věčné trýzni do pekel!“

„Bůh mou správu zří, on u mne dlel,“
vece Blažej, „když jsem v šťastné tuše
konal podle vnuknutí své duše,
aby Hanuš těm byl zachován,
jež chce z jarma vyprostiti Pán.
Neruš mír ten, vím, že hřešil bych,
přijímaje boha z rukou tvých,
které biče na můj národ pletly:
s vrahy jste se v české ráje slétli,
až jste zabili jej v děsném vření,
ne však svaté jeho přesvědčení,
jež v slunečném srdci uzavírá . . .
Jednotlivci mrou — duch neumírá!
Svědčit pravdě chci jak onen dav,
kolem jehož urubaných hlav
káň, msty vaší družina, se rojí.
Kaj se smá, mne nech už na pokoji!“

„Hanebníku, v duši tvojí chudé
setí ďábla bují . . . sprav se . . . věř!“

„A já vím, že přece šťastna bude,
jak pod vesny retem hlohu keř!“

„Mám ti klnout na pomezí hrobu?“

„Bůh mě skryje a tvou černou zlobu
v úsvit lásky změní. Jdi, mne nech!“

Kravařský chtě klnout, z hloubi vzdech,
kříž pad z ruky, prsa se mu chvěla —
křik — a tíží kostnatého těla,
v leb mrtvicí raněn, beze slova
do náručí padnul pochopova.

Soudci, lid a chmurný kat se třesou . . .
Kravařského do radnice nesou.

Hrozná přestávka to, krutý den —
Začal katovi kýv rozlícen:
„Spěchej, slyšel's, jak se zpouzí smíru,
nechť lid zří, jak končí selská pře
a . . .“ v ráz přidal Blažej: „kterak mře
Čech za národ, za volnost a víru!“

Dupnul nohou Začal — bubnů zvuky
přerušily lidu hlučný žas —
žlutý pergamen mu padl z ruky,
zbled a hněvně katu velí zas.

Mistr stiskl meč a pochop sahá
po Blažeji, jehož šíje nahá
tíží let se sklání. Vzdychá lid —
u výš bleskem letí meče kmit . . .
v tom, jak by ji supa zloba mstivá
stíhala, níž perutí svou tuhou
s oblak slétá holubice sivá
s purpurovou kolem hrdla stuhou,
křídlo majíc tiše rozestřeno,
padá Blažejovi na rameno!

Marně odhání ji práva dráb;
Začal volá: „Tni, tni, oba zab!"
Ale mistr jako list se chvěje,
slza tvář a srdce strast mu ryje,
váhá, čeká, chví se, bledne v líci,
nelze odehnati holubici;
a lid volá: „Vizte, jaký div!
Starý bůh je posud ještě živ,
že všech utrpení u pokraje
posílá mu posla svého ráje!"

Slunně pozvedá se starcův zor:
„Pán bůh pochválen, má družko bílá!
Chabl jsem, však tebou přišla síla,
jsi mi zvěstí od žitavských hor,

odkud Hanuš sluncem zpět se vrátí . . .
ach, že nelze tebe zulíbati,
aniž rukou k srdci tisknout víc. —
spoutány jsou, duch však jde ti vstříc!"

Lidu podiv s pláčem jal se růst:
„Mučedník je," ze sta znělo úst,
dragouni však šavlí napřaženou
budící se spáče zpátky ženou.

Hluk a poplach šíří hněvná kola.
„Spěchej!" na Začala Michna volá,
Začal hněviv kata k práci nutí,
kat Blažeje k šíje pozvednutí . . .
ťal — a při hlaholném bubnů víru
sivý kmet i zkazka jeho štěstí
jednou ranou meče v tuhé pěsti
dokonali za volnost a víru. —

Kat mrtvolu v černé sukno halí,
ze stěn Orlických se bouře valí,
v Kladsku ruka ruku k pomstě stiská,
z Lužic k Praze mračí se a blýská" — —

JEDENÁCTÝ ZPĚV.

Mrtvé ticho. Země máť se třese,
hrůzy nohou zdusán její prs,
ve svých plodech štěp jen popel nese,
v květech svých krev růžový má trs:
cizák zabral chatu vyloupenou,
hrad i chrám, v němž z bible věstil kněz,
dívky hynou za klášterní stěnou,
juni spoutáni jsou do želez,
v damašku a zlatě chodí vrah. —
česká říše samý pláč a strach!

Léta hynou, nikde žádné spásy —
ten, jenž strašil druhdy světa půl,
orel Mansfeld, junák sivovlasý,
lidem plakán dávno zahynul;
u Zádru, chtě ujít vrahův léčem,
na věčnost šel s krunýřem a mečem.

A kde Hanuš, dědic jeho vzdoru,
proč že nejde v vhodný věru čas?
Valdštýn s Vídni ve zlém tone sporu,
Tilly zabit, země bez vojsk zas . . .
oj, jdou od severu jiné zprávy,
Hanuš vojska sbírá u Žitavy.

Jako mraky v noci dusném taji
k bouři kvapí nebes na obzor,
zevšad exulanti pospíchají
do zátiší Krkonošských hor.
Znova rostou nadšení a síla
rozprchlých se po Evropě druhův,
vše, co zloba posud nezhltila,
do rodných se tajně vrací luhův
k pomstě boží na zlotřilých smělcích,
zhoubcích práv a země na vetřelcích.
Sokolem Thurn střelmo do Sas míří,
Gustav Adolf orlem do Bavor,
Richelieu síť piklů znova šíří;
mraky sycena jest oblast hor,
v jejichž ňadrech černá smrt se vije
kolem hlavy války rudé zmije.

Z Lužic do Čech učiněn je vpád·
co dřív českou volnost utýralo,

divým kvapem na útěk se dalo
lvem jak polekané hejno stád,
okřídlené Hanušovy čety
zabírají v stálém vítězení,
před šesti co zanechaly lety;
není města, vísky, dvorce není,
kam by nevracel se na pospěch
cizím lotrem vypuzený Čech;
po stech kněží v průvodu se hrnou
do škol, far a chrámů nazpátek,
mečem svým jak bleskem Hanuš rek
křivdy hubí — loupežníci trnou,
a ti černí mniši ze Španěl
rozprchli se do svých skrýší stínu,
jak u větru z přisládlého blínu
ve skal spáry jedovatý pel.

Děčín dobyt; české chasy sbor
do města se prodral z temna hor,
tře a bije, šíře pláč a strach:
poražen je vůdce Tiefenbach,
s křídly zlomenými k Slezska straně
prch jak z drápu orla zkřehlé káně.

Ku Praze vždy blíže tíhnou voje
jako v máje utěšenou chvíli

v lípy větve bujné z úlu roje.
Kdo je raněn, ani nezakvílí,
třeba zmíral. S pozdviženou hlavou
k vůdci hledí s tváří usměvavou,
by mu cestu zlatou v život nový
ukázaly oči andělovy,
který v ruce prapor s kalichem,
v zjevu paní po boku mu jede,
a jenž nazpět v milou spěchá zem,
by ji věnčil skráně smutkem bledé,
které loupežníci vášní lítou
ovinuli větví trnovitou.

Jako bílý Sokol Hanuš letí,
za ním siré vlasti siré děti,
za volnost a víru heslem volá,
Pán Bůh s námi, Praha neodolá!

V Praze ticho. Velké hradu síně
vyzdobili páni ku hostině,
aby oslavili plni chlouby
desátý rok bělohorské zhouby.

Lahůdkami přetížen je stůl;
nejvyšší pan hofmistr dnes darem
příjmů ročních obětoval půl.

a pan kanclíř skvostným rudým žárem
hodlá rozjařiti země hlavy:
okovů dal náklad stoletého
na hrad přinést z panství mělnického,
císařem jež dostal do zástavy.

Veselo a hlučno kolem všudy,
divy tvoří český klenot rudý,
aniž dbá kdos přitlumených zpráv,
Sasův že a Čechův valný dav
z Lužic k Praze vede Arnheim smělý,
jemuž, vojevůdcem podružen,
Hanuš z Řičan prvním vojům velí,
aby zpět vzal říši, dravcův plen.

Hodovali. — V tom na chodbách ruch,
tlum jest měšťan; Michna strachem tuh,
poznaltě hned z jejich obličeje,
že se hůře nežli tušil děje!

„Co nám chcete, páni, v také době?"

„Rozjitřen je všecken městský lid,
ochrany proč nevšímáte sobě
pražských měst, jak kdyby mír a klid
bílým křídlem stínil vaše čela,

zatím hrozná zpráva zasyčela
města vůkol. K Praze táhne Sas
s exulanty Čechy, jejichž hlavou
ten, jenž uprchl vám před popravou!"

„Klam!?" dí usměvavě Maradas,
„chcem vás bránit, lží-li pouhou není
Petrovských snad, že by v rozkacení
voj náš hraniční byl pokořen?
Věru tak? Aj roste Hanuš ten!
Kudy kráčí zemských po hranicích,
v pustých samotách a skrýších lesů,
vydupává sbory váhajících
k děsnějšímu nežli posud plesu;
s Arnheimem k útoku se stroje
volá vyhnance, kdo ještě živ,
aby za pomoci saské zbroje
zpět je vedl do vltavských niv!
Jako hejna rozkacených běsů
selský lid mu v ústret spěchá z lesů,
že se prachu pozvedají mraky —
za tři dni sem přivalí se taky!
Kaplířové, Kinští, Těchnic, Bubna,
každý zvláště svůj mu druží sbor,
tak že predikantův ústa chlubná
právem dí, že stěny Krušných hor

bohem oživeny Praze kráčí,
aby zavalily zmetky drači.

Václav z Roupova, druh Hanušův,
tlučovským již údolím tou chvílí
z Litoměřic do Roudnice pílí . . ."

„Zadrž!" vece Berka, Michna: „Mluv!"
Ale posel nedbaje těch sporů
ani nepřestává ve hovoru:
„Žitenice zaleh Roupovec,
bratří Lstibořičtí Žernoseky,
a hrad Kamejk s jízdou Ploskovec;
povždy víc se šíří dravců vzteky,
z obrácených kacíři jsou znova,
vrchem víry kniha Ježíšova,
ona bible, kterou v hněvu svatém
páliti jste dali mistrem katem. —
Lidstva zpěv a zvonů hlaholení
vítá zbojce jako spasitele,
vše se k Hanušovým nohám stele,
beránkové na vlky se mění,
nejvíc ti však sbíhají se v křiku,
v rejstřících jenž byli kajícníků.
Divné zvěsti vypravuje lid:
Po boku že bílém na komoni

Hanušovi kluše nebes vid
a sbor jeho zlatým štítem cloní;
zázračný prý jest ten nebes zjev
v stkvoucím krunýři div archanděle,
zlatý šišák na bělostném čele,
v útlé ruce stkvoucí korouhev;
netasený meč na zlatém pásu
jarní písní o hruď koně zvoní,
plavé vlasy jak proud v slunce jasu
přes plášť sivý k patám až se kloní,
jak když zlatí paprskové vplynou
v rána době na pláň nebe sinou,
a kam mávne korouhví svou bílou,
vítězí Čech sterou nad přesilou."

„Snad ten zázrak též vám ňadry škube
zbožní páni?" vece Berka z Dubé,
„také zvěsti otravou jsou luze —
proč nám nepřejete klidné schůze?
nemáme snad původce těch šumů
přivést na radnici do rozumu,
aby" . . .

Nedomluvil; týmže mžikem
rozlétly se dvéře večeřadla,
Tiefenbachské jízdy poručíkem

pravda jedem v poháry jim spadla,
otravujíc náhle skvostná vína:
„Hanuš k Praze táhne blíž a blíž,
Čechy jeho jsou, snad celá říš,
za ním Sasi vtrhli do Děčína!“

„Aj?“ dí Michna, pohár pouště z pěsti,
„netušené, hrozné jsou to zvěsti,
Hanuš se Sasíky to že páchá?
Není v Děčíně snad Tiefenbacha?
Kdo vás poslal? rcete!“

„Právě on!“
a z úst všech se ozval děsný ston.

„Ó, tak pravdou!“ vece Michna v ráz,
„k Vídni rychle obraťme se zas,
nelzeť dát co na sebranou chasu,
na měšťáků hrstku zbabělých,
prchnem raděj, rychle, nechme kvasu! . . .“
a s ním Berka s Jeníškem se zdvih.

„Jak, vy páni z Prahy prchnout chcete,
kdo nás bránit bude? pro bůh, rcete!“
„My,“ dí Maradas, „s Hoef-Huertou,
ať si prchnou čeští páni, směle
sami v boj chcem jíti s lůzou tou,

nechať znají, kdo jsou Španielé;
my" — a oba pěstí na hruď buší —
„jako poctivci zde budem s vámi,
jděte jen, vše ostatní jsou klamy.
Maradas cti svojí neporuší,
životem svým brání čest a vás,
jděte jen!" . . .
Tu vchází posel zas:
„Běda, páni, běda! záhy v zoře
bude Hanuš z Řičan s vojskem svým
s Arnheimem stát na Bílé Hoře;
již ho prozrazuje ohňův dým,
rachot kusů, plachý úprk žen,
a než zora nový zrodí den,
zhynou mečem, nebo v ohně dýmu,
kdo jdou s Ferdinandem císařem,
nebo duší nachýlili k Římu;
Hanušovi patří celá zem!"

Jako jeden muž se páni zvedli,
rudé víno pili, přec však bledli,
za pokřiku skončen hodokvas,
sluha sotva plápol svící zhas;
všecko domů — z domů, z města kvapí —
na nosítkách, na voze i koni,
muži klnou, ženy slzy roní,

všecko v divé směsi: páni, chlapi;
vůdci, nedbajíce slibů svých,
s vojsk svých zbytky v různou tíhnou bránu,
s nimi v patách pražské chasy smích:
A my vstříc jdem Hanušovi k ránu,
dřív však pobavme se v sklepa skrytu
otců Pavlanů a Jezovitů. —
A již chasa z pomsty silou tuří
v klášterech a vrahů domech zuří;
ničí všecko na prach, trhá v rum
Jeníškův a Kravařského dům,
v kterém otec, tuše pomsty nával,
mrtvicí dřív ztepán dokonával. —

Křik a nářek kolem; druhům v čele
Pavláni a černí Španielé
z klášterův svých stěhují se sami;
vinaři je ženou sekerkami,
hanou pleše, blátem šat jim ruší,
druzí teslou v městské brány buší,
nesouce své duše z ňader tísně
v ústret bratrům na perutích písně.

DVANÁCTÝ ZPĚV.

V podzimního slunce zlaté záři
s vůdcem prvních vojů, s Hanušem,
k Bílé Hoře sklánějíce tváři
vyhnancové zulíbali zem,
na níž posud místo lesklé rosy
drobné kvítí drahý purpur nosí.
Tisíce jich na kolenou klečí:
kmetů, kněží, mužů, matek děti,
vše, co živo, zpěvem bohu vděčí
v ruce zbraně, nebo chvojné snětí,
vše se líbá, zpívá „Chvalme Pána".
U výš stoupá šedá mlha ránа.

Hanuš z Řičan vraném na komoni
hledí k Týnu, rukou tiskne hruď,
na ňadrech mu Jitka slzy roní:
„Srdce vlasti, Praho, zdráva buď!

Bůh co popřál za pomoci bratří,
děti tvoje, přivádím ti zpět,
vše, co mým je, tobě, vlasti, patří,
mému srdci pouze tento květ! . . .“
při tom Jitku úzce k hrudi vine.
V jitra skvoucí zoře Praha plyne.
Vůdci Říčanskému na vítanou
jásá Praha, všemi zvoní zvony,
na chorál se mění ňader stony,
vítěz Hanuš mostní vjíždí branou. —

DOZPĚV.

Písní-li jsem v tichou noci dobu
strašidel těch rudých děsný zjev
ku výstraze vyvolal vám z hrobu,
proto-li můj zatratíte zpěv?
Aj, však nechci kletby žhavé klíny
vynutiti na ty dávné stíny;
chci jen budit svaté hněvy vaše,
nové na Kainy a na Jidáše,
kteří vše, co myšlenkou nám klíčí,
tisícerým jedem zloby ničí.
Jejich vášní neskončen je boj,
jímž kdys otců tisícové mřeli,
víří posud, jiná jest jen zbroj,
jiný prapor, jinaké jsou střely;
jiných pavéz, mečů nám a kyrů,
jiných vůdců za volnost a víru!
Z pouhých slz však nestane se proud,

jenž by jako pohněvaná řeka
shluknuvší se hrozný konal soud.
Planou bouřkou vrah se nepoleká
jako se jí země neosvěží;
co jest síla, je-li bez otěží?
co jest studna, pramenův-li nemá,
a co vůle bojácná a němá,
jež před prvním zablesknutím meče
místo k cíli, zpátky v úkryt teče?
Důvěřujme, bůh že zhojí líkem
jako dřív již svatou naši zem,
vzkřísiv víru Janem mučedníkem,
volnost, právo Janem vítězem.
Lidstva duch, jenž v moři věkův koupá
peruť svou a stále výše stoupá,
také nás má rosou na křídlech,
však ji zloba žádná nesetřese,
duchem také k zenithu se vznese
křivdou bídně utrýzněný Čech. —
Za ten cíl nám věčně bojovati:
za hvězdy, jež víc a víc se tratí.
volnost ducha, božskou lidstva ctnost,
pevnou víru v lepší budoucnost! —

NAKLADATELSTVÍ
J. OTTO
spol. s r. o. v Praze